

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ORGAN BAĞIŞINA İLİŞKİN
TUTUMLAR, EMPATİ VE ÖZGECİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Büşra Tonga

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL, 2023

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Büşra

Soyadı: TONGA

Bölümü: Felsefe Grubu Eğitimi

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Üniversite Öğrencilerinde Organ Bağışına İlişkin Tutumlar, Empati ve Özgecilik Arasındaki İlişkiler

İngilizce Adı: The Relationships Between Attitudes Toward Organ Donation, Empathy and Altruism Among University Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Büşra Tonga

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Büşra Tonga tarafından hazırlanan ‘‘Üniversite Öğrencilerinde Organ Bağışına İlişkin Tutumlar, Empati ve Özgeciliik Arasındaki İlişkiler’’ adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Safiye SARICI BULUT

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Halime ÜNVER ABA

Sosyal Psikoloji Ana Bilim Dalı, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 25/08/2023

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğimi onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Değişmeme ve gelişmeme katkı sağlayan her şeye...

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecim boyunca akademik bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen, her soruma hızlı ve içtenlikte geri dönüş yapan değerli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR'e bana kazandırdıkları için teşekkür ederim.

Tez jürime katılan Doç. Dr. Safiye SARICI BULUT'a ve Dr. Öğr. Üyesi Halime ÜNVER ABA'ya tezime yapmış oldukları katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kendimi geliştirmeme yardımcı olan, derslerine katılma şansı bulabildiğim bölümümüzün bütün hocalarına katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmama gönüllü olarak katılan tüm katılımcılara, deneyimleri ve fikirleri ile çalışmama katkıda bulunan arkadaşım Ayten ÖZBİLİR'e ve diğer lisansüstü arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çeşitli sebeplerle eğitim hayatlarına devam edemeyip çocuklarının okuması için ellerinden geleni yapan, hayatım boyunca her zaman maddi ve manevi desteklerini arkamda hissettiğim çok sevgili annem Nurten TONGA'ya ve çok sevgili babam Engin TONGA'ya teşekkür ederim. İyi ki benim annem babamsınız.

Bana ablalık duygusunu yaşatan canım kardeşlerim Esra TONGA'ya ve Semra TONGA'ya destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak çalışmamın başından sonuna kadar bana en büyük desteği veren, yorulduğum anlarda beni cesaretlendirip devam etmemi sağlayan, her zaman yanımda olan canım yol ve hayat arkadaşım Muhammed TÜRKMEN'e tüm kalbimle teşekkür ederim.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ORGAN BAĞIŞINA İLİŞKİN TUTUMLAR, EMPATİ VE ÖZGEÇİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİLER

(Yüksek Lisans Tezi)

Büşra Tonga

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2023

ÖZ

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin empati (bilişsel empati, duygusal empati) ve özgeçililik (yardım etme, bağışçılık) düzeylerine göre organ bağışına ilişkin tutumları (niyet, tutum, dini kısıtlama) incelenmiştir. Ayrıca çalışmada empati ve alt boyutlarının, özgeçililik ve alt boyutlarının ve organ bağışına ilişkin tutumlar ve alt boyutlarının çeşitli değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, organ bağışı alan yakını olup olmaması, organ bağışı yapma durumu, nakil listesinde bekleyen yakını olup olmaması) farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama yöntemi ile yapılmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Ankara’da bulunan Gazi Üniversitesi’nden 209, Hacettepe Üniversitesi’nden 79 ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi’nden 13 kişi olmak üzere lisans eğitimi görmekte olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmış 236 kadın ve 65 erkek olmak üzere toplam 301 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Temel Empati Ölçeği (Topçu, Erdur-Baker, & Çapa-Aydın, 2010), Özgeçililik Ölçeği (Tekes & Hasta, 2015) ve Organ Bağışı Tutum Ölçeği (Demir & Kumkale, 2013) aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin incelenmesinde betimsel istatistikler, bağımsız örneklem için t-testi, ANOVA, Pearson Korelasyon Analizi, Mann Whitney U Analizi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin empati ve alt boyutlarının düzeylerinin, yardım etme alt boyutu ve özgeçililik düzeylerinin, tutum alt boyutu, niyet alt boyutu ve organ bağışına ilişkin tutum düzeylerinin

yüksek; bağışçılık ve dini kısıtlama alt boyutlarının ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin duygusal empati alt boyutu ve empati boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre bilişsel empati ve empati düzeylerine bakıldığında kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde bilişsel empati ve empati düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin bağışçılık alt boyutu ve özgecilik boyutunda yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre bağışçılık ve özgecilik düzeylerine bakıldığında 18-20 yaş aralığında olanların 21-23 yaş aralığında ve 24 yaş ve üzerinde olanlara göre daha yüksek düzeyde bağışçılık ve özgecilik düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin organ bağışısı yapma durumuna göre empati ve tutum alt boyutunda anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre empati ve organ bağışısına ilişkin tutum düzeylerine bakıldığında organ bağışısı yapanların yapmayanlara kıyasla daha yüksek düzeyde empati ve organ bağışısına ilişkin olumlu tutum düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Empati ile özgecilik arasında pozitif yönlü, empati ile organ bağışısına ilişkin tutumlar arasında pozitif yönlü, özgecilik ile organ bağışısına ilişkin tutumlar arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Hem empatinin hem de özgeciliğin organ bağışısını pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Organ bağışısına ilişkin tutumlardaki değişimin %7'sinin empati tarafından, %9'unun ise özgecilik tarafından karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ile ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Empati, özgecilik, organ bağışısı, organ bağışısına ilişkin tutumlar, üniversite öğrencileri.

Sayfa Adedi: xvii + 104

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Başak Beydoğan Tangör

THE RELATIONSHIPS BETWEEN ATTITUDES TOWARD ORGAN DONATION, EMPATHY AND ALTRUISM AMONG UNIVERSITY STUDENTS

(M.S. Thesis)

Büşra Tonga

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September, 2023

ABSTRACT

In this study, university students' attitudes (intention, attitude, religious restriction) towards organ donation were examined according to their empathy (cognitive empathy, emotional empathy) and altruism (helping, donorship) levels. In addition, the study investigated whether empathy and its sub-dimensions, altruism and its sub-dimensions, and attitudes towards organ donation and its sub-dimensions differ according to various variables (gender, age, whether there is a relative who has received an organ donation, organ donation status, whether there is a relative waiting on the transplant list). . The research was conducted with the relational screening method. The participant group of the research consists of 236 women and 65 men who are studying at undergraduate level and voluntarily participated in the research, including 209 people from Gazi University in Ankara in the 2022-2023 academic year, 79 people from Hacettepe University and 13 people from Yıldırım Beyazıt University. It consists of a total of 301 people. In the study, data were collected through the Personal Information Form prepared by the researcher, Basic Empathy Scale (Topçu, Erdur-Baker, & Çapa-Aydın, 2010), Altruism Scale (Tekes & Hasta, 2015) and Organ Donation Attitude Scale (Demir & Kumkale, 2013). . Descriptive statistics, t-test for independent samples, ANOVA, Pearson Correlation Analysis, Mann Whitney U Analysis and regression analysis were used to analyze the data. According to the results of the research, university students' levels of empathy and sub-dimensions, helping sub-dimension and altruism levels, attitude sub-dimension, intention sub-dimension and attitude levels towards organ donation are high;

donation and religious restriction sub-dimensions were found to be low. It has been determined that university students differ significantly according to gender in the emotional empathy sub-dimension and empathy dimension. Accordingly, when cognitive empathy and empathy levels were examined, it was found that women had higher levels of cognitive empathy and empathy than men. It has been determined that university students differ significantly in the donorship sub-dimension and altruism dimension according to age. Accordingly, when looking at the levels of donation and altruism, it was found that those aged 18-20 had higher levels of donation and altruism than those aged 21-23 and those aged 24 and over. It was concluded that university students differ significantly in the empathy and attitude sub-dimensions depending on their organ donation status. Accordingly, when looking at the levels of empathy and attitude towards organ donation, it was found that those who donated organs had a higher level of empathy and positive attitudes towards organ donation compared to those who did not. It was found that there was a positive relationship between empathy and altruism, a positive relationship between empathy and attitudes towards organ donation, and a positive relationship between altruism and attitudes towards organ donation. It was determined that both empathy and altruism predicted organ donation positively and significantly. It was concluded that 7% of the change in attitudes towards organ donation was covered by empathy and 9% by altruism. The findings were discussed within the framework of the relevant literature.

Key Words: Empathy, altruism, organ donation, attitudes toward organ donation, university students.

Page Number: xvii + 104

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Başak Beydoğan Tangör

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçlar.....	5
Araştırmanın Önemi.....	6
Sayıtlar.....	7
Sınırlılıklar.....	7
Tanımlar.....	7
BÖLÜM II.....	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
Empatinin Tanımı.....	8
Empatinin Boyutları.....	10
Bilişsel Empati.....	10

Duygusal Empati.....	10
Empatinin Kişiler Arası İletişimdeki Düzenleyici Rolü.....	11
Empati ile İlişkili Kavramlar.....	11
Empati Kuramları.....	12
Hoffman'ın Empati Kuramı.....	12
Empatik Uyarmanın Modları.....	13
Bilişsel-Duyuşsal Sentez.....	14
Genel Empati.....	14
Ben-Merkezci (Egosantrik) Empati.....	14
Diğerlerinin Duygularına Empati.....	15
Diğerlerinin Genel Durumu İçin Empati.....	15
Fessbach'ın Üç Faktör Modeli.....	15
Aşamalı Empati Sınıflaması: Dökmen Modeli.....	16
Özgeciliğin Tanımı.....	16
Özgecilik ve Genetik Özellikler.....	19
Özgecilik ve Din.....	20
Özgecilik ve Egoizm.....	20
Özgecilik ve Empati	20
Özgeciliği Açıklayan Kuramlar.....	20
Evrimsel Yaklaşım.....	20
Toplumsal-Kültürel Yaklaşım.....	21
Öğrenme Yaklaşımı.....	21
Psikanalitik Yaklaşım.....	22
Organ Bağışının ve Organ Naklinin Tanımı.....	22
Organ Bağışında Bulunabilme Koşulları.....	23
Organ Naklinin Tarihçesi.....	23
Dünya'da Organ Nakli.....	23
Türkiye'de Organ Nakli.....	24
Organ Bağışıyla İlgili Kavramlar ve Organ Bağışı Süreci.....	24
Organ Bağışının Etik Boyutu.....	26

Organ Bağışının Yasal Boyutu.....	27
Organ Bağışının Dini Boyutu.....	29
Türkiye’de Doku/Organ Nakli ve Bağışının Durumu.....	30
Organ Bağışını Artırmaya Yönelik Çalışmalar.....	31
İlgili Araştırmalar.....	32
Empati ile İlgili Yurt İçinde Yürütülen Araştırmalar.....	32
Empati ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Çalışmalar.....	35
Özgeçilik ile İlgili Yurt İçinde Yürütülen Araştırmalar.....	36
Özgeçilik ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Çalışmalar.....	38
Organ Bağış Tutumları ile İlgili Yurt İçinde Yürütülen Araştırmalar.....	39
Organ Bağış Tutumları ile İlgili Yurt Dışında Yürütülen Çalışmalar.....	41
Empati, Özgeçilik ve Organ Bağış Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar.....	42
BÖLÜM III.....	43
YÖNTEM.....	43
Araştırmanın Modeli.....	43
Çalışma Grubu.....	43
Veri Toplama Araçları.....	45
Kişisel Bilgi Formu.....	45
Temel Empati Ölçeği.....	45
Özgeçilik Ölçeği.....	46
Organ Bağış Tutum Ölçeği.....	46
Verilerin Toplanması.....	47
Verilerin Analizi.....	47
BÖLÜM IV.....	50
BULGULAR.....	50
Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgeçilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	50
Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Empati, Özgeçilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	51

Üniversite Öğrencilerinin Yaşa Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	53
Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Alan Yakınının Olup Olmamasına Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular...	55
Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Yapma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	57
Üniversite Öğrencilerinin Nakil Listesinde Bekleyen Yakını Olma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular...	58
Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	60
Üniversite Öğrencilerinde Empati ve Özgecılık Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumların Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular.....	62
BÖLÜM V.....	65
TARTIŞMA VE YORUM.....	65
Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumları, Empati ve Özgecılık Düzeylerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	65
Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	66
Üniversite Öğrencilerinin Yaşa Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	68
Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Alan Yakınının Olup Olmamasına Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular...	68
Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Yapma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	69
Üniversite Öğrencilerinin Nakil Listesinde Bekleyen Yakını Olma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	70
Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	70

Üniversite Öğrencilerinde Empati ve Özgecılık Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	71
BÖLÜM VI.....	72
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
Sonuçlar.....	72
Öneriler.....	73
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	73
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	74
KAYNAKLAR.....	75
EKLER.....	88
EK 1. Etik Kurul İzni.....	89
EK 2. Gazi Üniversitesi İzni.....	90
EK 3. Hacettepe Üniversitesi İzni.....	91
EK 4. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İzni.....	92
EK 5. Kişisel Bilgi Formu.....	93
EK 6. Temel Empati Ölçeği.....	94
EK 7. Özgecılık Ölçeği.....	95
EK 8. Organ Bağışı Tutum Ölçeği.....	96
EK 9. Temel Empati Ölçeği İzni.....	100
EK 10. Özgecılık Ölçeği İzni.....	101
EK 11. Organ Bağışı Tutum Ölçeği İzni.....	102

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Değişkenlere Göre Dağılım.....	44
Tablo 2. Basıklık ve Çarpıklık Değerleri.....	48
Tablo 3. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerler.....	51
Tablo 4. Cinsiyete Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları.....	52
Tablo 5. Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	54
Tablo 6. Organ Bağışı Alan Yakının Olup Olmamasına Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları.....	56
Tablo 7. Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Yapma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Sıra Ortalamaları, Mann Whitney U, z ve p Değerleri.....	57
Tablo 8. Nakil Listesinde Bekleyen Yakını Olma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Sıra Ortalamaları, Mann Whitney U, z ve p Değerleri.....	59
Tablo 9. Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiler.....	60
Tablo 10. Üniversite Öğrencilerinde Empati Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisi.....	62
Tablo 11. Üniversite Öğrencilerinde Özgecılık Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisi.....	62

Tablo 12. <i>Üniversite Öğrencilerinde Empati ve Özgecilik Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisi</i>	63
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ANOVA Tek Yönlü Varyans Analizi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi ve alt problemlere yer verilmiştir. Araştırma ile ilgili sayıtlar, sınırlılıklar ve bazı önemli tanımlamalara sunulmuş olup araştırmanın amacı ve önemi açıklanmıştır.

Problem Durumu

Empati terimi Türkçeye aslında Eski Yunancadaki ‘empathiea’den ve Fransızcadaki ‘empathie’ kelimesinden geçmiştir. Günümüzde psikoloji ve psikiyatri alanında çok fazla kullanılan empati kelimesi iç, içine anlamına gelen ‘em’ ve duygu, telepati anlamına gelen ‘patheia’ kelimelerinden oluşmaktadır. Şimdiye kadar empatinin birçok tanımı yapılmış olsa da günümüzde en yaygın şekilde kullanılan empati tanımını Carl Rogers yapmıştır. Rogers’a göre empati; bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Rogers, 1983). Birey bunu yaptığında, karşısındaki kişiye onu anladığını ve kendisine güvenerek onunla duygularını paylaşabileceği mesajını vermektedir. Ayrıca bireyler, derin duygu ve düşüncelere dalarak kendi iç dünyalarını sorgulayabilmektedirler.

Bireylerin birbirleriyle empati kurabilmeleri için öncelikle davranış, düşünce ve tutumların anlaşılabilmesi gerekir. Bu şekilde karşısındaki bireyin bakış açısının ve duygularının anlaşılması mümkün olabilir. İnsanlar, kendilerine empati ile yaklaşıldığında karşısındaki birey tarafından anlaşıldıklarını ve kendilerine değer verildiğini hissederler. Empati, sadece kendisiyle empati kurulana değil aynı zamanda empati kurana da yararı olan bir etkinliktir.

Empatik beceri ve eğilimleri yüksek olan kişilerin diğer insanlara yardım etme davranışı da aynı şekilde yüksektir ve bu yüzden de çevreleri tarafından sevilme ihtimalleri artmaktadır. Bu durum bireylerin sosyal ilişkilerinin daha sağlıklı olmasına neden olur ve sağlıklı iletişim kurabilen bireyler yüksek empatik becerilerinden dolayı karşısındakini anlayabilir, onlara hak verebilir ve hem düşünce hem de davranış biçimlerini değiştirebilmektedirler (Dökmen, 2020, s.169).

Bireylerin birbirlerini anlama ve etkili iletişim kurabilmesinde empati kadar özgeciliğin de rolü oldukça büyüktür. Özgecilik, İngilizcede ‘alturism’ ve Latince ‘alterihuic’ anlamlarına gelen ‘alter’ ve ‘ui’ kelimelerinin birleşiminden türetilmiştir (Scott ve Seglow, 2007). Eş anlamı diğerkâm veya diğerkâmlıktır ve bencilliğin tam tersidir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğüne göre özgeci, “kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan kimse, diğerkâm” olarak açıklanırken özgecilik, “özgeci olma durumu, diğerkâmlık” şeklinde açıklanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Başka bir kişinin iyiliği için gösterilen uğraş, ona yararlı olabilmek için çabalamak ve gerekli durumlarda kendini tehlikeye atmak gibi davranışlar özgecilik kavramı ile ifade edilebilirler ve olumlu sosyal davranış olarak nitelendirilebilirler. Özgecilikte esas olan, bireyin kendisi için herhangi bir çıkar ya da fayda beklentisi içinde olmaması ve karşıdaki kişinin her durumda iyiliği için çabalaması ve hareket etmesidir. Literatüre bakıldığında özgeciliğin farklı kavramlarla ilişkilendiriliği görülmektedir. Bunlar; genetik özellikler, din, sosyal öğrenme, egoizm, empati gibi kavramlardır (Şahin, 2015). Wilson (1975), özgeci eğilimlerin insanlarda kalıtımla ortaya çıktığını söylemekte ve bu tür davranışların insan doğasının bir parçası olduğunu, yaşamını sürdürmede büyük rol oynadığını ve sonradan öğrenilmek zorunda olmadığını savunmaktadır. Özgeci birey, kendinden önce karşısındaki kişiyi merkeze alır ve onun yararına olacak şekilde davranmaya özen gösterir. Bencil bir tutum sergilemediği için çevreleri tarafından sevilirler ve sağlıklı sosyal ilişkiler içinde bulunurlar. Kişinin özgeci bir davranış sergileyebilmesi için öncelikli olarak karşısındaki kişiyle empati kurması gerekir. Onun duygu ve düşüncelerini doğru şekilde anlamalı ve ona iletmelidir. Bu bağlamda, çalışmanın konusunu oluşturan organ bağışına ilişkin tutumların anlaşılabilmesi açısından da hem özgecilik hem de empati kavramlarının önemli bir yere sahip olduğu ileri sürülebilir.

Organ nakli ve organ bağışı sürecinin her aşamasında da psikolojik süreçlerden bahsetmek mümkündür. Çünkü hayati bir organın işlevini kaybetmesi, konulan tanı ve tedavi sürecinin nasıl olacağı hakkında bilgilendirme, nakil bekleme süreci, nakil operasyonu ve sonrasında olası komplikasyonlar, nakil sonrası sosyal hayata yeniden uyum sağlama gibi durumlar

bireyleri psikolojik olarak etkilemektedir. Organ ve doku nakli, bireyin en temel hakkı olan yaşama hakkını ve vücut bütünlüğünü koruyarak mevcut durumdan daha iyi şartlarda ve daha nitelikli bir yaşam için kişiye yeni bir imkân verilmesini amaçlamaktadır (Yaşar vd.,2008). Türk Dil Kurumu'nun yaptığı tanıma göre organ, ‘‘bedende belli bir görevi yerine getiren ve belli sınırları olan beden bölümü, uzuv’’ şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Organ bağıışı, kişinin ölmeden önce hiç kimsenin baskısı altında olmadan kendi hür iradesiyle, yaşamını yitirdiği zaman organlarını ihtiyacı olan bir başka kişinin kullanması için onay vermesidir (Organ Nakli Koordinatörleri Derneği, [Onkod], 2017). Organ nakli ise kadavradan ya da canlı kişilerden alınan organların, fonksiyonlarını yerine getiremeyen doku ya da organların yerine yerleştirilmesidir. Organ nakli Batı ülkelerinde genellikle kadavradan yapılmakta iken; ülkemizde ağırlıklı olarak canlı vericiden yani donörden yapılmaktadır (Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014). Günümüzde nakli yapılabilen organ ve dokulara başlıca akciğer, karaciğer, pankreas, kemik iliği, kalp, kalp kapağı, kornea, ince bağırsak ve böbrekten örnek verilebilir (Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004). Bu çerçevede, organ bağıışına ilişkin tutumların oluşmasında bireyin içinde bulunduğu toplum, kültür, ailesi ve ebeveynleri oldukça etkili olmaktadır. Bazı bireyler ise organ bağıışı yapmak istemekte fakat ebeveynlerinin tepkilerinden çekindikleri için bu isteklerini yerine getiremediklerini dile getirmektedir (Can, 2017).

Organ bağıışına ilişkin tutumları inceleyen bazı yurt içi ve yurt dışı çalışmalarda çeşitli değişkenlere değinilmektedir. Khoddami-Vishteh vd. (2011) tarafından yapılan çalışmanın amacı, öğretmenlerin organ bağıışı ve beyin ölümü ile ilgili bilgi düzeyleri ve nasıl bir tutum sergilediklerinin değerlendirilmesidir. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin %94'ü organ bağıışı hakkında bir şeyler duymuş veya okumuş; %91'i ise organ bağıışında bulunduklarını ifade etmiştir. Organ bağıışı hakkında bilgi edinme kaynakları olarak radyo, televizyon ve gazete yer almaktadır. Öğretmenlerin %70'i yaşamlarını yitirdikten sonra organlarının bağıışlanmasını istediklerini bildirmişlerdir. Organ bağıışında bulunma konusunda isteği daha az olan kişilerin, organ bağıışı bilgilendirme kaynaklarına ve beyin ölümünün tanımlanabilmesi için kullanılan araçlara daha az güvendiği ve ayrıca kan bağıışında bulunma kaydının da düşük seviyede olduğu saptanmıştır.

Yıldız ve diğerleri (2015) tarafından yürütölen çalışmanın amacı, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin organ bağıışına ilişkin tutumlar ve organ bağıışı konusundaki empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin ailelerinden etkilenme durumları ile empatik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki

bulunmuştur. Ailede organ bağışlama ve organ nakline ihtiyaç duyma durumunun var olması da aileden etkilenme ile empatik eğilim arasındaki ilişkiyi pozitif yönde etkilemiştir.

Demir ve Uğurlu (2016) çalışmasında ölüm belirginliği ve yardım hatırlatıcısının organ bağışı gibi özgeci bir davranış üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Üniversite öğrencileri ile yürütülen iki çalışmada katılımcılar dört deneysel gruba rastgele atanmıştır. Organ bağışına yönelik tutumlar iki grup içinde ilk çalışmada özgecilik ve vücut bütünlüğü inançları ile; ikinci çalışmada ise organ bağışına yönelik dini kısıtlamalar ile yordanmıştır. Kişinin dini inancının getirdiği kuralların, organ bağışlama konusunda daha belirleyici bir etken olduğu ortaya çıkmıştır.

Milaniak vd. (2016) tarafından yürütülen araştırmanın amacı, organ bağışı yapma konusundaki istekliliği ve bağışı reddetmesine sebep olan faktörleri belirlemektir. Organ bağışı konusunda yapılan öğrencilerin, öğretmenlerin ve hemşirelerin bulunduğu bir eğitim toplantısında konu ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların %97,4'ü canlı bağışçılardan gelen nakilleri kabul ederken %95,8'i kadavradan gelen bağışı kabul ettiğini bildirmiştir. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, bulundukları çevreye göre organlarını bağışlama istekleri ve sosyal grubu arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Çalışma grubunun nakil gerektiren tedaviler üzerinde olumlu tutuma sahip olduğu ve organ bağışında bulunmaya istekli olduğu belirlenmiş, organ bağışı konusunda verilen eğitimin, bağışta bulunma ve nakil ile ilgili tutumları olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tetik ve Cebesoy (2018) tarafından yürütülen araştırmada, ortaokul öğrencilerinin organ bağışı ve nakline ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışma ile öğrencilerin %60'ının organ bağışı konusunda herhangi bir bilgi sahibi olmadığı, %71'inin ise organ bağışı için gerekli şartları bilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada öğrenciler insanlara yardımcı olmak, dini duyguların etkisi ve insanların hayatlarını kurtarmak için organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin bazıları, bu durumu ailesinin onaylamayacağını düşündüğü ve dini açıdan vücut bütünlüğünün bozulmaması gerektiğine inandıkları için organ bağışında bulunmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Kırılmaz ve Güler (2019) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ve organ bağışı tutumları ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin organ bağışı hakkındaki bilgilere en fazla görsel medya ile ulaştığı, benlik saygılarının orta düzeyde bulunduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyi ile organ bağışı tutumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Organ bağışı tutum ölçeğinin alt ölçeğı olan altruistik değer ile cinsiyet, yaşı ve sınıf değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Genç vd. (2020) çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin organ ve doku bağışı konusundaki kararlarını ve informal muhakeme (rasyonel, duygusal ve sezgisel) örüntülerini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun organ ve doku bağışı ile ilgili olumlu tutuma sahip oldukları, özellikle kız öğrencilerin organ ve doku bağışına olumlu yaklaşma oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Organ ve doku bağışına olumlu yaklaşan öğrencilerin daha çok duygusal muhakeme örüntüsünü kullandığı; olumsuz yaklaşan öğrencilerin ise daha çok mantıksal bir temele dayandırarak rasyonel informal muhakeme örüntüsünü kullandığı belirlenmiştir.

Alan yazındaki araştırmalar incelendiğinde organ bağışına ilişkin tutumlar ile empati veya özgeciliğin incelendiğı çalışmaları oldukça az olduğu saptanmaktadır. Organ bağışı temelli alan yazında empati ve özgeciliğin birlikte ele alındığı ve bu değişkenlerin organ bağışına ilişkin tutumlar üzerindeki etkilerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmaması bir problem durumu olarak görülmektedir. Bu çalışma ile organ bağışına ilişkin tutumların empati ve özgecilik düzeyleri ile ilişkisi incelenerek alana katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçlar

Bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumlarının empati ve özgecilik düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumlarının bazı demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri nedir?
2. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri organ bağışı alan yakınının olup olmaması açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

5. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri organ bağışı yapmış olup olmaması açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

6. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri bağış listesinde bekleyen yakını olup olmaması açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

7. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

8. Üniversite öğrencilerinin empati ve özgecilik düzeyleri, organ bağışına ilişkin tutumlarını anlamlı olarak yordamakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

İnsanlar, tarih boyunca çeşitli sağlık problemleri yaşamış ve bu sağlık problemleri sonucunda bazı organlar işlevlerini yitirmiştir. Organlardaki işlev bozukluğundan dolayı hayatını kaybetme noktasına gelen insan olmuştur. Zamanla gelişen ve ilerleyen teknoloji ile birlikte insanlar, organ nakli veya organ bağışı sayesinde yaşamlarına sağlıklı bir şekilde devam edebilmektedirler. Organ bağışı oldukça önemli bir konu olmasına rağmen çeşitli sebeplerden dolayı insanlar organlarını bağışlamaktan ve donör olmaktan kaçınmaktadırlar (Can, 2017). Nakil sırasında bekleyen kişiler psikolojik açıdan oldukça zorlanmakta, insanlar tarafından anlaşılmayı beklemekte ve organ bağışı konusunda insanların daha çok bilinçlenmelerini istemektedirler. Bireylerin organlarını bağışlamaktan kaçınmalarının birçok sebebi bulunmaktadır. Organ bağışına ilişkin tutumlar üzerinde kişinin empati kurma düzeyinin de etkisi olabilmektedir

Organ bağışına ilişkin tutumlar açısından empati kadar özgeciliğin de etkisi bulunmaktadır. Özgecilik, saf bir erdemle yapılan üst bir ahlaki davranışı ifade eder ve özgeciliğin gerçekleşebilmesi için kişinin belli bir ahlaki olgunluğa erişmesi gereklidir (Kaya ve Aydın, 2011; Şengün ve Kaya, 2007). Empati, kaliteli ve etkili iletişimin en temel bileşeni olarak görülmekte ve özgecilik için önem arz etmektedir. Özgeci davranış öncesinde, duygusal motivasyonun sağlanabilmesi için empati yeteneğinin kişide var olması gerekmektedir (Tekinalp, 2020, s. 323). Diğer bir deyişle, kişinin özgeci bir davranış sergilemesi için öncelikle karşısındaki kişiyle empati kurması gerekir.

Bu çalışma bilindiği kadarıyla, organ bağışına ilişkin tutumlarda empati ve özgecılık düzeylerinin etkilerini inceleyen ilk çalışma olacaktır. Bu nedenle, çalışmanın alan yazına katkı sunabileceği düşünölmektedir.

Bunun ötesinde, organ bağışına ilişkin tutumlar ile ilgili yapılan her yeni akademik çalışma, organ bağış konusunda bilgi yeterliliğinin artırılmasına ve bireylerin organ bağışına ilişkin tutumlarının belirleyicilerinin neler olduğunun belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

Sayıtlar

Katılımcıların, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarında bulunan sorulara samimi şekilde cevap verdiği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın evreni, 2022-2023 Akademik Yılı'nda Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans öğrencileri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Empati: Bireyin karşılaştığı olaylar karşısında kendisini, karşısındakinin yerine koyarak olaylara karşıdaki kişinin perspektifinden bakması, onun içinde bulunduğu duygu ve düşünceleri doğru bir şekilde anlayarak hissetmesi ve bunu karşısındaki kişiye iletmesidir (Rogers, 1983).

Özgecılık: Kişinin, herhangi bir çıkar gözetmeksizin kendinden önce başka birinin refahını ve iyilik durumunu artırma güdüsü olarak tanımlanır (Myers, 2017).

Organ Bağış: Organ bağış, bir kimsenin hayatta iken serbest iradesi ile yaşadığı süre içinde veya tıbben yaşamı sona erdikten sonra organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesidir (Acar, 2007).

Organ Nakli: Bir donörden alınan dokuların veya organların ihtiyacı olan başka bir alıcıya vücudunun işlevlerini geri kazandırmak amacıyla aktarılmasıdır (www.euro.who.int (Erişim Tarihi: 20.12.2022)).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Empatinin Tanımı

Günümüzde empati, psikiyatri ve psikolojide adından sıklıkla söz edilen önemli bir kavramdır. Hem psikiyatrinin hem de psikolojinin çeşitli dallarında, özellikle klinik ve sosyal psikolojide gelişim, danışma, okul ve iletişim psikolojisi alanlarında empati kavramıyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve böylece bu konuda büyük bir bilgi birikimi ortaya çıkmıştır (Dökmen, 2020, s.156). Empatinin birçok tanımı yapılmıştır. Empati kelimesinin tanımlanma süreci, psikoloji alanında başlıca üç aşamadan geçmiştir. İlk olarak 1950'lerin sonlarına kadar empati, bilişsel (cognitive) nitelikli bir kavram olarak ele alınmıştır. 1960'lı yıllarda ise empatinin bilişsel (cognitive) yönünün yanı sıra duygusal (affective) yönü de vurgulanmıştır. Bu anlayışa göre empatide asıl olan, karşısındakinin hissettiği duyguların aynısını hissetmektir. Son olarak 1970'lerde ise empati, birinin belirli bir duygusunu anlamaya ve bu duyguya uygun bir karşılık vermek olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu anlayışa göre empati kuran kişi dikkatini kendisinden ziyade karşısındaki kişiye vermelidir (Batson vd., 1987).

Empati konusunda önemli çalışmaları bulunan ve günümüzde empatinin en yaygın tanımını yapan kişi Carl Rogers'tır. Meslek yaşamı boyunca empatiyi çeşitli şekillerde ele alıp farklı tanımlamalar yapan Rogers'a göre empati; bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Rogers, 1983). Birey bunu yaptığında, karşısındaki kişiye onu anladığını ve kendisine güvenerek onunla duygularını paylaşabileceği mesajını vermektedir. Ayrıca bireyler, derin duygu ve düşüncelere dalarak kendi iç dünyalarını sorgulayabilmektedirler.

Barker (1999) genel olarak empatiyi, bireyin karşısındaki kişinin yaşadığı mevcut durumu ve düşüncelerini fark ederek onu anlamak, onu anlayabilmeyi deneyimlemek ve sonuç

olarak bunların her birine ayrı cevap vermek olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde DuBois ve Miley (2005) de empatiyi, bireyin karşısındaki kişiye onunla ilgilendiğini hissettirerek onu duygusal ve psikolojik olarak anlaması ve bunu karşısındaki kişiye aktarması olarak tanımlamıştır.

Freud'a göre empati, başkasının ruhsal yaşamını anlayabilmek değil; onun deneyimleriyle düşünmek, araştırmak ve bulmaktır (Akboy ve Baysal, 1994). Adler ise empatiyi başka bir insan gibi görmek, duymak ve hissetmek olarak tanımlamıştır (Adler, 1993, s.54).

Tarhan (2019) empati kavramını tanımlarken hem bilimsel tanıma hem de toplum tarafından benisenmiş olan empati ve kültürel anlamda empati tanımlarının farkına dikkat çekmiştir. Empatiyi, bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak onu duygu, düşünce ve davranışsal olarak hissetmesi, onun gibi düşünmesi ve onun gibi hareket etmesi olarak açıklamıştır.

Dökmen, bir kişinin karşısındaki kişi ile empati kurabilmesi için gerekli olan bazı öğeler olduğunu savunmaktadır. İlk olarak empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı ve olaylara onun bakış açısıyla bakabilmelidir (Dökmen, 2020, s.157). Eğer bir insanı anlamak istiyorsak olaylara onun bakış açısıyla bakmalı, onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışmalıyız. Bunun gerçekleşebilmesi için de empati kurulmak istenen kişinin rolüne girmeliyiz. İkinci olarak empati kurmuş sayılabilmek için kişinin, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması gerekmektedir. Karşımızdaki kişinin yalnızca duygularını ya da yalnızca düşünceleri doğru anlamak, empati kurabilmek için yeterli değildir (Dökmen, 2020, s.158). Son aşama ise empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın karşıdaki kişiye iletme davranışdır. Karşıdaki kişiye onun duygu ve düşüncelerini anladığını ona ifade etmek gerekir (Dökmen, 2020, s.159).

Kurdek ve Rodgon (1975), empatik davranışın diğer insanların perspektifini alma yoluyla algısal, bilişsel ve duygusal olmak üzere üç farklı açıdan oluştuğunu vurgulamış ve üç tür perspektif alım şeklini ortaya koymuştur:

- a) Algısal perspektif alma: Karşısındaki kişinin bakış açısını fark etme
- b) Bilişsel perspektif alma: Karşısındaki kişinin ne düşündüğünü fark etme
- c) Duygusal perspektif alma: Karşısındaki kişinin ne yaşadığını fark etme

Kurdek ve Rodgon'a (1975) göre algısal, bilişsel ve duygusal açıdan karşılarındaki insanın perspektifini alamayan kişiler benmerkezci davranmış olurlar ve dolayısıyla da onlarla empati kuramazlar.

Bu perspektif alma süreci sonucunda empatinin, empatik beceri ve empatik eğilim olmak üzere iki boyuttan oluştuğu söylenebilmektedir (Ulus, 2015). Diğer kişinin duygusunun anlaşılması ve hissedilmesinin karşıdaki bireye aktarılması empatik beceriyi ifade derken; kişinin başka bireylerin deneyim ve duygularını anlama ve onları hissetme potansiyeli ise empatik eğilimi ifade etmektedir ve bilişsel empati ve duygusal empati olmak üzere iki farklı boyutta ele alınmaktadır (Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın, 2010).

Empatinin Boyutları

Empatinin bileşenleri hakkında araştırmacılar arasında bazı fikir ayrılıkları mevcuttur. Hoffman'a (1978) göre empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel (motivasyonel) olmak üzere üç bileşeni vardır. Bunun yanı sıra bazı araştırmacılar empatinin bilişsel yönünü, bazıları ise duygusal yönünü vurgulamaktadırlar. En yaygın görüş ise empatinin bilişsel ve duygusal bileşenlerden oluştuğudur (Dökmen 1988).

Bilişsel Empati

Bilişsel empati, bir bireyin başkalarının duygularını anlama ve anlayış gösterme yeteneğini ifade etmektedir. Empatinin bilişsel boyutu, diğer kişinin içinde bulunduğu durumu fark etme, duygularını anlama ve onların bakış açısını alabilme becerisini içermektedir. Bu durum, başkalarının duygularını yaşamaktan ziyade zihinsel olarak anlama ve anlayışla yaklaşma sürecidir (Dökmen, 2020, s.158). Empatinin dikkatli dinleme ve yansıtma yoluyla yani bilişsel olarak gerçekleştirildiğini savunan Rogers, bunun bilerek yapıldığını vurgulamaktadır (Davis, 1990). Bilişsel empati temel olarak başka bir kişinin duygusal dünyasını doğru bir şekilde anlamayı ve daha derinlemesine bir düzeyde, olumlu ve olumsuz bir olayı o kişinin perspektifinden değerlendirmeyi içermektedir. Bireyler arasında oluşan bu empati, sosyal yaşamlarındaki başarıları için de oldukça önemlidir (Smith, 2006).

Duygusal Empati

Duygusal empati, karşıdaki kişiyi anlamayı ve onun hislerini paylaşmayı içeren bir kavramdır ve bir bireyin karşıdaki kişinin içinde bulunduğu duruma duygusal bir tepki verme ve onun duygularını anlayarak içselleştirme becerisini ifade etmektedir (Dökmen, 2020, s.158). Ayrıca duygusal empati, karşıdaki kişinin hislerine sempati ile yaklaşmayı ve onun duygularıyla deri bir bağ kurmayı içermektedir (Guttman ve LaPorte, 2000).

Duygusal empati, bireyin çevresine karşı kendi menfaatlerinden vazgeçerek fedakâr davranması için bireyleri güdülerken aynı zamanda ahlaki gelişim açısından da oldukça önemlidir. Bilişsel empatiden farklı olarak bir günlük bebeklerin bile duygusal empatiye yönelik bir duyarlılığa sahip oldukları bilinmektedir (Smith, 2006). Genellikle kişinin ses tonu veya yüz ifadesi gibi ipuçları, karşıdaki kişinin duygusunu doğru bir biçimde hissedebilmesinde ve bu duruma uygun tepkiler verebilmesinde yardım olmaktadır. Ancak bu ipuçları bazen yeteri kadar açık olmayabilir ve bu durumda bireyler karşıdaki kişinin duygularını anlamakta ve o duygulara uygun tepki vermekte zorlanabilirler. Bu tür zorluklar ortaya çıktığında perspektif alma yeteneği devreye girerek olaylara o kişinin perspektifinden bakma becerisi beklenmektedir (Ulus 2015).

Empatinin Kişiler Arası İletişimdeki Düzenleyici Rolü

Araştırmalar, empatinin kendini açma (self-disclosure), toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişki içerisinde bulunduğunu göstermektedir. İnsanlara kişisel duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebilen, sosyal duyarlılığı yüksek olan kişiler aynı zamanda empati kurma becerilerine de sahip olmaktadır (Brems, 1988; Chlopan vd., 1985).

Empati, yalnızca kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değil aynı zamanda empatiyi kuran kişi için de oldukça önemli ve yararlıdır. Empatik eğilimi ve becerileri yüksek olan, bu yüzden diğer insanlara yardım etme davranışında bulunan kişilerin çevreleri tarafından sevilme ihtimallerinin de arttığı görülmektedir (Dökmen, 2020, s.169). Toplumda empati yoksunu bireyler çoğaldıkça çatışmalar ve problem riski de artmaktadır (Arslan, 2016). Empatik anlayışın kişiler arası iletişimi kolaylaştırarak insanları birbirine yaklaştırma özelliği bulunmaktadır (Kaner, 1991).

Empati kurmak insanlara bazı avantajlar kazandırmaktadır. Bu avantajlar şöyle sıralanabilir (Goleman, 2001):

- Empati kurmak, ruh sağlığı için önemli bir beceridir.
- Empati ile birlikte olumlu bilişsel ve ahlaki gelişim şansı da artar.
- Empati, bireyler arası dayanışmayı artırır.
- Olumlu bir ilişkinin başlamasında ve sürdürülmesinde empati gereklidir.
- Sorun ve çatışmaların çözüme kavuşmasında empati büyük bir yardımcıdır.
- Empati ile birlikte kişinin, toplumsal hayatta başarılı olma şansı artmaktadır.
- Empati, farklı kültürlere mensup bireylerin daha kolay anlaşılmasını sağlar.
- Empati ile birlikte sevgi, saygı ve hoşgörü de artar.

Empati ile İlişkili Kavramlar

Empati kavramı, günlük yaşamda ve literatürde sempati, özdeşleşme ve üzüntü gibi kavramlarla sık sık karıştırılmaktadır ve bu kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Örneğin, Eisenberg, incelemelerinde empatinin, diğerinin duygularını anlama ve bu duygulara uygun tepki verme anlamına uygun olarak kullanıldığını görmüş ve buna literatürde kullanılan diğer süreçleri de sınıflamıştır. Buna göre:

- a) Afektif (duyuşsal) rol alma kavramı, karşıdaki kişinin duygularını anlama anlamında empati olarak kullanılmıştır.
- b) Bilişsel rol alma kavramı, bireyin karşısındakinin düşüncelerini anlamak için bilişsel perspektifini alması empati olarak kullanılmıştır.
- c) Sempati kavramı, kişinin karşısındaki bireyi tanımadan benzer duygusal tepkiler vermesi anlamında empati olarak kullanılmıştır.
- d) Kişisel sıkıntı kavramı, kişinin diğer insanın duygu durumuyla ilgili olarak kaygı ve üzüntü hissetmesi anlamında empati olarak kullanılmıştır.
- e) Diğer bireylerin duygularını paylaşma empati olarak kullanılmıştır (Eisenberg'den aktaran Duru,2002).

Günümüzde empati ve sempati kavramları karıştırılmakta, çoğu zaman birbirleri yerine kullanılmaktadır. Eski Yunancadaki "sympatheia" teriminden İngilizceye "sympathy" olarak aktarılmıştır ve kelime anlamı birisiyle birlikte acı çekmektir. Sempati kelimesi, ilk olarak 18.yüzyılın ortalarında David Hume ve Adam Smith tarafından incelenmiştir. Günümüzde psikoloji alanında daha çok sosyal psikolojide ele alınan sempati, özellikle empati kavramının yanlış anlaşılmasını önlemek amacıyla inceleme konusu yapılmaktadır. Bir insana sempati duymak, o insanın sahip olduğu duygu ve düşüncelerin aynısına sahip olmak demektir. Empatide önemli olan karşımızdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamak iken; sempatide önemli olan karşıdaki insanla birlikte acı çekip üzülmek ya da beraber sevinmektir. Ayrıca empati kurduğumda karşımızdaki kişinin görüşlerine katılmamız gerekmez fakat sempatide yandaş olmak esastır (Dökmen, 2020, s.161). Kısaca sempati, empatiye göre daha sınırlı bir yaşantıdır (Akkoyun, 1982).

Empati ile ilişkili olan ve karıştırılan diğer kavram ise özdeşleşmedir. Özdeşleşme, bireyin bir grup ya da bir insana ağır bir duygusal bağlanma ile sonuçlanan kişilerarası bir süreçtir (Duru, 2002). İnsan, birinin ya da bir grubun kimliğiyle özdeşleşmede bulunduğu zaman o kimliğe ait değerleri, davranış tarzını ve öncelikleri de benimsemektedir. Psikanalitik teori, empatiyi özdeşleşme sürecinin bir sonucu olarak görmektedir (Duru, 2002).

Fenichel'e (1945) göre empati iki basamakta tanımlanmaktadır. Ona göre empati, karşıdaki kişiyle özdeşleşmeyi ve özdeşleşme sonrası duyguların bilinçliliğini kapsamaktadır.

Empati Kuramları

Hoffman'ın Empati Kuramı

Hoffman'a (1987) göre empati, bireyin bir başkasının durumuna verdiği uygun duygusal tepkidir. Empatik bir tepkinin diğer kişi tarafından deneyimlenen duyguyla açık bir eşleştirme yapılmasına ihtiyacı yoktur. Fakat en azından verilen duygusal tepkinin diğer kişi tarafından yaşanan duyguya uygun bir tepki olması gerekmektedir. Hoffman'ın (1987) kuramı empatik bir tepki üretebilmek için gelişimsel bilişsel yeteneklerle bağlantılı olarak karşıdaki kişiye duygusal bir tepki vermeyi içeren, insanın kapasitelerinin yolunu açıklama ile ilgilenir. Gelişim psikoloğu olan Hoffman, bebeklikten ergenliğe duygusal ve bilişsel gelişimin sonuçlarının nasıl oluştuğu üzerine odaklanır (Duru, 2002). Çok boyutlu bir kuramı olan ve oldukça detaylı çalışan Hoffman, bireyin diğerlerinin yaşamına 6 düzeyde duygusal tepki verdiğini vurgulamaktadır (Duru, 2002).

Empatik Uyarmanın Modları

Yeni doğmuş bir bebek, başka bir bebeğin ağlamasını işittiği zaman ağlama eğilimindedir. Bu eğilim bebeklerde neredeyse doğumdan hemen sonra görülmektedir. Bu eğilimin bir öğrenme ürünü olmadığı ve içsel mekanizmalarla ilişkili olduğu Hoffman tarafından tartışılmıştır (Duru, 2002). Bu durum, yaşamın erken dönemlerinde bile bir başkasının sıkıntısına sıkıntı duygusuyla tepki verildiği gerçeğini göstermektedir. Hoffman buna birincil temel tepkiler (primary circular reaction) adını vermektedir (Duru, 2002).

İlk dönemdeki ikinci uyarıcı modu ise motor taklittir. Taklit, temelde iki basamaklı bir süreci içermektedir. İlk basamakta gözlemci, otomatik ve bilinçsiz bir şekilde amacına uygun olarak bedensel ve küçük mimiksel hareketlerle diğerini taklit eder. İkinci basamakta ise küçük bilişsel çabalar görülür (Duru, 2002).

Empatik uyarmanın üçüncü uyarıcı modu klasik koşullanma sürecidir. Birey, bir duyguyu deneyimlerken diğer insanlardan algıladığı duygusal ipuçları ve daha önce benzer durumlarda gözlemlediği duygusal tepkilere göre şu anki duygusal tepkilerini biçimlendirir.

Dördüncü mod doğrudan ilişkidir (Duru, 2002). Hoffman, bireyin diğer kişinin duygusunu gözlemlediği zaman o duyguyla ilişkili geçmiş yaşantılarına ait görsel, işitsel, ses tonu gibi

ipuçlarını hatırladığını vurgulamaktadır (Hoffman'dan aktaran Duru, 2002). Hoffman'a göre bireyin, diğer kişinin yaşadığı bir duyguyu aynen deneyimlemesine gerek yoktur. Çünkü birey, diğer kişinin yaşadığı duyguyu daha önce tecrübe etmiş ve o duyguya uygun tepki vermiştir. Bu süreç klasik koşullanma süreci ile benzerlik gösterse de Hoffman, bu iki süreci kullanılan bilişsel formlar açısından ayırmaktadır (Duru, 2002).

Empatik uyarmanın beşinci modu, dil aracılığıyla iletişimdir. Gözlemcinin geçmiş tecrübeleri ve karşıdaki kişinin duygusal ve düşünsel ipuçları arasındaki ilişki üzerine temellendirilen bu düzeyin diğerlerinden farkı, ilişkiyi dilin sembolik anlamının başlatmasıdır. Hoffman, karşıdaki kişinin duygu durumuyla ilgili sözel olmayan ipuçlarının da etkili olduğunu fakat ilişkiyi başlatanın dil aracılığıyla sözel sembolik iletişim olduğunun altını çizmektedir (Duru, 2002).

Altıncı mod ise rol almadır. Bu mod diğer kişinin ne ve nasıl yaşadığıyla ilgili olarak gözlemcinin bilişsel çabasını da gerektirmektedir. Hoffman'a (1987) göre rol alma süreci de geçmiş yaşantılarla ilişkilidir. Buna göre rol alma sürecinin doğrudan ilişki ve dil aracılığıyla ilişki süreçleriyle bazı benzerlikleri bulunmaktadır. Fakat Hoffman'a göre rol alma süreci, düşünmenin ileri bilişsel formlarıyla ilişkili olduğu için diğer süreçlerden ayrılmaktadır (Duru, 2002). Ayrıca Hoffman, rol alma modunun diğer modlara göre daha az sıklıkla kullanıldığının da altını çizmektedir (Davis, 1994).

Hoffman (1987), empati süreci ile ilişkili bu modların birbirlerinden izole olarak değil; birincil temel tepkilerin bebeğin durumundan kaynaklanması ve rol alma sürecini ileri bilişsel form olarak çok az kullanılmasının dışında, diğer dört modun birbiriyle ilişkili olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır.

Bilişsel-Duyuşsal Sentez

Hoffman, bilişsel-duyuşsal sentezi empatinin dört farklı basamağında yapılandırmıştır.

1- Genel Empati

Yaşamın ilk yılı boyunca, bebek kendisi ve diğeri arasındaki fiziksel ayrımın farkına varamadığı için diğerinin sıkıntı duygusuna genel sıkıntı duygusuyla tepki verir. Bu dönemdeki empatik sıkıntı duygusu, düşük bilişsel gereksinim ile pasif ve gönül kabul edilmektedir. Fakat ileri empatik tepkilerin gelişebilmesine temel olduğu için oldukça önemlidir (Duru, 2002).

Yaşamın birinci yılının sonuna doğru bebek, birey sürekliliği şeması kazanır ve diğer insanların farkında olma durumu artarken kendisi ve diğeri arasındaki fiziksel ayrımı yapabilme yeteneği de gelişmeye başlar. Bu durum empatik sıkıntı tepkisinin kendisi ve diğerini ayırt edecek şekilde bölünmesine neden olur. Başlangıçta ikisi arasında ayrım bulanık iken daha sonra bu ayrım netlik kazanır (Duru, 2002).

2- Ben-Merkezci (Egosantrik) Empati

Birey sürekliliğinin tamamen kazanılması ile birinci yılın sonunda empatinin ikinci düzeyi başlamaktadır. Bu süreçte çocuk, fiziksel olarak diğerinin ayrı olduğunu kavramasına rağmen karşıdaki kişinin içsel durumunu anlayamaz. Hoffman, bu dönemi egosantrik empati olarak adlandırmaktadır ve bu dönemde sempatik sıkıntı duygusu kavramı ortaya çıkmaktadır. Birey, empatik sıkıntı duygusunun tersine, sempatik sıkıntı duygusunda karşıdaki kişinin sıkıntısına ayna gibi paralel tepki verir. Çocuk, diğer kişinin gözlenen sıkıntısına bağlı olarak motive olur ve bu motivasyon bireyin sahip olduğu sıkıntı duygusunu azaltmaya yönelik egoistik (bencil) istemleri ya da diğer kişinin sıkıntısı azaltmayı amaçlayan alturistik (diğergâm) istemleri içerebilir. Egosantrik empati, bireyin zihinsel gelişim sürecine paralel olarak yaşamın ilk dönemlerinde kendi merkezli olarak yaşadığı duyguları içermektedir (Hoffman'dan aktaran Duru, 2002). Bu durum çocuğun bilinçli bir tercihi değil; bilişsel gelişiminin bir sonucudur. Egosantrik empati, yaşamın ilk dönemlerinde görülebildiği gibi ileriki dönemlerinde de görülebilmektedir (Duru, 2002).

3- Diğerlerinin Duygularına Empati

Yaklaşık 2-3 yaşın başlarından son çocukluğa doğru, çocuk artan bir şekilde rol alma yeteneklerinin gelişime ihtiyaç duyar. Bu dönemde dil yeteneklerinin gelişimi de bu süreci pekiştirmektedir. Çocuk, diğerinin durumuyla ilgili nasıl yardımda bulunabileceğini daha iyi ve açık bir şekilde kavramaya başlar ve bu kavrama yaş ilerledikçe artmaya devam eder (Duru, 2002).

4- Diğerlerinin Genel Durumu İçin Empati

Geç çocukluk ve erken ergenlik dönemlerinde birey, diğer insanların kimliklerinin farkında olarak bilinçliliğini artırır. Yaşanan olayla sadece görünen durumdan etkilenmez aynı zamanda olası alternatifleri de düşünür (Duru, 2002). Hoffman, bireyin kendi kimliğini kazanmaya başlamasının, empatik tepkilerin daha soyut çeşitlerini mümkün kılacağını belirtmektedir (Hoffman'dan aktaran Duru, 2002).

Feshbach'ın Üç Faktör Modeli

Feshbach'ın üç faktör modeli, iki bilişsel ve bir duyuşsal faktörü içermektedir. Birinci bilişsel bileşen, çocuğun karşısındaki kişinin duygusal durumunu ayırt etme yeteneğinin gelişmesidir. Feshbach (1975), empatinin erken gelişiminin çocuğun bu bilişsel beceri düzeyine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. İkinci bilişsel bileşen, çocuğun diğerinin rolü ya da perspektifini varsayma yeteneğinin gelişmesidir. Bir insanla empati kurmak, çocuğun karşısındaki kişinin bakış açısından durumu bilişsel olarak anlayabilmesini gerektirir. Rol alma, hem Hoffman hem de Feshbach'ın kuramına göre duygusal empati yaşantısının bilişsel aracısı olarak görülmektedir (Feshbach'ten aktaran Duru, 2002). Üçüncü faktör ise duygusal tepkidir. Çocuk, karşısındaki kişinin duygusal tepkisini paylaşmak amacıyla onun duygularını anlamayı tecrübe eder (Duru, 2002).

Aşamalı Empati Sınıflaması: Dökmen Modeli

Dökmen'in (1988) ortaya koyduğu Aşamalı Empati Sınıflaması'nda üç temel empati basamağı vardır. Bu basamaklar; Onlar Basamağı, Ben Basamağı ve Sen Basamağıdır. Her basamak kendi içinde düşünce basamağı ve duygu basamağı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Dökmen, 1988).

Onlar basamağında tepki veren kişi karşısındaki kişinin anlattığı sorun hakkında düşünmez, sorun sahibinin duygu ve düşüncelerine dikkat etmez. Bu basamakta kişi, bu soruna ile ilgili kendi düşünce ve duygularından da söz etmez. Sorunu dinleyen kişi, sorun sahibine geribildirim olarak o ortamda bulunmayan üçüncü şahısların yani toplumun görüşlerini dile getirerek birtakım genellemeler yapar ve atasözleri kullanır (Dökmen, 1988).

Ben basamağında tepki veren kişi benmerkezcidir. Kendisine sorununu anlatan kişinin duygu ve düşünceleri ile ilgilenmez aksine sorun sahibini eleştirir, ona akıl verir ve bazen kişiyi kendi sorunu ile baş başa bırakarak kendinden söz etmeye başlar. Bu basamakta empatik tepki veren kişi, karşısındaki kişiyi bir ölçüde rahatlatabilmektedir. Bu yönüyle ben basamağındaki tepkiler, onlar basamağındaki tepkilere göre daha nitelikli sayılabilir. Ancak yine de empatik tepki veren kişi, bilişsel ve duygusal açıdan karşısındaki kişinin rolünü alamadığı için yeterli düzeyde empati kurmuş sayılmaz (Dökmen, 1988).

Sen basamağında ise tepki veren kişi, karşısındaki kişinin rolüne girer ve olaylara onun gözüyle bakar. Karşılaştığı sorun karşısında toplumun ya da kendisinin düşüncelerini dile

getirmeden doğrudan karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerine odaklanarak o kişinin ne düşündüğünü anlamaya ve hissetmeye çalışır (Dökmen, 1988).

Özgeciliğin Tanımı

Özgecilik, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren varlığını sürdüren bir değerdir ve özellikle dinlerin, ideolojilerin ve ahlâki değerlerin temelinde önemli bir yere sahiptir (Oktar, 2018).

İngilizcede ‘‘altruism’’ sözcüğünün Türkçedeki karşılığı olan özgecilik, Latince ‘‘alter’’ ve ‘‘ui’’ kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşmuştur ve diğeri için anlamına gelmektedir (Scott ve Seglow, 2007). Osmanlı Türkçesi’nde kullanılan diğerkâmlık sözcüğü, günümüzde özgeciliğin eş anlamı olarak geçmektedir (Banbal, 2010). İnsan hayatının daimi bir parçası olan bu değere değinmiş olan ilk kişi Fransız filozof Auguste Comte’tur ve *Système de Politique Positive* (1851) adlı eserinde yer vermiştir (Boylu, 2020). Sosyolojinin ve 19. yüzyılda Fransız filolojisinin kurucularından biri olan Comte’a göre toplum yaşamının temeli olan özgecilik, başkaları için yaşama eğilimi veya arzusu olarak tanımlanmaktadır (Comte, 2015). En genel anlamı ile özgecilik, kişinin kendisinden önce diğerinin çıkarlarını gözetmesi ve ona öncelik vermesi anlamına gelmektedir (Scott ve Seglow, 2007).

Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğü’ne göre özgeci, ‘‘kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan kimse, diğerkâm’’ olarak açıklanırken; özgecilik, ‘‘özgeci olma durumu, diğerkâmlık’’ ifadesiyle açıklanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Felsefe sözlüğünde özgecilik, ‘‘hiçbir çıkar fikrine dayanmayan duygu; başkalarının iyiliği için yaşama ve eylemde bulunma ilkesi yapan görüş’’ olarak tanımlanmaktadır (Hançerlioğlu, 2006, s.322). Özgecilik psikoloji terimleri sözlüğünde ise ‘‘ihtiyacı olan bir kişiye gönüllü olarak ve herhangi bir karşılık ya da ödül beklentisi olmadan yapılan faydalı olan davranış olarak tanımlanmaktadır’’ (Erkuş, 1994).

Ersanlı’ya (2012) göre özgecilik, herhangi bir çıkardan uzak bir şekilde gereksinimi olan bir kimseye gönüllü olarak yardım etmeyi amaçlayan duygu, düşünce ve davranışlar bütünüdür. Bu tanıma benzer şekilde Durkheim da özgeciliği, kişisel bir çıkar gözetmeden ve gönüllü olarak gerçekleştirilen davranış şeklinde tanımlamaktadır (Dubeski, 2001). Öz (1998) herhangi bir karşılık veya herhangi bir ödül beklemezsizin yapılan yardım etme davranışını özgecilik olarak tanımlamaktadır. Banbal’a (2010) göre de iyi bir davranışta bulunmuş olmanın verdiği duygunun dışında herhangi bir ödül ya da karşılık beklemeden bilinçli

olarak bir başkasına yardım etme davranışı özgecilik olarak tanımlanabilmektedir. Cohen'e göre ise özgecilik vermeyi, empatiyi ve bağışı içermektedir (Cohen'den aktaran Akbaba, 1994). Bencilliğin tersi olan özgeciliğe göre özgeci birey, yaptığı davranışın karşılığında herhangi bir şey elde etmeyi beklemeden o kişiye karşı ilgili, kaygılı ve yardımsever bir tutum sergilemektedir (Myers, 2017). Genel olarak incelendiğinde özgecilik, başkalarının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak tanımına karşılık gelen bir kavram olduğu, kişinin kendi refahından önce başkasının refahına öncelik vererek onun için endişelenmesi ve başkaları için yaşaması anlamında kullanıldığı görülmektedir (Haynes, Josefy ve Hitt'ten aktaran Başarer, 2018).

Özgecilik, başkasının gereksinimlerini ve isteklerini dikkate alarak yapılan yardımseverlik, kendinden fedakârlık ve ahlâklılıktır (Keskin, 2007). Herhangi bir ödül veya kazanç beklentisi olmadan başkasına yardımda bulunma isteğinin eyleme dökülmüş haline ise özgeci davranış denilmektedir (Freedman, 1998). Başkasının iyiliği için çaba gösterme, gerektiğinde kendini tehlikeye atma gibi davranışlar olumlu sosyal davranışlar olup özgecilik kavramı ile ifade edilebilmektedirler (Onatır, 2008; Ümmet, 2012). Her özgeci davranış bir olumlu sosyal davranış iken her olumlu sosyal davranış özgeci bir davranış değildir. Özgeci davranışın olumlu sosyal bir davranış olabilmesi için niyet ve amaç ikilisini barındırması gerekmektedir (Başarer, 2018). Çıkar ya da menfaat beklentisine girerek birine yardımda bulunma davranışı, olumlu sosyal bir davranış olarak görülebilir fakat bu durumu özgeci bir davranış olarak nitelendirmek doğru bir nitelendirme değildir. Çünkü özgeci bir davranışta en temel nokta herhangi bir çıkar gözetmeksizin yardım etme durumunun var olmasıdır (Yöntem, 2015, s.321). Akbaba (1994)'ya göre özgecilik ve yardım etme gibi olumlu sosyal davranışlar ahlâki bir durumdur ve bu konularla ilgili yapılan çalışmalarının sosyal psikolojinin bir konusu haline gelmesi rastlantı sonucu olmuştur. 1964 yılında New York'ta yaşayan Kitty Genovese isimli genç bir kadın öldürüldüğü sırada olayı gören 38 kişiden hiçbiri bir müdahalede bulunmamıştır ve yaşanan bu durum bilim insanlarının dikkatini çekmiştir. Yaşanan bu durumdan sonra yardım etme davranışı ve özgeci davranış, sosyal psikolojinin en önemli çalışma konularından biri olmuştur (Şahin, 2015).

Özgeci davranış sonucunda birey, iyilik yapmanın vermiş olduğu bir tatmin yaşamaktadır. Mutlu olmak, yaşamdan doyum almak insanın temel amaçlarından biri olarak görülmektedir. Yaşam doyumu, bireyin beklentisi ile elde ettiğinin karşılaştırılması sonucunda duyduğu haz, mutluluk olarak tanımlanmaktadır (Neugarten, Havinghurst ve Tobin'den aktaran Yelpaze ve Yakar, 2020). Yaşam doyumu bireyin kişilik yapısı, yaşama yüklediği anlam,

ilişkileri ve beklentileri gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Recepoğlu, 2013). Olumlu sosyal bir davranış olan özgecilik, kişilerin genel yaşam doyumunu, arkadaş ve aile memnuniyetini artırmaktadır (Bettencourt ve Brown'dan aktaran Yelpaze ve Yakar, 2020). Özgecilik ile yardım etme davranışı arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır (Midlarsky ve Kahana'dan aktaran Yelpaze ve Yakar, 2020). Bireyin gönüllü çalışmalara katılması, komşulara veya arkadaşlarına yardım etmesinin de yaşam doyumunu önemli ölçüde etkilediği görülmektedir (Becchettibecchetti, Corrado ve Conzo'dan aktaran Yelpaze ve Yakar, 2020). Genel olarak bakıldığında özgecilik özelliği yüksek olan bireylerin yaşam doyumlarının da yüksek olması beklenmektedir (Yelpaze ve Yakar, 2020).

İlgili alan yazına bakıldığında özgeciliğin tanımları, çeşitleri ve diğer kavramlarla ilişkileri ile ilgili çok sayıda çalışmanın olduğu gözlemlenmektedir (Akbaba, 1994; Batson, 1991; Batson, 1997; Oliner, 2003). Akbaba (1994)'ya göre özgecilik yardımda bulunma, sorumluluk ve bağış yapma gibi olumlu sosyal davranışları içermektedir. Yine de her olumlu sosyal davranış özgeci bir davranış olarak nitelendirmek mümkün değildir. Çıkar ilişkisine dayanan ve karşılık bekleyerek yapılan yardım etme davranışı bir olumlu sosyal davranış olarak kabul edilebilir fakat özgeci bir davranış olamaz.

Oliner (2003), özgecilik ile ilgili yapılan farklı tanımlardan yola çıkarak kahramanca özgeci davranış ve geleneksel özgeci davranış olmak üzere iki farklı özgecilik türünden bahsetmektedir. Üst düzey bir fedakârlık ve risk alma durumunu içeren kahramanca özgeci davranışta maddi karşılık beklenmez ve yapılan yardım tamamen gönüllü bir şekilde yapılır. Kahramanca özgeci davranışın aksine geleneksel özgeci davranış ise o kadar olağanüstü olan bir durum değildir ve düşük düzeyde risk ve fedakârlık gerektirirler. Batson (1997) da Oliner gibi özgeciliği farklı gruplara ayırmaktadır. Batson (1997), yapılan davranışın arkasındaki düşünce yapısından yola çıkarak özgeciliği iki farklı grupta incelemektedir. Birey özgeci bir davranışta bulunurken tamamen kendi rahatını düşünerek, önceliği kendisine vererek hareket ediyorsa bu durum benmerkezci özgecilik olarak adlandırılır. Fakat karşısındaki kişinin refahını için hareket ediyorsa bu durum diğeri merkezli özgecilik olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca Batson (1991) insanları yardım etme davranışa sebep olan duygunun içsel bir olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle yapılan davranışın gerçek bir özgeci davranış olup olmadığını anlamının zor olduğunu belirtmiştir.

Genel anlamda özgeciliğin başkasının yararı için yapılan, onun refahını gözeterek hareket edilen bir davranış olduğu görülmektedir. Ancak özgecilik bireyin kendisi için de herhangi bir fayda sağlar mı sorusuna Midlarsky'de cevap bulunabilmektedir. Ona göre özgeci

davranışta bulunan kişi için özgeciliğin faydaları toplamda beş tane olarak sıralanabilmektedir. Özgeci davranış bireye daha geniş bir perspektiften bakarak kendi sorunlarından uzaklaşmasında yardımcı olur, kişinin başkalarına yardım ederek kendi hayatına dair yeterlilik algısını yükseltir, yardım etme sonucunda hayatın anlamını daha iyi kavrayarak hayatın önemi ve değeri konusundaki algısını geliştirir, iç huzurunu artırarak ruhsal durumunu olumlu yönde etkileyerek iyileştirir ve son olarak toplumsal bağlarını güçlendirmesine yardımcı olarak sosyal uyumunu yükseltir (Midlarsky'dan aktaran Karadağ ve Mutaftçılar, 2009).

Özgecilik ve Genetik Özellikler

Wilson (1975), özgeciliğin bireylerde doğuştan var olduğunu ve genetik özellikler yoluyla bireye geçtiğini savunmaktadır. Wilson, bir araştırmasında hayvanları incelemiş ve araştırma sonucunda bazı hayvanların tehlikeyle karşılaştıklarında diğerlerini gözetleyerek onları korumak için öne atıldıklarını gözlemlemiştir. Araştırma sonucuna bakıldığında özgeciliğin insanlarda doğuştan var olan bir özellik olduğunu ileri sürmektedir (Şahin, 2015). Darlington (1978) da özgeciliğin genetik faktörlere bağlı olduğunu savunmaktadır. Akbaba'ya (1994) göre ise özgecilik, ister doğuştan gelen bir özellik olsun ister sonradan kazanılan bir özellik olsun mutlaka çevre ve kültürden etkilenmektedir.

Özgecilik ve Din

İlahi dinler tarafından güzel davranışlar her zaman övülmüş ve özgecilik, sorumluluk alma, iyilik, bağış yapma gibi davranışların yapılması emredilmiştir (Akbaba, 1994). İslamiyetin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de yardımlaşmayı, iyiliği, birlik ve beraberlik içerisinde dayanışma içinde olmayı, zekat ve sadaka vermeyi emreden birçok ayet bulunmaktadır (Akbaba, 1994). Kur'an-ı Kerim'de özgecilik, '*isar*' kavramı olarak geçmektedir. Bu kavramın kullanıldığı ayetlerde, herhangi bir çıkar gözetmeden başkasına yardım etme, bunun için kendi menfaatlerinden taviz vererek başkasının mutluluğu ve iyiliği için çabalama gibi durumlardan bahsedilmektedir (Kasapoğlu, 2004). Ayrıca Hristiyanlık'ta da insanları yardım etmeye, özgeci davranışlarda bulunmaya yönlendiren buyruklar bulunmaktadır (Akbaba, 1994). Budizme göre ise Nirvana'ya ulaşmış olan insan artık saf iyi haline gelmiştir ve nefret, gurur, cehalet, bencillik gibi duygulardan tamamen uzaklaşmıştır. Artık saf, merhametli, hoşgörülü ve özgecidir (Elmalı, 2010).

Özgecılık ve Egoizm

Egoizmi bireyin sadece kendisini düşünmesi, almaya odaklanarak hareket etmesi şeklinde tanımlayan Fromm'a göre egoist kişi, başkalarının ihtiyaçları ile ilgilenmezler ve dünyadaki her şeye acaba kendisine nasıl bir fayda sağlayabilir gözüyle bakmaktadır (Fromm, 1995). Bu tanımlamaya göre egoizmin özgeciliğin karşıtı bir kavram olduğu söylenebilir. Batson'a göre ise başkalarının iyiliği için uğraş verme özgecılık iken kişinin kendi iyiliği için çabalaması egoizmdir (Batson, 1991).

Özgecılık ve Empati

Özgeciliğin temel nedeni empati olarak tanımlanmaktadır (Banbal, 2010). Başaran'a (2000) göre özgeci birey karşısındaki kişiyle empati kuran ve onların refahı, yararı için çalışan kişidir. Ak'a (2013) göre ise yardıma ihtiyacı olan birine empati duyulduğunda aynı zamanda doğal bir şekilde özgeci davranış da sergilenmektedir. Bu durum, iki kavramın birbirleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Öğrenciler ile yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre özgecılık düzeyi ile empatik eğilim düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Avcı, Aydın ve Özbaşaran, 2013).

Özgeciliği Açıklayan Kuramlar

Evrimsel Yaklaşım

Evrimsel yaklaşım, yardım etme davranışı ile akraba seçimini el almaktadır. Akraba seçimi, akrabaya yardım etme davranışının doğal seçim tarafından desteklendiği düşüncesini ifade eder ve genetik bir davranış olarak görülmektedir (Aronson, 2012). Bu yaklaşımın özgeciliği anlayabilmek için savunduğu başka bir kavram da karşılıklılık normudur. Bireyin bir kişiye yardımda bulunurken o kişiden yardım görme olasılığının artması, karşılıklılık normu olarak tanımlanmaktadır. Yardım edilen kişi, yapılan bu iyilik karşısında yardım eden kişiye karşı bir minnettarlık duymakta ve bu duygu kişiyi gelecekte ona karşılık vermeye yöneltmektedir (Aronson, 2012). Evrimsel yaklaşım temel olarak insanların birbirlerine yardım etme sebebinin genlerimize yerleşmiş etmenlerden dolayı olduğunu ifade etmektedir ve özgeciliği açıklarken akraba seçimi ve karşılıklılık normu kavramlarını kullanmaktadır (Boylu, 2020).

Toplumsal-Kültürel Yaklaşım

Evrimsel yaklaşıma bir eleştiri getiren bu yaklaşıma göre, bireylerde olumlu davranışların ortaya çıkmasında toplumsal etmenler daha önemli olmaktadır. Toplumsal sorumluluk ve karşılıklılık kuralı olmak üzere iki toplumsal normun özgeciliği tetiklediğini savunmaktadırlar (Boylu, 2020). İnsanların gelecekteki herhangi bir çıkarlarını düşünmeden yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmesi gerektiği inancına toplumsal sorumluluk normu denilmektedir ve bu durum toplumdan topluma veya durumdan duruma farklılık gösterebilmektedir (Schwartz'dan aktaran Boylu, 2020). Toplumsal sorumluluk normuna göre insanlar, yaptıkları iyilikler başkalarının öğrenilmese bile birey, sorumluluk duygusu gereği ihtiyaç sahibi olan kişiye yardımda bulunur (Boylu, 2020). Karşılıklılık kuralı ise günlük yaşamda sosyal ilişkilerde alma verme arasında bir denge olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bize yardım eden insanlara zarar vermek yerine biz de onlara yardımda bulunarak karşılık vermeliyiz (Gouldner'dan aktaran Boylu, 2020).

Öğrenme Yaklaşımı

Bu yaklaşım, öğrenmenin yardım etmede önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Anne babalar, çocuklarını eğitirken onlara yardım etmeyi ve paylaşmayı da öğretirler. Yardım etme davranışının kazandırılabilmesi için çocuklar yardım ettiklerinde ödüllendirilmeli, yardım etmediklerinde ise cezalandırılmalıdırlar (Taylor vd., 2015). Kısacası çocuklara bu davranışın öğretilmesi için davranışın olabildiğinde çok pekiştirilmesi gerekmektedir. Araştırmalar, insanların olumlu davranışlarının ödüllendirildiğinde daha fazla yardım etme ve paylaşma eğilimi gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Taylor vd., 2015). Yardım etme davranışının kazandırılması için bir başka yol ise gözlem yoluyla öğrenmedir. Çocuklar, bulundukları çevrede yardım etme davranışını gözlemlediklerinde davranışta bulunan kişiyi model olarak alırlar ve sonra bu davranışı yardım gereksinimi olan kişilere yöneltirler. Bandura da insanların birçok davranışını, diğer insanların davranışlarını gözlemleme ve model alma yoluyla kazandıklarını ileri sürmektedir (Bandura, 1994). Özgecilik, anne baba tarafından küçük yaşlardan itibaren çocuğa kazandırılır ve bulunduğu toplumdaki diğer insanlar tarafından pekiştirilirse bu özgeci davranış kalıcı olur. Ancak var olunan toplum yapılan bu davranışı görmezden gelerek pekiştirmezse davranış sönebilir.

Öğrenmenin sosyal çevreyle de ilgili olduğu bilinmektedir. İçinde sosyal çevreden öğrendiklerimiz kişiliğimizin oluşumunda ve yaşamımızda oldukça etkilidir. Sosyal öğrenme kuramı, kişiliğin oluşumunda ve gelişiminde aile ve çevre gibi dış faktörlerin

önemli rol oynadığını savunmaktadır. Bu kuramın savunucularına göre ahlâki ilkeler taklit, model alma ve pekiştirme gibi yollarla öğrenilmektedir (Merçin, 2005). İnsan, olumlu ve olumsuz tüm davranışları sosyal ve fiziksel çevreden öğrenmektedir. Özellikle ödüller, cezalar, taklitler ve model alma yolu ile davranışlar şekillenmekte ve öğrenilmektedir (Aşkın, 1986). Sosyal öğrenme kuramına göre olumlu bir sosyal davranış olan özgecilik de bireyin çevresinden etkilenmesi sonucu öğrenme yolu ile oluşmaktadır (Ümmet, 2012). Sorumluluklarının bilincinde olan, insanlara yardım etmeyi seven ebeveynlerin çocuklarının da aynı davranışlarda bulunma ihtimalleri de yüksektir. Bu durum özgeciliğin taklit ve model alma yoluyla öğrenildiğini göstermektedir. Önce taklit ile ortaya çıkan ile başlayan bu durum zamanla kişilik özelliği haline gelmektedir (Akbaba, 1994).

Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik kuramının kurucusu olan Sigmund Freud da özgeciliğin öğrenilmiş yönüne vurgu yapmaktadır. Anna Freud ise özgeciliğin bazı savunma mekanizmalarının bir araya gelmesiyle oluştuğunu ve bu savunma mekanizmalarının yansıtma ve özdeşleşme savunma mekanizmaları olduğunu öne sürmektedir (Freud, 2013). Birey, kendi hayatında gerçekleştiremediği hayal ve arzularına başkalarına ileterek, ulaşamadığı imkânları başka biri aracılığıyla elde etmeye çalışır ve böylece özgecilik, bencillik için bir araç olarak kullanılır (Freud, 2013). Jung, özgeciliği insanın bireyselleşme süreci ile ilişkilendirmektedir. Bireyselleşme sürecinde birey, kendi benliğini oluştururken aynı zamanda bulunduğu kültüre ait özgecilik ve benzeri değerleri de kazanmaktadır (Jung, 2015).

Organ Bağışının ve Organ Naklinin Tanımı

Türk Dil Kurumunun tanımına göre organ, “bedende belli bir görevi yerine getiren ve belli sınırları olan beden bölümü, uzuv” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Organ bağışı ise “bir kişinin kendi hür iradesiyle, yaşamını yitirdiğinde organlarını hasta olan bir başka kişinin kullanmasına onay vererek rıza göstermesidir” (Organ Nakli Koordinatörleri Derneği, [Onkod], 2017). Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımına göre organ nakli, “bir donörden alınan dokuların veya organların ihtiyacı olan başka bir alıcıya vücudunun işlevlerini geri kazandırmak amacıyla aktarılmasıdır” (www.euro.who.int (Erişim Tarihi: 20.12.2022). Organ nakli, organ bağışının bir sonucudur ve organ bağışı ile organ nakli birbirlerini tamamlamaktadırlar (Acar, 2007). Nakil işlemleri Batı ülkelerinde genellikle

kadavradan yapılmakta iken; ülkemizde ağırlıklı olarak canlı vericiden yani donörden yapılmaktadır (Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014). Günümüzde nakli yapılabilen organ ve dokulara başlıca akciğer, karaciğer, pankreas, kemik iliği, kalp, kalp kapağı, kornea, ince bağırsak ve böbrekten örnek verilebilir (Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004).

Organ Bağışında Bulunabilme Koşulları

Bireylerin organ bağışında bulunabilmesi için 18 yaşını doldurmuş olması, ayırt edebilme yetisine sahip ve akli dengesinin yerinde olması zorunludur. Bu şartlara sahip olan bireyler, hiçbir baskı altında kalmadan serbest iradeleri ile ve iki tanık huzurunda organ bağış beyanında bulunabilmektedirler (2238 Sayılı Kanun, Madde:6). Ülkemizde devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri, toplum sağlığı merkezleri, bazı aile sağlığı merkezleri ile ilçe ve il sağlık müdürlükleri organ bağış formu düzenlemeye yetkili kurum ve kuruluşlardır (Uzuntarla, 2016). Bireyler organ bağış formunda bulunan böbrek, kalp, karaciğer, pankreas, kornea, kalp kapağı, ince bağırsak, uterus, kas dokusu, deri, yüz, saçlı deri, alt ve üst ekstremiteler, kemik, kıkırdak, tendon, üst solunum yolları ve üst sindirim yolları şıklarından bağışlamak istedikleri organ veya dokuları işaretleyebilmektedirler. Bağış beyanında bulunan kimseler, istedikleri zaman bu kararlarından vazgeçme hakkına sahiptirler (bagis.saglik.gov.tr (Erişim Tarihi: 02.04.2023). Ayrıca kişinin tıbben ölümünün tespitinden sonra, hasta yakınlarının organ bağışında bulunma kararı ile organ bağışı meydana gelebilmektedir (Akış vd., 2008).

Organ Naklinin Tarihçesi

Dünya’da Organ Nakli

Organ nakli ile ilgili birçok efsane ve mit bulunmaktadır. Arkeolojik kayıtlar ve bazı tarihi dokümanlar organ naklinin tarihinin birkaç bin yıl öncesine dayandığını göstermektedir (Bhandari ve Tewari’den aktaran Can, 2016). M.Ö. 3000-2500 yıllarına ait Hindu metinlerine bakıldığında burunları kesilmiş olan suçluların burunlarını onarabilmek için koldan alınan deri parçasının kullanılarak uygulanan cerrahi işlemin tanımı bulunmaktadır (Bergan, 1996). M.Ö. 500’lü yıllarda ise Çinli bir doktor olan Pien Ch’ioa’nun iki askerin kalbini birbirleri ile değiştirme girişimine ait kayıtlar, organ nakli ile ilgili bulunan en eski yazılı kaynaklardan biridir (Kahan’dan aktaran Can, 2016).

İlk böbrek nakli girişimi, 1936 yılında Rus cerrah Dr. Voronoy tarafından civa zehirlenmesi sebebiyle böbrek yetmezliği gelişen bir hastaya 6 saattir ölü olan bir insandan alınan böbrek ile yapılmış fakat başarılı olamamıştır (Matevossian'dan aktaran Can, 2016). Başarılı ilk böbrek nakli ise 1954 yılında Dr. Joseph E. Murray tarafında Harvard'da gerçekleştirilmiştir (Squifflet'ten aktaran Can, 2016). Murray aynı zamanda 1962 yılında ölü bir vericiden ilk başarılı böbrek naklini gerçekleştirmiştir ve bu başarılı nakillerden kısa bir süre sonra da diğer organ nakillerini denemiştir (Can, 2016). İlk başarılı karaciğer nakli Thomas Starzl tarafından 1963'te, ilk başarılı kalp nakli ise Christian Barnard tarafından 1967'de gerçekleştirilmiştir (Diethelm'den aktaran Can, 2016).

Türkiye'de Organ Nakli

Ülkemiz, organ nakli alanındaki dünya çapındaki gelişmeleri yakından takip etmiş ve yakın geçmişte başarılı organ nakli işlemleri gerçekleştirmiştir. İlk organ nakli denemesi ülkemizde Dr. Kemal Beyazıt tarafından 1968 yılında yapılmıştır ve bir kalp nakli gerçekleştirilmiştir. Ancak nakil sonrası hasta vefat ettiği için bu nakil başarısız bir nakil olarak kayıtlara geçmiştir (Can, 2016). Ülkemizde organ nakli ile ilgili yapılan ilk çalışmalar 1970'li yılların başında Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Önce hayvanlar üzerinde deneysel organ nakli çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra ülkemizde ilk başarılı organ nakli 1975'te Dr. Mehmet Haberal tarafından yapılmıştır ve bir anneden oğluna böbrek nakli gerçekleştirilmiştir (Can, 2016). Bu gelişmelerden sonra ölü bir vericiden ilk böbrek nakli 1978'de, yine ölü bir vericiden ilk karaciğer nakli 1988'de, ilk başarılı kalp nakli ise 1989'da gerçekleştirilmiştir. Dr. Haberal tarafından 1990 yılında dünyada ilk örneği Türkiye'de görülen canlı bir vericiden kısmi karaciğer nakli gerçekleştirilmiştir (Bozoklar, 2011).

Organ Bağışıyla İlgili Kavramlar ve Organ Bağışı Süreci

TDK'ya göre ölüm; herhangi bir canlıda yaşamın tam ve kesin olarak sona ermesi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Ölüm, kişiye canlılık özelliği kazandıran birtakım fonksiyonların son bulması ile meydana gelen bir olaydır. Bu fonksiyonlardan bazıları dışarıdan gözle görülüp fark edilebilen fizyolojik olaylar iken bir kısmı da beden yaşamının devamlılığını sağlayan biyolojik olaylardır (Karataş, 1998). Adli tıp kurumunun ölüm tanımına göre "kişiye canlı olma niteliği kazandıran sinir ve solunum sistemlerinin kendi başına çalışabilir olma durumunun sona ermesi ve bu fonksiyonların ancak birtakım araçlarla

tekrar çalışabilir hale geldiğinde bile kendi başına çalışmaya gücünün olmaması durumudur’’ (Zambak, 2014). Biyolojik ölüm ise hayati fonksiyonların kalıcı olarak durması ile başlayıp hücrelerin de yok olması ile sonuçlanan, toplumda kalp ölümü olarak da bilinen bir durumdur (Metin, 2014).

‘‘İnsana insan olma özelliğini veren organ beyindir’’ ifadesi, beynin vücutta var olması ile görevini yerine getirdiği sebebi ile yeni bir ölüm kriteri belirlemiştir. Yaşamsal fonksiyonların sona ermesi ile birlikte beliren düzensizliğin gözlemlenmesi sebebiyle güncel bir ölüm tanımı yapılması zorunluluğu doğmuştur (Karataş, 1998). Beyin sapının görevlerinden biri, kişinin yaşayabilmesi için gerekli olan fonksiyonlardan bilinç ve solunumu sağlamasıdır. Beyin ölü olduğunda akciğer ve kalp fonksiyonları yalnızca kısa bir süre için makine ve ilaç desteği ile sürdürülebilir. Sonuç olarak bireyin öldüğünün kabul edilmesi, beyin sapının işlevini kaybetmesi ile gerçekleşmektedir (Terzioğlu, 1993).

Sağlık Bakanlığı Organ Nakil Merkezleri Yönetmeliği’ne göre komite tarafından belirlenmiş olmak üzere beyin ölümü kararının, organ naklini yapacak olan hekim değil başka bir hekim tarafından verilmesi komite tarafından zorunludur (Edirne, 2004).

2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun’un 11. maddesinde, organ naklinin kabul edilebilir olması için; (Değişik: 2.1.2014-6514/41 md.)

Bu yasanın yürürlüğe konulmasıyla ilgili olarak, tıbbi bir durumun ölümle sonuçlandığı durumlar için, biri nörolog veya nöroşirürjiyen, diğeri ise anesteziyoloji ve reanimasyon veya yoğun bakım uzmanı olmak üzere iki hekim tarafından ispata dayalı tıp kurallarına uygun olarak oy birliği ile karar verilir (*Resmi Gazete*, s.150).

Eğer hekimlerden birinin dahi beyin ölümünü kabul etmeme durumu var ise beyin ölümü gerçekleştiği kabul edilememektedir ayrıca beyin ölümünü kabul etmeyen hekim bir başka hekimi görevlendiremez ve beyin ölümünü kabul etmeyen hekim düşüncesini değiştirmede takdirde beyin ölümü tanısı kabul edilmez (Hakeri, 2014). Ayrıca ‘‘Alıcının tedaviyi yapan hekimi, organ ve doku alınması, depolanması, nakledilmesi ve nakli gerçekleştirecek diğer hekimlerle ölüm durumunu tespit edecek olan hekimler kurulunda yer alamaz. Bu durum yasaktır’’ (*Resmi Gazete*, s.150).

2238. kanunun 11. maddesine göre ‘‘ölüm durumunu tespit eden hekimler ölüm tarihini, saatini ve ölümün nasıl tespit edildiğini gösteren, kendi imzalarını taşıyan bir tutanak

düzenlemek ve organ ile dokunun alındığı sağlık kurumuna sunmakla yükümlüdürler” denilmektedir. Bu tutanak ve ekleri ilgili sağlık kurumunda on yıl muhafaza edilmektedir (Edirne, 2004). Belirlenen yönetmeliğe göre, “beyin ölümü tespit edildikten sonra, hasta yakınlarına organ bağıışı ile ilgili soru yöneltilir ve eğer hasta yakınları organ bağıışını kabul ederlerse organların alım işlemine başlanır ve bu süreç için yaşam desteğı sağlanır” (Metin, 2014). Alınan organ veya organlar, ilgili tüm verilerle birlikte organ nakil merkezine raporlanır ve beyin ölümünün gerçekleştiğı hastanede organ veya organlar belirlenen kriterlere uygun bir şekilde alınıp nakil için hazırlanır ve ilgili organ nakil merkezine gönderilir (Zambak, 2014). Sonrasında organları alınan kadavranın operasyon yeri kapatılır ve doğal cenaze töreninin tüm gereklilikleri yerine getirilebilecek şekilde hazırlık yapılır (Zambak, 2014).

Organ Bağıışının Etik Boyutu

Organ bağıışı ve organ nakli, hasta ve ailesinin yanı sıra başka kişilerle de ilgili olduğu için ortaya çıkan problemlerin çözülebilmesi için bireysellikten ziyade daha toplumsal bir etik yaklaşımının olması gerekmektedir (Demir, 2008). Yunanca bir kelime olan etik, “alışkanlık, gelenek” anlamlarına gelen ethos kelimesinden türemiştir. Bir başka ifade ile etik, insanların yaşamlarına rehberlik ederek doğru ya da yanlışla ilgili kararlarını yönlendiren temel kuralları içeren ahlaksal felsefedir (Kanıcı, 2009). Etik kurallar kişilerin yaşamlarını, diğer insanlarla ve toplumla olan ilişkilerini ve iletişimlerinin nasıl bir nitelikte olacağını belirleyen temel öğelerdir (Topbaş ve Bingöl, 2016). Etiğin amacı yarar sağlama, zarar vermeme, adalet, saygı, özerklik ilkelerine dayanmaktadır (Yürür, 2008). Organ ve doku nakli yapılabilmesi için 4 ölçüt bulunmaktadır;

1. Tıbbi Ölçütler: Bireyin nakle ihtiyacı olma durumu ya da naklin yapılamayacağı durumlar gibi ölçütlerdir.
2. Kişisel Ölçütler: Bireyin gerçekleştirecek olan nakle duygusal olarak hazır olup olmaması gibi psikolojik uyum yeteneğı gibi ölçütlerdir.
3. Günlük Yaşam Ölçütleri: Kişinin günlük yaşamında alkol, tütün veya sigara gibi alışkanlıklarını kapsayan ölçütlerdir.
4. Sosyal Ölçütler: Hastanın yakın çevresi ve toplum için önemini kapsayan ölçütlerdir (Altıntaş, 2019).

Kişinin sağlığı yerindeyken organ bağıışı ile ilgili herhangi bir vasiyeti ya da bir bağış kartı yoksa ve aynı zamanda 1.dereceden yakını da bulunmuyorsa etik onayı alabilmek için

Organ bağıışı ve organ nakli süreçlerindeki etik komisyon; il sağıık müdür yardımcısı, sosyal hizmet uzmanı, naklin yapılacağı mevcut hastane dışından bir hekim ve bir psikiyatri uzmanı, il emniyet müdür yardımcısı ya da kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele şube müdürü ve baro tarafından görevlendirilecek bir avukat olmak üzere toplamda 6 kişiden oluşmaktadır (Altıntaş, 2019). Ülkemizde organ dağıtımının asil olabilmesi amacıyla Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Sistemi kurulmuştur. Bu şekilde sistem üzerinden yönetmeliğın belirlediğı şekilde ihtiyacı olan hastalar tespit edilerek gerekli olan nakil işlemi gerçekleştirilmektedir (Şentürk, 2014).

Organ bağıışı ve nakli ile ilgili birçok hukuksal düzenleme yapılmıştır ve yapılan bu düzenlemeler ile pek çok ülke organ bağıışı ve nakli konusunu açıklayarak güvence altına almıştır. Bu konunun güvence altına alınmasını sağlayan yasa 1949 senesinde Fransa’da yürürlüğe girmiştir ve bu yasa ile birlikte göz naklinin nasıl olması gerektiği ile ilgili esaslar düzenlenmiştir. 1967 yılında İtalya’da yürürlüğe giren yasa ile birlikte organ ticaretini yasaklayan ilk yasal düzenleme yapılmıştır (Akıncı, 1996; Haberal vd., 2002).

28

2008; Gir, 2006). Bireyin maddi bir çıkar ya da herhangi bir istemde bulunma karşılığında organlarını bağışlaması, 2238 sayılı yasa ile yasaklanmıştır (Şapulu, 2011).

Ülkemizde 2238 sayılı kanuna göre 18 yaşını doldurmuş ve akli dengesi yerinde olan herkesin organlarını bağışlayabileceği belirtilmiştir. Organ bağışında bulunabilmek için T.C. Sağlık Bakanlığı Organ Bağışı Belgesi'nin il sağlık müdürlüklerinde, hastanelerde, ehliyet alımı sırasında emniyet müdürlüklerinde, organ nakli yapma imkânı bulunan merkezlerde, organ nakli ile ilgilenen vakıf vb. kuruluşlarda bulunması gerekmektedir. Bu belgenin doldurulması hiç kimse tarafından herhangi bir baskıya maruz kalmadan, tamamen gönüllük esasına dayalı olarak ve iki şahit huzurunda gerçekleştirilmelidir. İmzalanan bu tutanağın hekim tarafından onaylanması zorunludur. Sonrasında organ bağış kartı doldurulup ve bağış yapan kişiye verilmektedir. Kişi tüm organlarını bağışlayacağı gibi bir ya da birkaç organını da bağışlayabilmektedir. Bu ifadeler bağış kartlarında açık bir şekilde belirtilmektedir. Bağışta bulunulduğunu gösteren belge, bölgede aktif bir şekilde sağlık hizmeti veren sağlık kuruluşlarının kayıtlarına geçmektedir (Bektaş, 2019). Eğer kişi organ bağışından vazgeçmeye karar verirse bunu kayıtlı olduğu merkeze bildirerek belgesini imha ederek bundan sonra organ bağışını geçersiz kılmalıdır (Doğan, 2009; Göz ve Şalk Güreli, 2007; Gülay, 1996).

Kişinin beyin ölümü gerçekleştikten sonra organlarının alınması için sadece organ bağış kartı yeterli olmamaktadır. Bağış kartı ile birlikte ayrıca aile onayının da bulunması gerekmektedir. Bundan dolayı yanında aile bireylerinden biri bulunmadan ölen bir kişinin organ bağış kartı olsa bile organları alınamamaktadır (Doğan, 2009; Göz ve Şalk Güreli, 2007; Özer, vd., 2010; Yılmaz, 2006). Ancak 1982 tarihli 2594 sayılı yeni organ nakli yasasında yapılan değişiklik ile “Kaza ve doğal afet sebebiyle vücudun gördüğü zarardan dolayı yaşamını yitiren kişinin eşi, 18 yaşını doldurarak reşit olmuş çocukları, ebeveynleri veya kardeşlerinden herhangi biri yok ise fonskiyonları yerinde olan doku ve organların hekimler kurulu tarafından hazırlanan rapor ile belgelenmesiyle ve tıbbi mecburiyetin bulunduğu durumlarda vasiyet ve organ bağışı konusunda rızanın olup olmamasına bakılmaksızın organ ve doku nakli işlemi gerçekleştirilebilir” ifadesi eklenmiştir (Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun, 1979). Bağışlanan organ ya da organlar, nakil listesinde bekleyen ve kan grubu ve doku ile ilgili istenen bazı uyumların sağlandığı hastalara ivedilikle nakil işlemi gerçekleştirilir. Bu kişilerin akraba olması zorunluluğu yoktur. Türkiye’de 2001 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından, kişilerin kolay ve acil bir şekilde ihtiyaçları olan organa ulaşabilmeleri amacıyla Türk Ulusal Koordinasyon

Merkezi (TUKM) oluşturulmuştur. Bu merkezin görevleri arasında koordinasyon noktalarının bir düzen içerisinde çalışmasını sağlamak, nakil listesinde organ bekleme ve acil durum listelerini hazırlamak, komiteyi kurmak, Türkiye’deki hastaneler arası iletişim ve işbirliğini sağlayarak organ bağışını gerçekleştirmek bulunmaktadır (Genç, 2009).

Organ Bağışının Dini Boyutu

Organ bağışı ve nakli konusunda toplumun kültürel, sosyal, ahlaki yapısı ve inançlarını göz ardı etmek mümkün değildir (Elçioğlu, 2003). Konu organ bağışı olduğunda dini yönden bahsetmek kaçınılmazdır. Çünkü organ bağışı ile din arasında kuvvetli bir ilişki bulunmakta ve birçok insan, dinen günah olduğunu düşündüğü için organları bağışlamaktan kaçınmaktadırlar ve bu da organ bağış oranlarının düşmesine sebep olabilmektedir. Müslümanlık, Hristiyanlık, Budizm ve Musevilik gibi pek çok dinde yaratılışa, Tanrı ve insan ilişkisine, ruha ve maddeye, yaşamın ve ölümün kutsallığına dair kavramlar bulunmaktadır. Canlıdan ya da kadavradan organ ve doku bağışını tüm dinler desteklemekte, ölümün tanımını ve teşhisini doktora bırakmaktadırlar (Elçioğlu, 2003).

Müslümanlığın kutsal kitabı olan Kur’an-ı Kerim’de organ bağışı ile ilgili açık bir ifade bulunmamaktadır. Çünkü Kur’an-ı Kerim’in indirildiği dönemde böyle bir tedavi yöntemi mevcut değildi. Fakat İslam hukukçuları bu meseleyi çözebilmek için kıyas yoluna gitmişlerdir (Acar, 2007). Evrensel bir din olan İslam’ın en temel amaçlarından biri de insan yaşamının sürekliliğidir. Bundan dolayı yaşam kurtarıcı her türlü yöntemi ve yasal olarak kabul edilen tedavilerin kullanımı onaylanmıştır (Düzenli, 2005). T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu 1980 yılında, ‘‘hasta hayatını kurtarmak için başka çare olmadığından dolayı tedavi amacıyla organ nakli ve organ bağışı yapmasının dinen sakıncası olmadığını ve organ bağışının insanın insana yapacağı en büyük yardım olduğunu’’ belirtmiştir (diyanet.gov.tr (Erişim Tarihi: 13.04.2023)). Buna göre bağış veya naklin olabilmesi için uyulması gereken şartlar şunlardır:

- 1.Zaruret halinin bulunması, yani hastanın hayatını veya hayati bir uzvunu kurtarmak için bundan başka çarenin olmadığına mesleki ehliyet dürüstlüğüne güvenilen bir tabip tarafından tespit edilmesi.
- 2.Hastanın bu yoldan tedavi edileceğine tabibin zann-ı galibinin bulunması.
- 3.Organ veya dokusu alınan kişinin, bu işlemin yapıldığı esnada ölmüş olması.
- 4.Tedavisi yapılacak hastanın da kendisine yapılacak bu nakle razı olması.
- 5.Alınacak organ veya doku karşılığında hiçbir şekilde ücret alınmaması gerekir.

Sizin organınızı vereceğiniz kişinin yaptığı iyi ve fenalıklardan tamamen kendisi sorumludur (Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu 396 Sayılı Karar, 1980).

Budizm'e göre vücut ve ruh arasındaki ilişki göz önüne alındığında, ölüm öncesi ve sonrasında organ bağıışı cömertlik olarak nitelendirilmekte ve kişinin Nirvana'ya ulaşmasında bir aşama olarak görülmektedir (Altıntaş, 2007). Hindulara göre ölümden bağımsız olarak yaşamaya devam eden ruh anlayışı, organ bağıışını destekleyerek insanlık ve toplum yararına organların kullanımına izin vermektedir (Dontlu, 2004). Musevilik dininde organ bağıışı ile ilgili tam bir görüş birliğine varılamamış olup bir kısım ölüden fayda sağlamak amacıyla organ bağıışına karşı çıkarken diğer kısım ise insan yaşamını kurtarmanın önemini vurgulayarak organ bağıışını desteklemektedirler (Altıntaş, 2007). Katoliklerde Papanın buyruğu ile toplumsal birleşmeyi sağlayan dayanışma ve hayırseverlik kavramıyla acı çeken kardeşine yardımı desteklemek amacıyla organ bağıışı olumlu karşılanmaktadır. Katolik inanişına göre ölüye de yaşayan bir insan bir saygı duyulması şartı bulunsa da cesedin artık yaşayan bir insan değeri taşımadığına inanılmaktadır. Organ bağıışı konusunda beyin ölümü kriterlerinin iyi tanımlanması, gerekli tüm tedavilerin yapılmış olması, yakın akrabalarının izninin alınması ve vücut bütünlüğünün korunmasına dikkat edilmesi gerektiğini düşünmektedirler (Yurdakök, 2002). Protestanlara göre ise insan onuru önemlidir ve organ bağıışı için baskısız karar kabul edilmektedir. Çocuk ya da ruh sağlığı bozuk olup mantıklı karar veremeyecek kişiler için yakınları (vasi) karar verebilir. Katoliklerde olduğu gibi Protestanlarda da nakil kararı kişilere yarar ya da zarar değerlendirmesine göre alınmaktadır (Yurdakök, 2002).

Türkiye'de Doku/Organ Nakli ve Bağıışının Durumu

Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı'nın son verilerine göre Türkiye'de 2021 yılında 3655 kişi organ ve doku nakli için beklemektedir. Bunlardan 809 kişi kalp, 39 kişi akciğer, 1337 kişi karaciğer, 265 kişi pankreas, 1 kişi incebağırsak, 1204 kişi kornea nakli beklemektedir. 2021 yılından itibaren 11.710 kişiye organ ve doku nakli yapılmıştır. Bunlardan 63 kişiye kalp, 36 kişiye akciğer, 7992 kişiye böbrek, 3619 kişiye karaciğer, 7288 kişiye ise kornea nakli gerçekleştirilmiştir (organ.saglik.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.04.2023)).

Türkiye'de organ bağıışı çalışmalarını artırmak, bu çalışmaların devamını sağlamak ve organ bağıışının adaletli bir şekilde olabilmesi için 2001'de Sağlık Bakanlığı Koordinatörlüğüne

bağlı olarak ‘‘Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Sistemi’’ kurulmuştur. Sağlık Bakanlığına bağlı bu koordinasyon merkezleri Antalya, İzmir, Adana, Erzurum, Ankara, Diyarbakır, Bursa ve Samsun illerinde bulunmakta ve bu şehirlerde etkinliklerini sürdürmektedirler. Ülkemizde bir kadavra donörü varlığı belirlendiğinde ilgili organ nakli koordinasyon merkezleri ulaşılan bu bilgiyi Ankara’daki Ulusal Organ ve Doku Koordinasyonu Merkezi’ne bildirmektedirler. Ulusal Merkez, organ ve dokuların ilgili merkezlere dağıtımından sorumludur. Bölge Koordinasyon Merkezleri, organ ve doku kaynağı merkezleri ile doku inceleme laboratuvarları ve organ ve doku nakli merkezleri arasındaki düzenli işleyişi sağlamakla, alıcı ve verici arasında yapılması gereken hukuki, idari ve tıbbi işlemlerin yapılmasında ve tamamlanmasında görev almaktadır.

Organ Bağışını Artırmaya Yönelik Çalışmalar

Ülkemizde 1960’lı yıllarda organ bağışlayan kişilerin genellikle aile fertleri olduğu görülmüştür. Günümüzde ise yapılan çalışmalar ile sadece aile fertlerinden değil aynı zamanda kadavradan organ naklinin de yaygınlaştırılması için çalışmalara ağırlık verilmektedir (Gürkan, 1998). Son yıllarda hem Dünyada hem de Türkiye’de gönüllü bağışçı sayısında bir artış olmasına rağmen istenilen sayıya henüz ulaşamamıştır. Dünyada yapılan organ nakillerinin çoğu kadavradan alınan organlar ile yapılmakta iken ülkemizdeki organ nakillerinin çoğu akraba ya da aile ferdi olan canlı vericilerden organ nakli yapılmaktadır (Akın, 2007). Organ bağışına önem veren ve bu konu ile ilgili eğitimler düzenleyen ülkelerde yapılan nakillerin çoğunun kadavra temelli olduğu görülmektedir (Kayıkçı, 2010).

Organ bağışı ve organ nakli ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde insanların organ bağışı hakkındaki bilgi düzeylerinin istenen seviyede olmaması, organ bağışının nasıl yapıldığının bilinmemesi, dini inançlar, toplumdaki sosyokültürel yapı ve aile fertleri arasındaki ilişkiler ile organ nakli ile ilgili olumsuz tutumların olduğu ve bu sebeple organ bağışı sayısının düşük olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2009). Organ bağışı sayısını arttırabilmek için yapılması gereken öncelikle halkın bu konudaki bilgi yetersizliğinin ve olumsuz tutumların giderilerek toplumda bu konuda oluşan engellerin aşılmasını sağlamaya çalışmaktır (Polat vd., 2020). Organ bağışı ve organ nakli konusunda bireylere bu farkındalığın kazandırılabilmesi için bireylere bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Bu nedenle hem okulların hem de bu konu ile ilgili görevli merkezlerin gerekli eğitim ve etkinliklerle kişilerin farkındalıklarını ve bilgi düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmalar

yapması, organ bağışını ve organ bağışı konusundaki bilgi seviyesini artırmak için etkili bir yöntem olabilir.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde empati, özgecilik ve organ bağışı değişkenleri ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yürütülen çeşitli çalışmalardan bahsedilmiştir.

Empati İle İlgili Yurt İçinde Yürütülen Araştırmalar

Empati konusunda ülkemizde en fazla çalışma yapan Dökmen'in 1987'de empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişkiyi betimlemek amacıyla yaptığı araştırmada, sosyometrik statü ile empati kurma becerisi arasında herhangi bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Dökmen'in 1988 yılında yaptığı çalışmada empatinin yeni bir modele dayandırılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi ile ilgili deneysel araştırmasında psikodrama uygulaması sonucunda deney grubundaki öğrencilerin empati becerilerinde artma olduğu ancak empatik eğilimlerinde bir artış olmadığını belirtmiştir.

Ergül (1995) çalışmasında Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri ile benlik algı düzeyleri, sınıf düzeyleri, mesleği tercih etme şekli ve bölüm değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Çalışma sonucunda benlik algı düzeyleri düşük olan bireylerin empatik eğilim düzeylerinin, benlik algısı yüksek olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yüksel'in (2004) empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisini araştırdığı deneysel çalışmasında deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere oranla empatik beceri düzeylerinin anlamlı düzeyde arttığı sonucuna varılmıştır. İkiz (2006) araştırmasında danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda eğitim alan grubun temel danışma becerileri eğitimi sonrasında empatik beceri ve empatik eğilimlerinde anlamlı düzeyde artış gözlemlendiği belirtilmiştir.

Alper (2007)'in çalışmasında ilköğretim düzeyindeki okullarda çalışan psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyi, iletişim ve empati becerileri karşılaştırmıştır. Çalışmada sınıf öğretmenleri ile psikolojik danışmanlar arasında duygusal zekâ ve iletişim becerileri bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur. Bunun yanı sıra empatik beceri konusunda psikolojik danışmanların sınıf öğretmenlerine kıyasla empatik becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Can ve Akdoğan (2007) çalışmalarında öğretmen adaylarının empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda erkek öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin kız öğrencilere göre; kız öğrencilerin ise empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerinde cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığı, saldırganlık ile kişisel uyum arasında ters bir ilişki olduğu, empatik eğilim ile kişisel uyum arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Güler ve Gazioğlu (2008) tarafından yapılan bir çalışmada rehberlik ve psikolojik danışmanlık, iletişim ve mühendislik öğrencileri arasındaki ilişkileri karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Çalışmada, öğrencilerin hem olumlu hem de olumsuz duyguları, benlik saygısı, yaşam doyumu ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda iletişim ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekinci (2009) yapmış olduğu çalışmada eğitim fakültesindeki okul öncesi, pdr, felsefe grubu, sosyal bilgiler, Almanca, İngilizce ve bilgi teknolojileri öğrencilerinin eleştirel düşünme ve empatik eğilimlerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda empatik eğilim ile eleştirel düşünme eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğrencilerin cinsiyet, algılanan ekonomik düzey, sınıf düzeyi ve anne ve baba eğitim düzeyi ile empatik eğilimleri arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Filiz (2009) çalışmasında lise öğrencilerinin empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada empatik eğilim ile saldırganlık puanlarının cinsiyet, lise türü, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, evde bir odaya sahip olma durumu, ailede şiddet olma ve şiddet görme durumu, çevreden şiddet görme durumu, okulda şiddet görme durumu ve görülen şiddetin etkisinde kalma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu sonucuna varılmıştır.

Güzel (2011) tarafından yapılan bir araştırmada psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünde okuyan öğrencilerin empatik eğilimleri ile bilişüstü becerileri arasındaki ilişki farklı değişkenler ile kıyaslanarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda empatik beceri düzeyleri ile bilişüstü beceriler arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve bilişüstü becerilerin empatik beceri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Kararımak (2011) çalışmasında psikolojik danışmanlık lisans öğrencileri ile mühendislik lisans öğrencileri arasındaki empati düzeyini incelemiştir. Psikolojik danışmanlık öğrencilerinin empati düzeyinin mühendislik öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha

yüksek olduğu, üçüncü sınıfta öğrenim gören psikolojik danışma adaylarının birinci sınıfta öğrenim görenlere daha yüksek bir empati seviyesine sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca cinsiyet değişkeni ile empati düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eren (2016) çalışmasında üniversitelerin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler ile psikoloji bölümü öğrencileri arasındaki iletişim becerileri, empati düzeyi ve stresi yönetme tarzlarını incelemiştir. Çalışma sonucunda psikoloji bölümü öğrencilerinin empati düzeylerinin diğer bölümlerdeki öğrencilere göre daha yüksek seviyede ve anlamlı düzeyde olduğu ayrıca iletişim becerileri ile empati düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Demografik değişkenlere bakılarak yapılan incelemede ise empati düzeyi ile yaş değişkeni arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu; not ortalaması ve gelir düzeyinin ise empati düzeyinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı sonuçlarına varılmıştır.

Çetinkaya-Yıldız ve Toprak (2016) çalışmasında pdr bölümü lisans öğrencileri ile utangaçlık, empatik eğilim, sosyal beceri düzeyi ve olumsuz değerlendirilme korkusunu bazı demografik değişkenlere göre incelemiştir. Çalışma sonucunda erkeklerin empatik eğilimlerinin kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeyi değişkenince bakıldığında göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Gülbahçe ve Özkurt (2016) araştırmalarında rehberlik ve psikolojik danışmanlık programını tercih eden lise öğrencileri ile empatik beceri, empatik eğilim ve bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada cinsiyet, okul türü ve algılanan gelir durumuna göre empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği; kişilik özellikleri psikolojik danışmanlık mesleğine yatkın olan öğrencilerin empatik eğilimlerinin daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Aydoğan ve Kahraman (2019) çalışmalarında mühendislik, tiyatro ve psikoloji bölümlerinde okuyan üniversite öğrencilerinin empatik beceri ve iletişim düzeylerini incelemiştir. Çalışma sonucunda empatik beceri ve iletişim konusunda bölümler arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikoloji bölümündeki öğrencilerin empati düzeyi ve iletişim becerilerinin tiyatro ve mühendislik bölümündeki öğrencilere göre daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca bilişsel empati düzeyine bakıldığında erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha yüksek seviyede bilişsel empati düzeyine sahip olduğu; empatik ilgiye bakıldığında ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek seviyede empatik ilgi seviyesine sahip olduğu saptanmıştır.

Boylu (2020) çalışmasında psikoloji ve sosyal hizmet bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve empatik eğilim düzeyleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin özgecilik düzeyi ile empatik eğilimleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Özgecilik düzeyi ile benlik saygısı arasında ise negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile sınıf düzeyleri, yaşadıkları yer, ailelerinin ekonomik düzeyi, öğrenci kulüplerine üye olup olmama durumu ve sosyal sorumluluk projelerinde aktif bir şekilde görev alıp almama durumuna göre anlamlı fark bulunamamıştır. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek özgecilik ve empatik eğilim düzeyi olduğu saptanmıştır.

Empati İle İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar

Stotland, Sherman ve Shaver (1971) çalışmalarında bazı psikososyal değişkenlerle empati düzeyi ilişkilerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda ilk doğan bireylerin ikinci ve daha sonra doğan bireylere göre aşağı ve yukarı statüdeki bireylerle daha yüksek oranda empati kurma eğiliminde oldukları görülmüştür. İkinci ve daha sonra doğan bireylerin kendileri ile aynı statüde algıladıkları bireylerle daha yüksek oranda empati kurma eğilimi gösterdikleri saptanmıştır.

Davis ve Franzoi (1991) çalışmalarında öz bilinçlilik (Self-consciousness) ve empatide meydana gelen değişimleri ve durağanlığı incelemişlerdir. Çalışma için 103 erkek ve 102 kız lise öğrencisini art arda üç yıl boyunca yılda bir kez olmak koşuluyla gözlemlemişlerdir. Çalışma sonucunda ergenlik döneminde yaşla birlikte öz bilinçlilik düzeyinde anlamlı bir artma ya da azalma olmadığı fakat empatik ilgi ve empatik eğilimlerde artma olurken streste azalma olduğu saptanmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek empati puanlarına sahip olduğu görülmüştür.

Litvacki McDougall ve Romney (1997) çalışmalarında orta çocukluk süresince empatinin yapısı ve bunun prososyal davranışla ilişkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda empatik ilgi ve perspektif almanın orta çocukluk süresince birbirleriyle pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuş, büyük sınıfların empatik ilgi düzeylerinin küçük sınıflara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Son olarak cinsiyetler arasında da anlamlı farklılık bulunmuş ve kız öğrencilerin empatik ilgi düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Myyrg ve Helkama (2001) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin empati düzeylerinin bölüm, cinsiyet ve değer önceliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda sosyal bilimler öğrencilerinin empati düzeylerinin mühendislik ve teknoloji öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, kız öğrencilerin empati düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca değer önceliklerinde sosyal bilimler öğrencileri evrensellik değerine, teknoloji öğrencileri güvenlik değerine ve işletme öğrencileri güç ve başarı değerlerine daha yüksek düzeyde öncelik vermişlerdir.

Covell, Huss ve Langhinrichsen-Roling (2007) yapmış oldukları çalışmada şiddet ile empatik beceri eksikliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda empatik eğilim yetersizliği ve empatik beceri eksikliğinin hem eşe hem de çocuklara uygulanan şiddetin sebeplerinden biri olduğu görülmüştür.

Hodgson ve Wertheim (2007) araştırmalarında empati boyutları, duygu yönetimi, kendini ve başkalarını affetme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda empati ile affetme düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bireyin başkalarını affetmesi ile duygu yönetimi arasındaki ilişkide perspektif alma boyutunun önemli bir aracılık rolünü üstlendiği saptanmıştır.

Vyskocilova, Prasko ve Slepecky (2011) çalışmalarında empatinin bilişsel terapide etkili olup olmadığını incelemişlerdir. Danışanların deneyimlerini ve karşılaştıkları durumlara verdikleri duygusal tepkileri anlama konusunda empatinin önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Slonim vd. (2019) çalışmalarında psikolojik danışmanların empatik doğruluklarının danışanların duyguları üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu incelemişlerdir. Çalışma sonucunda danışmanların hem duygusal hem de bilişsel empatide iyi oldukları, yüksek empatik doğruluk becerilerine sahip oldukları ve danışanların kendi duyguları ile danışanların duyguları arasında birtakım ilişkiler kurarak bunları ilişkilendirdikleri sonucuna varmışlardır.

Özgecilik İle İlgili Yurt İçinde Yürütülen Araştırmalar

Duru (2002) araştırmasında öğretmen adaylarının düşünme stillerinin, empati düzeyleri ve yardım etme eğilimleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ve bu değişkenlerin birbirleriyle ve bazı psikososyal değişkenlerle ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda empatinin yardım etme davranışı ile düşük düzeyde fakat pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; empatik ilginin düşünme stilleri ile düşük, yardım etme davranışı ile orta düzeyde

ve pozitif yönde anlamlı yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca hayatının çoğunu köy ve kasabalarda geçiren kişilerin şehir ve büyükşehirlerde geçirenlere göre yardım etme eğilimleri yani özgecilik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İşmen ve Yıldız (2005) araştırmalarında eğitim fakültelerinde lisans düzeyinde ve tezsiz yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenliğe ilişkin tutumlarını ve atılğan olan kişiler ile çekingen olan kişilerin özgecilik düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmenliğe ilişkin olumlu tutumları olan öğrencileri ve atılğan olan kişilerin özgecilik düzeylerinin öğretmenliğe ilişkin olumsuz tutumları olan ve çekingen kişilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Banbal (2010) hemşirelik fakültesinde öğrenim gören lisans öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin özgecilik düzeylerinin yakın arkadaş ve kardeş sayısı ile ilgili olduğu, kardeş sayısı ve yakın arkadaş sayısı arttıkça özgecilik düzeylerinde de artış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ak (2013) çalışmasında üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının özgecilik düzeyleri üzerinde nasıl bir yordayıcı rolü olduğunu araştırmıştır. Üniversite öğrencilerinin içsel-dışsal yaşam amaçları, anne-baba yaşam durumu ile özgecilik düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca içsel yaşam amacı düzeylerinin özgecilik üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Avcı, Aydın ve Özbaşaran (2013) hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarında empatik eğilim ve özgecilik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Ayrıca çalışmada özgecilik düzeylerinin anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanan öğrencilerin, anne ve babası okuryazar olmayan ve yakın arkadaşı bulunmayan kişiler olduğu görülmüştür.

Kasapoğlu (2013) çalışmasında üniversite öğrencilerinin iyilik hali ve alt boyutları ile özgecilik düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Özgecilik ve özgeciliğin alt boyutlarının iyilik halinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Yöntem ve İlhan (2013) çalışmalarında bir dernekte çalışan kişilerin özgecilik düzeylerini ve özgeciliğin bireyci benlik kurgusu ve otantik yaşam kavramları tarafından yordayıp yordandığını incelemiştir. Çalışma sonucunda dernekte gönüllü olarak çalışanların özgecilik düzeylerinin gönüllü olmayan çalışanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca özgeciliğin otantik yaşam ve bireyci benlik kurgusu tarafından anlamlı olarak yordandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tiltay ve Torlak (2015) araştırmalarında yardım kuruluşlarına bağış yapan ve yaşları 16 ile 74 arasında değişen katılımcıların özgecilik, empati, gösteriş ve bireylerin dini inançlarının gizli bağış yapma davranışı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduklarını bulmuşlardır. Ayrıca özgecilik ile gizli bağış yapma davranışının ilişkili olduğu saptanmıştır.

Tosun (2015) evli ve bekârlar ile yaptıkları araştırma sonucuna göre özgecilik ile benlik kurgusunun alt boyutları arasında evlenmeden önce ve evli bireylerde ve evlilerin derinlik ve soayal destek düzeyleri ile özgecilik düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Gül (2016) çalışmasında dindarlık ve otantikliğin özgecilik üzerindeki etkisini araştırmıştır. İnceleme sonucunda özgecilik ile dindarlık ve otantiklik arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Acar ve Apak (2017) çalışmalarında sosyal hizmet bölümünde öğrenim görmekte olan öğrencilerin empatik eğilimleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin ortanın üzerinde, özgecilik düzeylerinin ise yükseğe yakın olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim ile özgecilik düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin empatik eğilim ve özgecilik düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görölmüştür.

Yöntem, Öktem ve Artuç (2017) tarafından yapılan çalışmada psikolojik doğum sırası ile özgecilik arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre erkeklerde özgeciliğin, küçük çocukla pozitif yönde iken ortanca, büyük ve tek çocukta negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Ancak bu ilişkilerden yalnızca özgecilik ve küçük çocuk değişkenlerinin ilişkisi anlamlıdır. Kızlarda ise özgecilik büyük, küçük ve tek çocukta pozitif yönde iken ortanca çocukta negatif yönde ilişkilidir.

Oktar (2018) araştırmasında üniversite öğrencilerinin özgecilik, sosyal problem çözme ve içe-dışa dönük kişilik özellikleri becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda özgecilik, sosyal problem çözme çözebilme becerisi ve dışa dönüklük arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Özdin (2019) çalışmasında eğitim fakóltesi lisans öğrencilerinin özgecilik ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin psikolojik iyi oluş düzeylerine etkisini incelemiştir. Çalışmanın bulgularına göre psikolojik iyi oluş ile özgecilik arasında pozitif bir ilişki bulunurken; mükemmeliyetçilik ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özgecılık İle İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar

Smith, Symthe ve Lien (1972) çalışmalarında bireylerin yalnızken ve kalabalıktayken sergiledikleri özgeci davranış düzeylerini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda insanların yardım etme eğilimlerinin yalnızken daha fazla olduğu görülmüştür.

Bekkers ve De Graaf (2005) çalışmalarında eğitimin olumlu sosyal davranışlar üzerindeki önemli rolünü incelemişlerdir. Çalışma sonucunda eğitimin olumlu sosyal davranışı arttırdığını, eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte insanların birbirlerine yardım etme davranışının da arttığı bulguları elde edilmiştir.

Dunn vd. (2008) çalışmalarında yardım etme davranışının bireyin mutlu hissetmesine etkisini incelemişlerdir. İki gruptan oluşan bu araştırmada bireylere içerisinde para olan bir zarf verilmiştir ve bir gruba bu parayı kendisi için, diğer gruba ise başkaları için harcaması söylenmiştir. Çalışmanın sonunda parayı kendisi için değil de diğer insanlara yardım etmek için harcayan insanların daha mutlu oldukları saptanmıştır.

Eubanks (2008) çalışmasında üniversite öğrencilerinin bir faaliyete katılırken gönüllü olma durumu ile özgecılık davranışı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda özgecılık davranışı ile gönüllü katılım arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Sanadhya vd. (2010) çalışmalarında çekirdek ve geniş ailelerin çocukları arasındaki özgecılık düzeylerinde bir fark bulunup bulunmadığını bulmayı amaçlamışlardır. Bunun için 6. ve 8.sınıf öğrencileri ile çalışmışlardır. Çalışma sonucunda çekirdek aileden gelen çocukların özgecılık düzeylerinin geniş aileden gelen çocuklara göre daha yüksek olduğu ve kızların erkeklere göre daha çok özgeci davranış sergilediğini saptamışlardır.

Carreon vd. (2011) çalışmalarında Amerikan Dış Hekimliği öğrencilerinin özgecılık düzeylerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda kadınlar, Afrikalı Amerikalılar, Hispanikler, Asya/Pasifik Adalılar ve sosyoekonomik açıdan düşük statüye sahip öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha özgeci oldukları görülmüştür. Ayrıca özgeci kişilik özelliklerine sahip olan öğrencilerin farklı toplulukları kabullenme konusunda daa iyi oldukları ve bu duruma saygı duyan okulları tercih ettikleri belirtilmiştir. Bu durum, dış hekimliği okullarının toplumsal farklı topluluklardan oluşan bir toplum için iyi bir çevre ve kültür yaratarak öğrencilerini özgeciliğe yönlendireceğini göstermektedir.

Organ Bağışı Tutumları İle İlgili Yurt İçinde Yürütülen Araştırmalar

Tetik ve Cebesoy (2018)'un yaptıkları çalışma ortaokul öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakline ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonuçlarında organ

bağışı hakkında herhangi bir bilgisi olmayan öğrencilerin %60, organ bağışı için lüzumlu şartları bilmeyen öğrencilerin ise %71 oranında olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sadece kalp, böbrek, karaciğer gibi organların nakil olabileceğini bildikleri; kemik iliği ve kornea naklinin de yapıldığı konusunda bilgi sahibi olan öğrencilerin sayısının az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada öğrenciler insanlara yardımcı olmak, hayat kurtarmak ve dini duygulardan dolayı organ bağışı yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin ise vücut bütünlüğünün korunması ve bu konu ile ilgili ailesi tarafından onay gelmeyeceğini düşünmesi sebebiyle organ bağışında bulunmak istemedikleri belirlenmiştir.

Gürkan (2018) araştırmasında eğitim fakültesinde fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakli konusundaki epistemolojik inançları argümantasyon becerileri, konu alan bilgileri ve tutumları arasındaki ilişkiyi yol analizi ile incelemiştir. Araştırma sonucunda organ bağışı ve organ nakline yönelik tutum ile organ bağışı ve nakli konusundaki bilgi düzeyinin argümantasyon becerisini pozitif yönde ve anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür.

Kırılmaz ve Güler (2019) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ve organ bağışı tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin organ bağışı hakkındaki bilgileri en çok sosyal medya aracılığı ile elde ettikleri, benlik saygılarının orta düzeyde bulunduğu ve organ bağışı tutumu ile benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyi değişkenleri ile organ bağışı tutum ölçeğinin altı alt ölçeği arasında anlamlı bir fark görülmüştür.

Soysal ve Kaya (2019) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda organ bağışının nasıl ve nereye yapıldığını bilmeyen öğrencilerin %55,1, organ bağışı konusunda olumlu tutum sergileyen %83,1 ve organlarını bağışlamayan öğrencilerin ise %94,9 oranında olduğu görülmüştür.

Caymaz ve Aydın (2020) çalışmalarında öğretmenlerin organ bağışı hakkındaki görüşlerinin çeşitli değişkenler ile incelenmesini amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin organ bağışına ilişkin tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olduğu ve bu tutumların cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre herhangi bir değişim göstermezken; branş ve mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği saptanmıştır. Organ bağışına ilişkin tutumlara bakıldığında 6-10 yıl ile 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdemi olan öğretmenlerin, 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdemi olan öğretmenlere göre daha olumlu ve

yüksek düzeyde organ bağışı tutumuna sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin organ bağışına ilişkin tutumları kıyaslandığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkçe öğretmenlerine göre daha olumlu bir organ bağışı tutumu sergiledikleri belirlenmiştir.

Genç vd. (2020) çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin organ ve doku bağışı konusundaki kararlarını ve informal muhakeme (rasyonel, duygusal ve sezgisel) örüntülerini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun organ ve doku bağışı ile ilgili olumlu tutuma sahip oldukları, özellikle kız öğrencilerin organ ve doku bağışına olumlu yaklaşma oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Organ ve doku bağışına olumlu yaklaşan öğrencilerin daha çok duygusal muhakeme örüntüsünü kullandığı; olumsuz yaklaşan öğrencilerin ise daha çok mantıksal bir temele dayandırarak rasyonel informal muhakeme örüntüsünü kullandığı belirlenmiştir.

Organ Bağışı Tutumları İle İlgili Yurt Dışında Yürütülen Araştırmalar

Ríos vd. (2010) çalışmalarında ortaokul öğretmenlerinin organ nakli ve organ bağışı konusunda geliştirilen eğitim programı ile ilgili değerlendirmelerini ve kabullerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda ortaöğretimde organ bağışı ve organ nakli eğitim programının başlatılmasının uygun olduğunu öğretmenlerin oranının %54, Bölgesel Nakil Koordinasyon Ekibinden bir işbirliğinin programı yürütmesi gerektiğini bildiren öğretmenlerin oranının ise %71 olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili olumlu tutum gösteren öğretmenlerin, organ nakli ve organ bağışı eğitim programının kabul edilmesi konusuna daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür. Katılımcıların, bu eğitim programının Nakil Koordinasyon Merkezi tarafından verilmesinin daha doğru olacağına inandıklarını belirtmişlerdir.

Khoddami-Vishteh vd. (2011)'nin yaptığı çalışmada, organ bağışı ve beyin ölümü konusunda öğretmenlerin bilgi ve tutumlarını değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin %94'ü organ bağışı hakkında bir şeyler duymuş ya da okumuş; %91'i ise organ bağışında bulunduklarını bildirmiştir. Organ bağışı hakkında bilgi edinme kaynakları arasında radyo, gazete ve televizyon bulunmaktadır. Öğretmenlerin %70'i öldükten sonra organlarının bağışlanmasını istediklerini bildirmişlerdir. Organ bağışında bulunma konusunda istek düzeyleri daha az olan kişilerin, beyin ölümünün tanımlanabilmesi için kullanılan araçlara ve organ bağışı bilgilendirme ağlarına daha az güvendiği ve ayrıca kan bağışında bulunma kaydının da düşük seviyede olduğu saptanmıştır.

Shu vd. (2011) çalışmalarında Kanada'daki lise öğrencilerinin doku ve organ bağıışı ve organ nakli ile ilgili bilinçlilik düzeyini artırmak amacıyla hazırlanan eğitim programının etkililiğini değerlendirmişlerdir. Çalışmaya 1440 öğrenci katılmıştır ve katılımcılar ön-son test uygulaması ile değerlendirilmişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin organ bağıışı ve organ nakli konusundaki tutumlarında eğitimden önce ve sonra anlamlı bir fark bulunmuştur. Hazırlanan eğitim programının, lise öğrencilerinin organ nakli ve organ bağıışı konusundaki farkındalık düzeylerinin artmasına sebep olduğu görölmüştür.

Milaniak vd. (2016) tarafından yürütölen araştırmanın amacı, bağıışta bulunmayı isteme ve bağıışı reddetme sebeplerini etkileyen faktörleri belirlemektir. Organ bağıışı konusunda yapılan bir eğitim toplantısında hemşirelere, öğretmenlere ve öğrencilere konu ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Canlı bağıışçılardan gelen nakilleri kabul edenlerin oranı %97,4 iken; kadavradan gelen bağıışı kabul edenlerin oranı ise %95,8 olarak saptanmıştır. Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, bulundukları çevreye göre organlarını bağıışlama istekleri ve sosyal grubu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Çalışmaya katılanların nakil gerektiren tedaviler ile ilgili olumlu tutuma sahip olduğu ve organ bağıışında bulunmaya istekli olduğu belirlenmiş, organ bağıışı konusunda verilen eğitimin, bağıışta bulunma ve nakil ile ilgili tutumları pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Empati, Özgecilik ve Organ Bağıışı Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar

Yıldız vd. (2015) çalışmalarında Sosyal Hizmet Faköltesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin organ bağıışı konusundaki empatik eğilim düzeyleri ve tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada öğrencilerin empatik eğilim puanlarının, organ bağıışı konusunda ailelerinden etkilenme durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Demir ve Uğurlu (2016) çalışmasının amacı, ölüm belirginliği ve yardım hatırlatıcısının organ bağıışı gibi özgeci bir davranış üzerindeki etkisini araştırmaktır. Üniversite öğrencileri ile yürütölen iki çalışmada katılımcılar dört deneysel gruba rastgele atanmıştır. Organ bağıışına yönelik tutumlar iki grup içinde ilk çalışmada özgecilik ve vücut bütönlüğü inançları ile; ikinci çalışmada ise organ bağıışına yönelik dini kısıtlamalar ile yordanmıştır. Kişinin dini inancının getirdiği kuralların, organ bağıışlama konusunda daha belirleyici bir etken olduğu ortaya çıkmıştır.

Alan yazındaki araştırmalar incelendiğinde organ bağıışına ilişkin tutumlar ile empati veya özgeciliğin incelendiği çalışmaların oldukça az olduğu görölmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve veri toplama araçlarının içeriği, geçerlik ve güvenirlik açıklamalarına yer verilmiştir. Bununla birlikte araştırma sonucunda elde edilen verilere uygulanan istatistiksel işlemler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırma ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modellerinde değişkenler arası ilişkiler, korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Korelasyon türü ilişkisel taramalarda değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, eğer birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise en az iki değişkenden birine göre gruplar oluşturularak öteki değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenmektedir (Karasar, 2016).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Ankara'daki farklı üniversitelerde öğrenim görmekte olan 301 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımları

Değişkenler		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	236	78,4
	Erkek	65	21,6
Yaş	18-20	129	42,9
	21-23	151	50,2
	24 ve Üzeri	21	7,0
Okul	Gazi Üniversitesi	209	69,4
	Hacettepe Üniversitesi	79	26,2
	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	13	4,3
Fakülte	Eğitim Fakültesi	209	69,4
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	79	26,2
	İşletme Fakültesi	13	4,3
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	68	22,6
	2.Sınıf	87	28,9
	3.Sınıf	97	32,2
	4.Sınıf	48	15,9
	5.Sınıf	1	,3
Anne Eğitim Düzeyi	Okuma Yazması Yok	7	2,3
	Okuma Yazması Var	11	3,7
	İlköğretim	165	54,8
	Lise	78	25,9
	Ön Lisans	9	3,0
	Lisans	28	9,3
	Lisansüstü	3	1,0
Baba Eğitim Düzeyi	Okuma Yazması Yok	1	,3
	Okuma Yazması Var	4	1,3
	İlköğretim	126	41,9
	Lise	96	31,9
	Ön Lisans	15	5,0
	Lisans	46	15,3
	Lisansüstü	13	4,3
Yakın Çevrede Organ Bağışı Alan Var mı?	Evet	18	6,0
	Hayır	283	94,0
Yakın Çevrede Organ Bağışından Bulunan Var mı?	Evet	42	14,0
	Hayır	259	86,0
Organ Bağışı Yaptınız mı?	Evet	6	2,0
	Hayır	295	98,0
Nakil Bekleme Listesinde Bulunan Var mı?	Evet	12	4,0
	Hayır	289	96,0
	Toplam	301	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin değişkenleri incelendiğinde cinsiyet değişkeni bakımından öğrencilerin %78,4'ü kadın, %21,6'sı erkektir. Yaş değişkeni bakımından öğrencilerin %42,9'u 18-20 yaş aralığında, %50,2'si 21-23 yaş aralığında, %7'si 24 yaş ve üzerindedir. Okul ve fakülte değişkeni bakımından öğrencilerin %69,4'ü Gazi Üniversitesi'nde Eğitim Fakültesinde, %26,2'si Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde, %4,3'ü ise Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde öğrenim görmektedir. Sınıf düzeyi değişkeni bakımından öğrencilerin % 22,6'sı 1. Sınıf, %28,9'u 2. Sınıf, %32,2'si 3. Sınıf, %15,9'u 4. Sınıf, %0,3'ü 5. Sınıftadır. Anne eğitim düzeyi değişkeni bakımından öğrencilerin annelerinin %2,3'ü okuma yazma bilmeyen, %3,7'si okuma yazma bilen, %54,8'i ilköğretim, %25,9'u lise, %3'ü ön lisans, %9,3'ü lisans, %1'i lisansüstü öğrenim

düzeyine sahiptir. Baba eğitim düzeyi değişkeni bakımından öğrencilerin babalarının %0,3'ü okuma yazma bilmeyen, %1,3'ü okuma yazma bilen, %41,9'u ilköğretim, %31,9'u lise, %5'i ön lisans, %15,3'ü lisans, %4,3'ü lisansüstü öğrenim düzeyine sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında, bağımsız değişkenlerden bireye ilişkin sosyo-demografik verileri elde etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu", empati düzeyini belirlemek için "Temel Empati Ölçeği", özgecilik düzeyini belirlemek için "Özgecilik Ölçeği", organ bağışı konusunda tutumların belirlenebilmesi için "Organ Bağışı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Çalışma grubuna uygulanan Kişisel Bilgi Formu (EK 5.) araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form, örnekleme oluşturan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için hazırlanmıştır. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, öğrenim gördüğü okul, öğrenim gördüğü fakülte, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile içinde ya da yakın çevrelerinde organ bağışı alan kişi/kişilerin olup olmadığı, aile içinde ya da yakın çevrelerinde bağıştta bulunan kişi/kişilerin olup olmadığı, organ bağışı yapıp yapmadıkları ve aile içinde ya da yakın çevrelerinde nakil bekleme listesinde bulunan kişi/kişilerin olup olmadığı sorularını içermektedir.

Temel Empati Ölçeği

Temel Empati Ölçeği, Jolliffe ve Farrington (2006) tarafından geliştirilen ve bireylerin empati düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılan bir ölçektir. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlaması ve geçerlik ve güvenirlik çalışması Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçekte empatinin bilişsel boyutunu ölçen 9 madde bulunurken; duygusal boyutunu ölçen 11 madde bulunmaktadır. Çalışmaya 441'i kız, 302'si erkek ve 4'ü cinsiyet belirtmeyen toplam 717 kişi katılmıştır. 5'li Likert tipine sahip olan ölçek, toplamda 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "ne katılıyorum ne katılmıyorum", "katılıyorum", "kesinlikle katılıyorum" şeklindedir. 3, 6, 9, 10, 12, 14, 16, 19 ve 20. maddelerin bilişsel empati alt boyutuna ilişkin maddeler; 1, 2, 4, 5, 7, 8, 11, 13, 15, 17, 18. maddelerin ise duygusal empati alt boyutuna ilişkin maddeler olduğu belirtilmiştir. Ölçekteki 1, 6, 7, 8, 13, 18, 19 ve 20.madde ters maddedir. Bilişsel

empati alt boyutu için ölçekten alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan 45'tir. Duygusal empati alt boyutu için ise ölçekten alınabilecek en düşük puan 11, en yüksek puan 55'tir. Her bir alt boyut için ölçekten alınan düşük puanlar empati düzeyinin düşük olduğunu gösterirken; yüksek puan alınması ise empati düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın, 2010). Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2010)'ın çalışmasında bilişsel empati alt boyutunun iç tutarlık katsayısı .80 iken duygusal empati alt boyutunun iç tutarlık katsayısı .76 olarak saptanmıştır.

Yapılan bu çalışmada bilişsel empati alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .78 ve duygusal empati alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .72 olarak saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise .77 olarak bulunmuştur.

Özgecilik Ölçeği

Özgecilik Ölçeği, Rushton ve arkadaşları (1981) tarafından geliştirilen, bireylerin özgecilik düzeylerini ortaya koymak amacıyla kullanılan bir ölçektir. Tekeş ve Hasta (2015) tarafından Türkçeye uyarlaması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Çalışmaya 94'ü kadın, 188'i erkek olmak üzere toplam 282 kişi katılmıştır. 5'li Likert tipine sahip olan ve toplam 20 maddeden oluşan ölçeğin maddeleri "hiçbir zaman", "nadiren", "arada sırada", "sıklıkla" ve "her zaman" şeklindedir. Ölçeğin 14 maddesi yardım etme davranışını ölçerken; 6 maddesi bağışçılık davranışın ölçmektedir. Yardım etme alt boyutuna ilişkin maddelerin 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19 ve 20. maddeler; bağışçılık alt boyutuna ilişkin maddelerin 4, 5, 6, 7, 8 ve 15. maddeler olduğu belirtilmiştir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin yardım etme alt boyutu için Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .81 ve bağışçılık alt boyutu için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .70'tir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .84 olarak saptanmıştır.

Yapılan bu çalışmada yardım etme alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .81 ve bağışçılık alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .76 olarak saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .85 olarak bulunmuştur.

Organ Bağış Tutum Ölçeği

Organ Bağış Tutum Ölçeği, Demir ve Kumkale (2013) tarafından geliştirilen ve bireylerin organ bağış konusundaki tutumlarını ortaya koymak amacıyla kullanılmaktadır. Çalışmaya 18-51 yaş aralığında 198 kadın, 169 erkek olmak üzere toplam 367 kişi katılmıştır. Ölçek, organ bağışına yönelik tutumlar, organ bağış ölçeğinin niyetleri, organ bağış ölçeğine ilişkin dini kısıtlamalar olmak üzere 3 alt bölümden oluşmaktadır. Toplam 21 sorudan oluşan ölçek, 7'li Likert tipine sahiptir. Ölçeğin maddeleri ‘‘kesinlikle katılmıyorum’’, ‘‘katılmıyorum’’, ‘‘biraz katılmıyorum’’, ‘‘kararsızım’’, ‘‘biraz katılıyorum’’, ‘‘katılıyorum’’ ve ‘‘kesinlikle katılıyorum’’ şeklindedir. Ölçeğin 12 maddesi organ bağış tutumuna yönelik, 6 maddesi organ bağışının niyetine yönelik, 3 maddesi ise organ bağışına ilişkin dini kısıtlamalara yöneliktir. Organ bağış tutumuna yönelik maddelerin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. maddeler; organ bağışının niyetine yönelik maddelerin 13, 14, 15, 16, 17 ve 18. maddeler; organ bağışına ilişkin dini kısıtlamalara yönelik maddelerin ise 19, 20 ve 21. maddeler olduğu belirtilmiştir. Organ bağış tutumuna yönelik alt boyuttaki 6, 7, 9, 10, 11. madde ile organ bağışına ilişkin dini kısıtlamalara yönelik alt boyuttaki 19. madde ters maddedir. Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .90 olarak saptanmıştır.

Yapılan bu çalışmada tutum alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .92, niyet alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .84 ve dini kısıtlama alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı .83 olarak saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .92 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada belirtilmiş olan Temel Empati Ölçeği, Özgecilik Ölçeği ve Organ Bağış Tutum Ölçeği'nin kullanımı için gerekli izinler ölçek yazarlarından araştırma öncesi alınmıştır (Ek 9, Ek 10, Ek 11). Ölçme araçları bilgisayar ortamında Google Formlar üzerinde hazırlanmış ve veriler online olarak toplanmıştır. Ölçeklerin uygulanma yönergesi dijital form üzerinde ayrıca belirtilmiştir. İlgili ölçeklerin Ankara'daki çeşitli üniversitelerde öğrenim görmekte olan öğrencilere uygulanabilmesi için gerekli etik kurul izinleri alınmıştır (Ek 1, Ek 2, Ek 3, Ek 4). Araştırmanın uygulanmasında katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır ve katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Temel Empati Ölçeği, Özgecilik Ölçeği ve Organ Bağış Tutum Ölçeği, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı araştırmacı tarafından belirlenmiş olan Ankara'nın çeşitli üniversitelerine bağlı çeşitli fakültelerinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerine

araştırmacı tarafından online yöntemlerle ulaştırılarak çevrimiçi şekilde uygulanmıştır. Veriler 2022–Aralık ile 2023-Mayıs ayı arasında toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22 paket programına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Temel Empati Ölçeği, Özgecılık Ölçeği ve Organ Bağışı Tutum Ölçeği uygulanmış ve elde edilen verilerin istatistiksel analizi yapılmıştır. Ölçeklerin ve ölçeklerin alt boyutlarından elde edilen verilerin betimsel analizleri yapılarak aritmetik ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada, ölçeklerin normal dağılıma uygunluğunu belirlemek amacıyla ölçek puanları hesaplanarak basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Normal dağılım için basıklık ve çarpıklık katsayı değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında yer alması yeterlidir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 2

Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	n	Çarpıklık	Basıklık
Bilişsel Empati	301	,096	,092
Duygusal Empati	301	-,270	,088
Empati	301	-,113	,400
Yardım Etme	301	,131	,070
Bağışçılık	301	,161	-,119
Özgecılık	301	,135	,143
Tutum	301	-1,064	1,010
Niyet	301	-,479	,187
Dini Kısıtlama	301	-,086	-,802
Organ Bağışı Tutumu	301	-,634	,392

Tablo 2’deki değerler incelendiğinde her bir puanın basıklık ve çarpıklık katsayılarının -1.5 ile +1.5 arasında olduğu görülmektedir. Bu tabloya göre puanların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Puanların normal dağılım göstermesi sebebiyle çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanlarının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilebilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. 2 gruplu demografik değişkenlerin analizinde T testi kullanılırken; ANOVA testi k (k>2) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmıştır. Testte farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları ise korelasyon kat sayısı 0-0.3 arasında ise zayıf düzeyde ilişki, 0.3-0.7 arasında ise orta düzeyde ilişki ve 0.7-1.0 arasında ise güçlü düzeyde ilişki olarak yorumlanmıştır.

(Büyüköztürk, 2020). Araştırmada, aralarında bir ilişki bulunan iki veya daha fazla değişkenden bir tanesinin bağımlı değişken, diğerlerinin ise bağımsız değişken kabul edilerek aralarındaki ilişkinin açıklanmasına imkân sağlayan, bağımlı değişkenin bağımsız değişkenler tarafından yordanma gücünü inceleyen regresyon analizi kullanılmıştır (Büyüköztürk, okluk ve Köklü, 2020). Katılımcı sayısının düşük olduğu grupların bulunduğu analizlerde parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, okluk ve Köklü, 2020).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde veri toplama araçlarından elde edilen puanlarla ilgili ve istatistiksel analizler sonucunda ortaya çıkan bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Yapılan analizler üniversite öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki tutumları ile empati ve özgecılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya ve organ bağıışına ilişkin tutumların üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaş, organ bağıışı alan yakını olup olmama, organını bağıışlayan yakını olup olmama, organ bağıışı yapıp yapmama, nakil listesinde bekleyen yakını olup olmama değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılmıştır. Elde edilen bulgular tablolar şeklinde sunulmuş ve tablolara ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgecılık ve Organ Bağıışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada birinci alt problem olarak yer alan “Üniversite öğrencilerinin organ bağıışına ilişkin tutumları, empati ve özgecılık düzeyleri nedir?” problemine ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Araştırma Değişkenlerine İlişkin Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerler

	N	Minimum	Maksimum	Ort.	SS
Bilişsel Empati	301	25,00	45,00	36,87	3,76
Duygusal Empati	301	26,00	54,00	41,71	5,09
Empati	301	51,00	97,00	78,59	7,06
Yardım Etme	301	23,00	68,00	45,80	8,41
Bağışçılık	301	6,00	30,00	17,52	4,39
Özgecilik	301	30,00	98,00	63,32	11,49
Tutum	301	35,00	84,00	73,69	9,69
Niyet	301	8,00	42,00	30,32	6,92
Dini Kısıtlama	301	3,00	21,00	15,59	3,76
Organ Bağışı	301	53,00	147,00	119,62	16,93
Tutumu					

Tablo 3 incelendiğinde, bilişsel empati puan ortalaması ($\bar{x} = 36,87$, $Ss = 3,76$), duygusal empati puan ortalaması ($\bar{x} = 41,71$, $Ss = 5,09$), empati puan ortalaması ($\bar{x} = 78,59$, $Ss = 7,06$), yardım etme puan ortalaması ($\bar{x} = 45,80$, $Ss = 8,41$), bağışçılık puan ortalaması ($\bar{x} = 17,52$, $Ss = 4,39$), özgecilik puan ortalaması ($\bar{x} = 63,32$, $Ss = 11,49$), tutum puan ortalaması ($\bar{x} = 73,69$, $Ss = 9,69$), niyet puan ortalaması ($\bar{x} = 30,32$, $Ss = 6,92$), dini kısıtlama puan ortalaması ($\bar{x} = 15,59$, $Ss = 3,76$), organ bağışına ilişkin tutumlar puan ortalaması ($\bar{x} = 119,62$, $Ss = 16,93$) olarak elde edilmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada ikinci alt problem olarak yer alan ‘‘ Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?’’ problemine ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin empati (bilişsel empati, duygusal empati), özgecilik (yardım etme, bağışçılık) ve organ bağışına ilişkin tutumlar (tutum, niyet ve dini kısıtlamalar) düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeye yönelik olarak t testi yapılmıştır. Yapılan analiz Tablo 4’te verildiği gibidir.

Tablo 4

Cinsiyete Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	t	p
Bilişsel Empati	Kadın	236	37,09	3,55	1,692	,094
	Erkek	65	36,09	4,39		
Duygusal Empati	Kadın	236	42,58	4,79	5,976*	,000*
	Erkek	65	38,55	4,89		
Empati	Kadın	236	79,68	6,68	5,312*	,000*
	Erkek	65	74,64	7,07		
Yardım Etme	Kadın	236	45,53	8,07	-1,057	,291
	Erkek	65	46,78	9,56		
Bağışçılık	Kadın	236	17,58	4,17	,421	,675
	Erkek	65	17,29	5,15		
Özgecilik	Kadın	236	63,12	11,12	-,592	,554
	Erkek	65	64,07	12,80		
Tutum	Kadın	236	73,44	9,86	-,847	,398
	Erkek	65	74,60	9,04		
Niyet	Kadın	236	30,66	6,93	1,646	,101
	Erkek	65	29,07	6,80		
Dini Kısıtlama	Kadın	236	15,56	3,71	-,302	,763
	Erkek	65	15,72	3,93		
Organ Bağışı Tutumu	Kadın	236	119,68	17,38	,119	,906
	Erkek	65	119,40	15,30		

* $p < 0,05$

Tablo 4'te empati ile alt boyutları, özgecilik ile alt boyutları ve organ bağışına ilişkin tutumlar ile alt boyutlarının cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre;

bilişsel empati alt boyutu, cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir [$t(301) = 1,692$, $p > .05$].

Duygusal empati alt boyutu, cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [$t(301) = 5,976$, $p < .05$]. Ortalama puanlarına göre kadınların ($\bar{x} = 42,58$) erkeklere ($\bar{x} = 38,55$) göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde duygusal empati düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Empati, cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [$t(301) = 5,312$, $p < .05$]. Ortalama puanlara göre kadınların ($\bar{x} = 79,68$) erkeklere ($\bar{x} = 74,64$) göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde empati düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Yardım etme alt boyutu, [$t(301) = -1,057, p > .05$]; bağışçılık alt boyutu, [$t(301) = ,421, p > .05$]; özgecilik [$t(301) = -,592, p > .05$] cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tutum alt boyutu, [$t(301) = -,847, p > .05$]; niyet alt boyutu, [$t(301) = 1,646, p > .05$]; dini kısıtlama alt boyutu, [$t(301) = -,302, p > .05$]; organ bağışına ilişkin tutumlar [$t(301) = ,119, p > .05$] cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Üniversite Öğrencilerinin Yaşa Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada üçüncü alt problem olarak yer alan “ Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” problemine ilişkin bulgular Tablo 5’te verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin empati (bilişsel empati, duygusal empati), özgecilik (yardım etme, bağışçılık) ve organ bağışına ilişkin tutumlar (tutum, niyet ve dini kısıtlamalar) düzeylerinin yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA ile incelenmiştir. Yapılan analiz Tablo 5’te verildiği gibidir.

Tablo 5

Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Yaş Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Yaş Grupları	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	f	p	Fark
Bilişsel Empati	1.Grup	129	37,14	3,71	Gruplar arası	40,776	2	20,388	1,444	,238	
	2.Grup	151	36,81	3,58	Gruplar içi	4207,676	298	14,120			
	3.Grup	21	35,66	5,03	Toplam	4248,452	300				
Duygusal Empati	1.Grup	129	41,84	4,68	Gruplar arası	12,919	2	6,459	,248	,781	
	2.Grup	151	41,70	5,19	Gruplar içi	7764,078	298	26,054			
	3.Grup	21	41,00	6,71	Toplam	7776,997	300				
Empati	1.Grup	129	78,99	6,66	Gruplar arası	99,224	2	49,612	,993	,372	
	2.Grup	151	78,52	6,79	Gruplar içi	14891,328	298	49,971			
	3.Grup	21	76,66	10,64	Toplam	14990,551	300				
Yardım Etme	1.Grup	129	46,95	8,72	Gruplar arası	421,032	2	210,516	3,011	,051	
	2.Grup	151	45,26	7,77	Gruplar içi	20835,792	298	69,919			
	3.Grup	21	42,66	10,06	Toplam	21256,824	300				
Bağışçılık	1.Grup	129	18,23	4,48	Gruplar arası	115,087	2	57,543	3,018*	,050*	2-3
	2.Grup	151	16,96	4,27	Gruplar içi	5682,023	298	19,067			1-3
	3.Grup	21	17,19	4,28	Toplam	5797,110	300				1-2
Özgecilik	1.Grup	129	65,18	11,96	Gruplar arası	881,988	2	440,994	3,393*	,035*	2-3
	2.Grup	151	62,22	10,59	Gruplar içi	38726,451	298	129,955			1-3
	3.Grup	21	59,85	13,35	Toplam	39608,439	300				1-2
Tutum	1.Grup	129	73,71	10,84	Gruplar arası	53,558	2	26,779	,284	,753	
	2.Grup	151	73,89	8,45	Gruplar içi	28133,930	298	94,409			
	3.Grup	21	72,19	10,87	Toplam	28187,488	300				
Niyet	1.Grup	129	31,03	6,69	Gruplar arası	225,755	2	112,877	2,374	,095	
	2.Grup	151	30,09	6,74	Gruplar içi	14170,338	298	47,551			
	3.Grup	21	27,61	8,97	Toplam	14396,093	300				
Dini Kısıtlama	1.Grup	129	16,07	3,93	Gruplar arası	51,962	2	25,981	1,847	,160	
	2.Grup	151	15,24	3,54	Gruplar içi	4192,397	298	14,068			
	3.Grup	21	15,19	4,02	Toplam	4244,359	300				
Organ Bağışı Tutumu	1.Grup	129	120,82	18,26	Gruplar arası	656,507	2	328,254	1,145	,319	
	2.Grup	151	119,23	15,26	Gruplar içi	85402,316	298	286,585			
	3.Grup	21	115,00	19,65	Toplam	86058,824	300				

* $p < 0,05$, (1.Grup: 18-20 yaş, 2.Grup: 21-23 yaş, 3.Grup: 24 yaş ve üzeri)

Tablo 5'te empati ile alt boyutları, özgecilik ile alt boyutları ve organ bağışına ilişkin tutumlar ile alt boyutlarının yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre;

bilişsel empati alt boyutu, [$F = 1,444$, $p > 0,05$]; duygusal empati alt boyutu, [$F = ,248$, $p > 0,05$]; empati, [$F = ,993$, $p > 0,05$] yaş grupları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Yardım etme alt boyutu, yaş grupları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 3,011$, $p > 0,05$].

Bağışçılık alt boyutu, yaş grupları bakımından anlamlı farklılık göstermektedir [$F = 3,018$, $p < 0,05$]. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey Testi sonucunda, farklılığın 1. 2. ve 3. gruplar arasındaki ortalama farklarından kaynaklandığı saptanmıştır. Ortalama puanlara göre 18-20 yaş aralığında olanların, 21-23 yaş aralığında ve 24 yaş ve üzerinde olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde bağışçılık düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Özgecilik, yaş grupları bakımından anlamlı farklılık göstermektedir [$F = 3,393$, $p < 0,05$]. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey Testi sonucunda, farklılığın 1. 2. ve 3. gruplar arasındaki ortalama farklarından kaynaklandığı saptanmıştır. Ortalama puanlara göre 18-20 yaş aralığında olanların, 21-23 yaş aralığında ve 24 yaş ve üzerinde olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde özgecilik düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tutum alt boyutu, [$F = ,284$, $p > 0,05$]; niyet alt boyutu, [$F = 2,374$, $p > 0,05$]; dini kısıtlama alt boyutu, [$F = 1,847$, $p > 0,05$]; organ bağışına ilişkin tutumlar, [$F = 1,145$, $p > 0,05$] yaş grupları bakımından anlamlı farklılık göstermemektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Alan Yakınının Olup Olmamasına Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada dördüncü alt problem olarak yer alan ‘‘ Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri organ bağışı alan yakınının olup olmaması açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?’’ problemine ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin empati (bilişsel empati, duygusal empati), özgecilik (yardım etme, bağışçılık) ve organ bağışına ilişkin tutumlar (tutum, niyet ve dini kısıtlamalar) düzeylerinin organ bağışı alan yakınının olup olmaması durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeye yönelik olarak t testi yapılmıştır. Yapılan analiz Tablo 6’da verildiği gibidir.

Tablo 6

Organ Bağışı Alan Yakınının Olup Olmamasına Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	t	p
Bilişsel Empati	Evet	18	36,38	3,38	-,567	,571
	Hayır	283	36,90	3,78		
Duygusal Empati	Evet	18	42,22	4,59	,433	,665
	Hayır	283	41,68	5,12		
Empati	Evet	18	78,61	6,33	,010	,992
	Hayır	283	78,59	7,12		
Yardım Etme	Evet	18	44,66	5,91	-,592	,554
	Hayır	283	45,87	8,55		
Bağışçılık	Evet	18	18,22	4,27	,697	,486
	Hayır	283	17,47	4,40		
Özgecilik	Evet	18	62,88	8,09	-,231	,820
	Hayır	283	63,35	11,68		
Tutum	Evet	18	73,11	10,47	-,264	,792
	Hayır	283	73,73	9,66		
Niyet	Evet	18	30,77	6,42	,285	,776
	Hayır	283	30,29	6,96		
Dini Kısıtlama	Evet	18	16,61	3,91	1,179	,239
	Hayır	283	15,53	3,74		
Organ Bağışı Tutumu	Evet	18	120,50	16,63	,227	,821
	Hayır	283	119,56	16,98		

*p<0,05

Tablo 6’da empati ile alt boyutları, özgecilik ile alt boyutları ve organ bağışına ilişkin tutumlar ile alt boyutlarının organ bağışı alan yakınının olup olmaması bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre;

bilişsel empati alt boyutu, [t (301)= -,567, p>.05]; duygusal empati alt boyutu, [t (301)= ,433, p>.05]; empati, [t (301)= ,010, p>.05] organ bağışı alan yakınının olup olmaması bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Yardım etme alt boyutu, [t (301)= -,592, p>.05]; bağışçılık alt boyutu, [t (301)= ,697, p>.05]; özgecilik, [t (301)= -,231, p>.05] organ bağışı alan yakınının olup olmaması bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemiştir.

Tutum alt boyutu, [t (301)= -,264, p>.05]; niyet alt boyutu, [t (301)= ,285, p>.05]; dini kısıtlama alt boyutu, [t (301)= 1,179, p>.05]; organ bağışına ilişkin tutumlar, [t (301)= ,227, p>.05] organ bağışı alan yakınının olup olmaması bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Yapma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada beşinci alt problem olarak yer alan “ Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecılık düzeyleri organ bağışı yapmış olup olmaması açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?” problemine ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin empati (bilişsel empati, duygusal empati), özgecılık (yardım etme, bağışçılık) ve organ bağışına ilişkin tutumlar (tutum, niyet ve dini kısıtlamalar) düzeylerinin organ bağışı yapma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeye yönelik olarak Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz Tablo 7’de verildiği gibidir.

Tablo 7

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Yapma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Sıra Ortalamaları, Mann Whitney U, z ve p Değerleri

		N	Sıra Ortalaması	U	z	p
Bilişsel Empati	Evet	6	218,92	477,500	-1,941	,052
	Hayır	295	149,62			
Duygusal Empati	Evet	6	188,83	658,000	-1,078	,281
	Hayır	295	150,23			
Empati	Evet	6	222,08	458,500	-2,023	,043*
	Hayır	295	149,55			
Yardım Etme	Evet	6	154,08	866,500	-,088	,930
	Hayır	295	150,94			
Bağışçılık	Evet	6	135,25	790,500	-,449	,653
	Hayır	295	151,32			
Özgecılık	Evet	6	143,58	840,500	-,211	,833
	Hayır	295	151,15			
Tutum	Evet	6	224,67	443,000	-2,104	,035*
	Hayır	295	149,50			
Niyet	Evet	6	192,75	634,500	-1,188	,235
	Hayır	295	150,15			
Dini Kısıtlama	Evet	6	179,33	715,000	-,820	,412
	Hayır	295	150,42			
Organ Bağışı Tutumu	Evet	6	213,67	509,000	-1,782	,075
	Hayır	295	149,73			

*p<0,05

Tablo 7’de empati ile alt boyutları, özgecilik ile alt boyutları ve organ bağışına ilişkin tutumlar ile alt boyutlarının organ bağış yapma durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre;

bilişsel empati alt boyutu, ($p>.05$); duygusal empati alt boyutu, ($p>.05$) organ bağış yapma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir

Empati, organ bağış yapma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<.05$). Empati ölçeğinde sıra ortalamasına bakıldığında evet (s.o= 222,08) diyenlerin hayır (s.o= 149,55) diyenlere göre daha yüksek bir sıra ortalamasına sahip oldukları görülmüştür. Sıra ortalamasının yüksek olması empati düzeyinin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Yardım etme alt boyutu, ($p>.05$); bağışçılık alt boyutu, ($p>.05$); özgecilik, ($p>.05$) organ bağış yapma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Tutum alt boyutu, organ bağış yapma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<.05$). Tutum alt boyutu sıra ortalamasına bakıldığında evet (s.o= 224,67) diyenlerin hayır (s.o= 149,50) diyenlere göre daha yüksek bir sıra ortalamasına sahip oldukları görülmüştür. Sıra ortalamasının yüksek olması organ bağışına ilişkin tutum düzeyinin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Niyet alt boyutu, ($p>.05$); dini kısıtlama alt boyutu, ($p>.05$); organ bağışına ilişkin tutumlar, ($p>.05$) organ bağış yapma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Nakil Listesinde Bekleyen Yakını Olma Durumuna Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada altıncı alt problem olarak yer alan ‘‘ Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri bağış listesinde bekleyen yakını olup olmaması açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?’’ problemine ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin empati (bilişsel empati, duygusal empati), özgecilik (yardım etme, bağışçılık) ve organ bağışına ilişkin tutumlar (tutum, niyet ve dini kısıtlamalar) düzeylerinin nakil listesinde bekleyen yakını olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeye yönelik olarak Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz Tablo 8’de verildiği gibidir.

Tablo 8

Nakil Listesinde Bekleyen Yakını Olma Durumuna Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Puanlarının Sıra Ortalamaları, Mann Whitney U, z ve p Değerleri

		N	Sıra Ortalaması	U	z	p
Bilişsel Empati	Evet	12	119,56	1361,500	-1,267	,205
	Hayır	289	152,29			
Duygusal Empati	Evet	12	108,83	1228,000	-1,716	,086
	Hayır	289	152,75			
Empati	Evet	12	104,17	1172,000	-1,904	,057
	Hayır	289	152,94			
Yardım Etme	Evet	12	105,67	1190,000	-1,843	,065
	Hayır	289	152,88			
Bağışçılık	Evet	12	117,13	1327,500	-1,380	,168
	Hayır	289	152,41			
Özgecilik	Evet	12	107,71	1214,500	-1,759	,079
	Hayır	289	152,80			
Tutum	Evet	12	166,17	1552,000	-,619	,536
	Hayır	289	150,37			
Niyet	Evet	12	182,21	1359,500	-1,269	,204
	Hayır	289	149,70			
Dini Kısıtlama	Evet	12	124,75	1419,000	-1,085	,278
	Hayır	289	152,09			
Organ Bağışı Tutumu	Evet	12	169,25	1515,000	-,741	,458
	Hayır	289	150,24			

* $p < 0,05$

Tablo 8’de empati ile alt boyutları, özgecilik ile alt boyutları ve organ bağışına ilişkin tutumlar ile alt boyutlarının nakil listesinde bekleyen yakını olma durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre;

bilişsel empati alt boyutu, ($p > .05$); duygusal empati alt boyutu, ($p > .05$); empati, ($p > .05$) nakil bekleme listesinde yakını olma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Yardım etme alt boyutu, ($p > .05$); bağışçılık alt boyutu, ($p > .05$); özgecilik, ($p > .05$) nakil bekleme listesinde yakını olma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Tutum alt boyutu, ($p>.05$); niyet alt boyutu, ($p>.05$); dini kısıtlama alt boyutu, ($p>.05$); organ bağışına ilişkin tutumlar, ($p>.05$) nakil bekleme listesinde yakını olma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada yedinci alt problem olarak yer alan “ Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?” problemine ilişkin bulgular Tablo 9’da verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin empati (bilişsel empati, duygusal empati), özgecilik (yardım etme, bağışçılık) ve organ bağışına ilişkin tutumlar (tutum, niyet ve dini kısıtlamalar) düzeyleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını incelemeye yönelik olarak korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz Tablo 9’da verildiği gibidir.

Tablo 9

Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiler

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Bilişsel Empati	r	1									
2.Duygusal Empati	r	,258**	1								
3.Empati	r	,718**	,858**	1							
4.Yardım Etme	r	,388**	,130*	,300**	1						
5.Bağışçılık	r	,170**	,080	,148*	,565**	1					
6.Özgecilik	r	,349**	,126*	,276**	,949**	,797**	1				
7.Tutum	r	,209**	,187**	,246**	,305**	,168**	,288**	1			
8.Niyet	r	,201**	,206**	,255**	,290**	,209**	,292**	,611**	1		
9.Dini Kısıtlama	r	,057	,146*	,136*	,134*	,123*	,145*	,440**	,318**	1	
10.Organ Bağış Tutumu	r	,215**	,223**	,275**	,323**	,209**	,317**	,920**	,829**	,604**	1

** $p<0,01$; * $p<0,05$

Tablo 9’daki korelasyon analizine göre;

bilişsel empati puanı ile duygusal empati ($r=0,258$, $p<0,01$), bağışçılık ($r= 0,170$, $p<0,01$), tutum ($r= 0,209$, $p<0,01$), niyet ($r= 0,201$, $p<0,01$) ve organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,215$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, yardım etme ($r=$

0,388, $p<0,01$) ve özgecilik ($r= 0,349$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, empati ($r= 0,718$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü güçlü düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Duygusal empati puanı ile yardım etme ($r= 0,130$, $p<0,05$), özgecilik ($r= 0,126$, $p<0,05$), tutum ($r= 0,187$, $p<0,01$), niyet ($r= 0,206$, $p<0,01$), dini kısıtlama ($r= 0,146$, $p<0,05$) ve organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,223$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, empati ($r= 0,858$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü güçlü düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Empati puanı ile bağışçılık ($r= 0,148$, $p<0,05$), özgecilik ($r= 0,276$, $p<0,01$), tutum ($r= 0,246$, $p<0,01$), niyet ($r= 0,255$, $p<0,01$), dini kısıtlama ($r= 0,136$, $p<0,05$) ve organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,275$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, yardım etme ($r= 0,300$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Yardım etme puanı ile niyet ($r= 0,290$, $p<0,01$) ve dini kısıtlama ($r= 0,134$, $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, bağışçılık ($r= 0,565$, $p<0,01$), tutum ($r= 0,305$, $p<0,01$) ve organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,323$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, özgecilik ($r= 0,949$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü güçlü düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Bağışçılık puanı ile tutum ($r= 0,168$, $p<0,01$), niyet ($r= 0,209$, $p<0,01$), dini kısıtlama ($r= 0,134$, $p<0,05$) ve organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,209$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, özgecilik ($r= 0,797$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü güçlü düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Özgecilik puanı ile tutum ($r= 0,288$, $p<0,01$), niyet ($r= 0,292$, $p<0,01$) ve dini kısıtlama ($r= 0,145$, $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,317$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Tutum puanı ile niyet ($r= 0,611$, $p<0,01$) ve dini kısıtlama ($r= 0,440$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,920$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü güçlü düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Niyet puanı ile dini kısıtlama ($r= 0,318$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki, organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,829$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü güçlü düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Dini kısıtlama puanı ile organ bağışına ilişkin tutumlar ($r= 0,604$, $p<0,01$) puanı arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Üniversite Öğrencilerinde Empati ve Özgecilik Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumların Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmada sekizinci alt problem olarak yer alan ‘‘ Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumları, empati ve özgecilik düzeyleri anlamlı olarak yordamakta mıdır?’’ problemine ilişkin bulgular Tablo 10’da verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumlarının, empati ve özgecilik düzeylerini anlamlı olarak yordayıp yordadığına yönelik regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz Tablo 10’da verildiği gibidir.

Tablo 10

Üniversite Öğrencilerinde Empati Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	Standart β	t	p	R ²
	Sabit	71,092	10,320		6,889	,000	
Organ Bağışı Tutum	Empati	0,620	0,131	0,265	4,743	,000	,070

Model:

F= 22,494

p= 0,000

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre empatinin, organ bağışına ilişkin tutumlar üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F= 22,494, $p<0,05$).

Analiz sonuçlarına göre empatinin organ bağışını pozitif yönde etkilediği ($\beta=0,265$) belirlenmiştir.

Organ bağışına ilişkin tutumlardaki değişimin %7’si empati tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 11

Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	Standart β	t	p	R ²
Organ Bağışı Tutum	Sabit	91,381	5,095		17,936	,000	
	Özgecilik	0,449	0,079	0,312	5,677	,000	,098

Model:

F= 32,233

p= 0,000

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre özgeciliğin, organ bağışına ilişkin tutumlar üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F= 32,233, p<0,05).

Analiz sonuçlarına göre özgeciliğin organ bağışını pozitif yönde etkilediği ($\beta = 0,312$) belirlenmiştir.

Organ bağışına ilişkin tutumlardaki değişimin %9'u özgecilik tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 12

Üniversite Öğrencilerinde Empati ve Özgecilik Düzeylerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	Standart β	t	p	R ²
Organ Bağışı Tutumu	Sabit	60,499	10,246		5,905	,000	
	Empati	0,454	0,131	0,194	3,454	,001	0,132
	Özgecilik	0,373	0,081	0,259	4,617	,000	

Model:

F= 22,673

p= 0,000

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre;

Üniversite öğrencilerinde empati ve özgeciliğin, organ bağışına ilişkin tutumlar üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F= 22,673, p<0,05).

Analiz sonuçlarına göre empatinin organ bağışına ilişkin tutumları pozitif yönde etkilediğı ($\beta = 0,194$) ve özgeciliğın organ bağışını pozitif yönde etkilediğı ($\beta = 0,259$) belirlenmiştir. Organ bağışına ilişkin tutumlardaki değışimin %13'ü empati ve özgecilik tarafından açıklanmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA ve YORUM

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ilgili alan yazında bulunan diğer araştırmalar dikkate alınarak tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışına İlişkin Tutumları, Empati ve Özgecilik Düzeylerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin bilişsel empati, duygusal empati ve empati düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Güzel (2011), araştırmanın bulgusuna benzer şekilde üniversite öğrencilerinde empati düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürdeki bulgular araştırmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin bilişsel empati, duygusal empati ve empati düzeylerinin yüksek olması istenen bir durumdur. Eren (2016) çalışmasında, üniversite öğrencilerinin empati düzeyi ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hodgson ve Wertheim (2007)'a göre empati düzeyi yüksek bireyler duygu yönetimi, kendini ve başkasını affetme gibi konularda empati düzeyi düşük olan kişilere göre daha iyi bir performans sergilemektedirler. Vyskocilova, Prasko ve Slepecky (2011) ise çalışmalarında bilişsel terapide empatinin, danışanların duygusal tepkilerini ve deneyimlerini daha iyi anlamaya yardımcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeyleri toplam puan yorumlaması göz önüne alındığında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Acar ve Apak (2017) çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin yükseğe yakın olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Literatürdeki bulgular araştırmanın bulgularıyla tutarlılık

göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeylerinin yüksek olması istenen bir durumdur. Ak (2013) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının özgecilik düzeyleri üzerinde yordayıcı rolünü incelemiştir ve içsel yaşam amacı düzeylerinin özgeciliğin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu görmüşlerdir. Kasapoğlu (2013) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, özgecilik ve özgeciliğin alt boyutlarının iyilik halinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Oktar (2018)'a göre özgecilik düzeyi yüksek olan öğrenciler, dışa dönük kişilik özelliklerine ve sosyal problem çözme becerisine sahiptirler. Özdin (2019) çalışmasında, özgecilik düzeyi yüksek olan öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dunn vd. (2008) çalışmalarında yardım etme düzeyi yüksek olan bireylerin kendilerini daha mutlu hissettiklerini görmüşlerdir.

Son olarak, araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutum, niyet, dini kısıtlama ve organ bağışı düzeyleri toplam puan yorumlaması göz önüne alındığında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Soysal ve Kaya (2019) çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Literatürdeki bulgular araştırmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutum düzeylerinin yüksek olması istenilen bir durumdur. Örneğin, Kırılmaz ve Güler (2019) çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ile organ bağışı tutumu arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu görmüşlerdir. Genç vd. (2020) çalışmalarında organ ve doku bağışı konusunda öğrencilerin kararlarını informal muhakeme (rasyonel, duygusal ve sezgisel) örüntülerini incelemiştir ve inceleme sonucunda öğrencilerin çoğunun organ ve doku bağışına olumlu yaklaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Olumlu yaklaşan öğrencilerin daha çok duygusal muhakeme örüntüsünü kullanırken; olumsuz yaklaşan öğrencilerin daha çok mantıksal bir gerekçeyle dayandırarak rasyonel informal muhakeme örüntüsünü kullandığı belirlenmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre bilişsel empati puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Öte yandan duygusal empati ile empati puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Duygusal empati puanlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Empati puanlarında kadınların erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde empati düzeyine

sahip olduğu görülmektedir. Literatüre bakıldığında empatinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair çeşitli bulgular vardır. Örneğin, Boylu (2020) çalışmasında, üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeyleri ile empatik eğilim ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve araştırma sonucunda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek özgecilik ve empatik eğilim düzeyi olduğu saptanmıştır. Can ve Akdoğan (2007) da çalışmalarında kız öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Benzer şekilde Davis ve Franzoi (1991) çalışmalarında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek empati puanlarına sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Litvacki McDougall ve Romney (1997) de yapmış oldukları çalışmada, cinsiyetler arasında anlamlı farklılık bulmuşlar ve kız öğrencilerin empatik ilgi düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu görmüşlerdir. Myyrg ve Helkama (2001) çalışmalarında, kız öğrencilerin empati düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Öte yandan Aydoğan ve Kahraman (2019) ve Çetinkaya-Yıldız ve Toprak (2016) ise çalışmalarında erkeklerin empati düzeylerinin kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Ekinci (2009), Kararımak (2011), Gülbahçe ve Özkurt (2016) ise empati düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin yardım etme, bağışçılık ve özgecilik puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatürde özgeciliğin ve alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair çeşitli bulgular yer almaktadır. Örneğin, Acar ve Apak (2017) çalışmalarında, kız öğrencilerin empatik eğilim ve özgecilik düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yöntem, Öktem ve Artuç (2017) tarafından yapılan çalışmada ise psikolojik doğum sırası ile özgecilik arasındaki ilişki incelenmiştir ve çalışmanın sonucuna göre erkeklerde özgeciliğin, küçük çocukla pozitif yönde iken ortanca, büyük ve tek çocukta negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Kızlarda ise özgeciliğin büyük, küçük ve tek çocukta pozitif yönde ilişkili iken ortanca çocukta negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Sanadhya vd. (2010) çalışmalarında, kızların erkeklere göre daha çok özgeci davranış sergilediğini saptamışlardır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutum, niyet, dini kısıtlama ve organ bağışına ilişkin tutumların cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatür incelendiğinde Kırılmaz ve Güler (2019)'ın yapmış olduğu çalışmada üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumlar konusunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık

tespit edilmiştir ve kadınların erkeklere oranla organ bağışına ilişkin tutumlar açısından daha yüksek alturistik değere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Yaşa Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada üniversite öğrencilerinin bilişsel empati, duygusal empati ve empati düzeylerinin yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatüre bakıldığında empati düzeyinin yaşa göre farklılaştığı sonucuna ulaşan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Eren (2016) çalışmasında yaş ile empati düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve yaş arttıkça empati düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Davis ve Franzoi (1991) çalışmalarında da yaşla birlikte empatik ilgi ve empatik eğilimlerde artma olduğu görülmüştür.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin yardım etme düzeylerinin yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Öte yandan bağışçılık ve özgecilik düzeylerinin ise yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bağışçılık ve özgecilik düzeylerine bakıldığında, 18-20 yaş aralığında olanların, 21-23 yaş aralığında ve 24 yaş ve üzerinde olanlara göre daha yüksek düzeyde bağışçılık ve özgecilik düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyecek herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutum ve niyet, dini kısıtlama ve organ bağışı alt boyutlarının yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatüre bakıldığında organ bağışına ilişkin tutumların yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili çeşitli sonuçlar bulunmaktadır. Kırılmaz ve Güler (2019) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin yaşlar ilerledikçe organ bağışı ile ilgili olumlu bir tutuma sahip olma düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Benzer şekilde Milaniak vd. (2016) çalışmalarında da katılımcıların yaşlarının ilerledikçe organ bağışında bulunma isteklerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat Caymaz ve Aydın (2020) tarafından yapılan çalışmada organ bağışına ilişkin görüşlerin yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Alan Yakınının Olup Olmamasına Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışı alan yakının olup olmamasına göre bilişsel empati, duygusal empati ve empati puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışı alan yakının olup olmamasına göre yardım etme, bağışçılık ve özgecilik puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyecek herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışı alan yakının olup olmamasına göre organ bağışına ilişkin tutum, niyet, dini kısıtlama ve organ bağışı puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatür incelendiğinde daha önce ilgili bulguları destekleyecek herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Elde edilen bulguların ilk olması sebebiyle herhangi bir karşılaştırma yapılamamıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Yapma Durumuna Göre Empati, Özgecilik ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışı yapma durumuna göre bilişsel empati ve duygusal empati puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Öte yandan empati puanının organ bağışı yapma duruma göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Empati, organ bağışı yapma durumu bakımından istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Empati puanlarında organ bağışında bulunanların, bulunmayanlara göre daha yüksek bir empati puanına sahip oldukları görülmüştür. Literatür incelendiğinde daha önce ilgili bulguları destekleyecek herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Elde edilen bulguların ilk olması sebebiyle herhangi bir karşılaştırma yapılamamıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışı yapma durumuna göre yardım etme, bağışçılık ve özgecilik puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatür incelendiğinde daha önce ilgili bulguları destekleyecek herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Elde edilen bulguların ilk olması sebebiyle herhangi bir karşılaştırma yapılamamıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutum puanlarının organ bağışı yapma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Organ bağışına

ilişkin tutum puanlarında organ bağışında bulunmuş olanların, bulunmamış olanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek düzeyde organ bağışına ilişkin tutumuna sahip oldukları görülmektedir. Öte yandan organ bağışına ilişkin niyet, dini kısıtlama ve organ bağış puanlarının organ bağış yapma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatür incelendiğinde daha önce ilgili bulguları destekleyecek herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Elde edilen bulguların ilk olması sebebiyle herhangi bir karşılaştırma yapılamamıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Nakil Listesinde Bekleyen Yakını Olma Durumuna Göre Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada üniversite öğrencilerinin nakil listesinde bekleyen yakını olma durumuna göre bilişsel empati, duygusal empati ve empati puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin nakil listesinde bekleyen yakını olma durumuna göre yardım etme, bağışçılık ve özgecılık puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin nakil listesinde bekleyen yakını olma durumuna göre organ bağışına ilişkin tutum, niyet, dini kısıtlama ve organ bağış puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatür incelendiğinde daha önce ilgili bulguları destekleyecek herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Elde edilen bulguların ilk olması sebebiyle herhangi bir karşılaştırma yapılamamıştır.

Üniversite Öğrencilerinin Empati, Özgecılık ve Organ Bağışına İlişkin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın bulgularına göre empati ile özgecılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, bireylerin empati düzeyleri arttıkça özgecılık düzeyleri de artmaktadır. Elde edilen bulgular temelinde empati düzeyi yüksek bir bireyin kendini karşısındaki kişinin yerine koyarak daha iyi anladığı ve daha sağlıklı insan ilişkileri kurabildiği ve insanlara yardım etme gibi özgeci davranışlarda bulunabileceği sonucuna ulaşılabilir. Bu bulguya benzer şekilde çeşitli çalışmalarda da Acar ve Apak (2017), Duru (2002), Boylu (2020) empati düzeyi ile özgecılık düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki

olduğu ve empati düzeyi yüksek olan bireylerin özgecilik düzeylerinin de yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına göre empati ile organ bağıışı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, bireylerin empati düzeyleri arttıkça organ bağıışına ilişkin tutumları da olumlu yönde artmaktadır. Elde edilen bulgular temelinde empati düzeyi yüksek bir bireyin kendini karşısındaki insanın yerine koyarak onu anlamaya ve elinden geleni yapmaya çalışarak organ bağıışında bulunabileceği söylenebilir.

Araştırmanın bulgularına göre özgecilik ile organ bağıışı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, bireylerin özgecilik düzeyleri arttıkça organ bağıışına ilişkin tutumları da olumlu yönde artmaktadır. Elde edilen bulgular temelinde özgecilik düzeyi yüksek bir bireyin, hiçbir karşılık beklemeden karşısındaki insana yardım etme davranışı göstereceği ve organ bağıışında bulunabileceği sonucuna ulaşılabilir. Bu bulguya benzer şekilde Kırılmaz ve Güler (2019) de organ bağıışı ile alturistik değerler arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ve özgecilik düzeyi yüksek olan bireylerin organ bağıışına ilişkin tutumlarının da olumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Üniversite Öğrencilerinde Empati ve Özgecilik Düzeylerinin Organ Bağıışına İlişkin Tutumlar Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın bulgularına göre hem empatinin hem de özgeciliğin organ bağıışını pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda organ bağıışına ilişkin tutumlardaki değişimin %7'si empati tarafından, %9'u özgecilik tarafından karşılanmaktadır. Bu sonuca göre organ bağıışına ilişkin tutumlarda, özgeciliğin etkisi empatiye göre daha fazladır.

Empati düzeyi yüksek olan bireyler, karşısındaki kişiyi daha iyi anlayarak onun nelere ihtiyacı olabileceğini kavrayabilir. Daha sağlıklı insan ilişkileri kurar ve insanlara yardım etme gibi özgeci davranışlarda daha olumlu bir tutuma sahip olur. Daha önce de belirtildiği gibi çeşitli çalışmalar da bu bulguları destekler niteliktedirler. Örneğin, Duru (2002), Acar ve Apak (2017), Boylu (2020) da çalışmalarında empati düzeyi yüksek olan bireylerin özgecilik düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buradan hareketle empati düzeyi yüksek olan bireylerin, özgeci bir davranış sergileyerek karşısındaki kişiye yardım etme düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bireyin özgeci bir davranış sergileyebilmesi için öncelikle karşısındaki kişiyle empati kurması gerekmektedir (Banbal,

2010). Organ bağışı gibi özgeci bir davranış için de bireylerin öncelikli olarak karşılarındaki kişiyle empati kurması, onun duygu ve düşüncelerini doğru bir biçimde kavrayabilmesi gerekmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlar kapsamında bazı önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

1. Üniversite öğrencilerinin empati ve alt boyutlarının düzeylerinin, yardım etme alt boyutu ve özgecilik düzeylerinin, tutum alt boyutu, niyet alt boyutu ve organ bağışına ilişkin tutum düzeylerinin yüksek; bağışçılık ve dini kısıtlama alt boyutlarının ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.
2. Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin bilişsel empati, yardım etme, bağışçılık, tutum, niyet, dini kısıtlama alt boyutlarında ve özgecilik, organ bağışına ilişkin tutum boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği; duygusal empati alt boyutu ve empati boyutunda ise cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre bilişsel empati ve empati düzeylerine bakıldığında kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde bilişsel empati ve empati düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.
3. Yaşa göre üniversite öğrencilerinin empati ve alt boyutları, yardım etme alt boyutu, organ bağışına ilişkin tutum ve alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermediği; bağışçılık alt boyutu ve özgecilik boyutunda yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre bağışçılık ve özgecilik düzeylerine bakıldığında 18-20 yaş aralığında olanların 21-23 yaş aralığında ve 24 yaş ve üzerinde olanlara göre daha yüksek düzeyde bağışçılık ve özgecilik düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

4. Üniversite öğrencilerinin organ bağış alan yakının olup olmamasına göre empati ve alt boyutları, özgecilik ve alt boyutları, organ bağışına ilişkin tutum ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
5. Üniversite öğrencilerinin organ bağış yapma durumuna göre bilişsel empati ve duygusal empati alt boyutlarının, yardım etme, bağışçılık, özgecilik, organ bağışına ilişkin tutum, niyet, dini kısıtlama boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği; empati ve tutum alt boyutunda organ bağış yapma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre empati ve organ bağışına ilişkin tutum düzeylerine bakıldığında organ bağış yapanların yapmayanlara kıyasla daha yüksek düzeyde empati ve organ bağışına ilişkin olumlu tutum düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.
6. Üniversite öğrencilerinin nakil listesinde bekleyen yakını olma durumuna göre empati ve alt boyutlarında, özgecilik ve alt boyutlarında, organ bağışına ilişkin tutumlar ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
7. Empati ile özgecilik arasında pozitif yönlü, empati ile organ bağışına ilişkin tutumlar arasında pozitif yönlü, özgecilik ile organ bağışına ilişkin tutumlar arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.
8. Hem empatinin hem de özgeciliğin organ bağışını pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Organ bağışına ilişkin tutumlardaki değişimin %7'sinin empati tarafından, %9'unun ise özgecilik tarafından karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Literatürde empati, özgecilik ve organ bağış kavramlarını birlikte inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple araştırmanın sonuçlarının genellenebilir olabilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.
2. Bu araştırmanın örnekleme 2022-2023 döneminde Ankara'da öğrenim görmekte olan Eğitim Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve İşletme Fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır. Bu sebeple araştırma sonuçlarının genellenebilir olabilmesi için farklı il ve örneklem grupları ile çalışmalar yürütülebilir.
3. Yapılan bu çalışma ilişkisel nitelikte bir çalışmadır. Aynı değişkenler kullanılarak nitel veya karma desenli çalışmalar yürütülebilir. Ayrıca aynı değişkenlerle farklı analizler

yapılarak daha farklı sonuçlar elde edilebilir. Böylece bu araştırmanın sonuçlarına ek olarak üniversite öğrencilerine yönelik daha kapsamlı ve ayrıntılı bulgulara ulaşılabilir.

4. Mevcut çalışmada eğitim fakültesi öğrencileri ağırlıkta olduğu için kadın öğrenci sayısı ağırlıktadır ve cinsiyet açısından eşit bir dağılım yoktur. Bu sebeple araştırmanın sonuçlarının daha genellenebilir olabilmesi için cinsiyet açısından örneklem gruplarının daha eşit dağıldığı yeni çalışmalar yürütülebilir.
5. Yapılan bu çalışmada yalnızca empati, özgecilik ve organ bağışısı değişkenleri ile çalışılmıştır. Daha sonra yapılacak araştırmalarda bu değişkenlerin ahlaki inanç, aile yapısı, ölüm belirginliği, organ bağışısı ile ilgili bilgi düzeyi gibi farklı değişkenler ile ilişkileri incelenebilir.
6. Araştırmada yalnızca üniversite öğrencileri ile çalışılmıştır. Empati ve özgeciliğin insan ilişkilerindeki önemi düşünüldüğünde lise öğrencileri ve beliren yetişkinlik döneminde bulunan diğer bireylerle de çalışmalar yapılabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmada empati ve özgeciliğin organ bağışısını pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir.
Elde edilen bu bulgular, lise öğrencileri veya beliren yetişkinlik döneminde olan bireylere yaklaşım konusunda empati ve özgeciliğin artırılmasına yönelik başka çalışmalarla da desteklenerek organ bağışısına ilişkin tutumların olumlu yönde gelişmesine katkı sağlayabilir.
2. Araştırma sonuçlarına göre 18-20 yaş aralığında olan öğrencilerin, 21-23 yaş aralığında ve 24 yaş ve üzerinde olan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde bağışıcılık ve özgecilik düzeyine sahip olduğu görülmektedir. 21-23 yaş aralığında ve 24 yaş ve üzerinde olan öğrencilerin üniversite döneminde oldukları düşünüldüğünde çeşitli seminerler, broşürler ve etkinliklerle bireylerin bağışıcılık ve özgecilik düzeylerinin artırılmasına yönelik çeşitli çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, H. İ. (2007). Organ bağışının dinimizdeki yeri. *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 27, 17-30.
- Acar, M. C. ve Apak, H. (2017). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empatik eğilimleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 28(1), 93-112.
- Adler, A. (1993). *Psikolojik aktivite* (B. Çorakçı, Çev.). İstanbul: Say.
- Ak, K. (2013). *Üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin yordayıcısı olarak yaşam amaçları*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Akbaba, S. (1994). *Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Akboy, R. & Baysal, A. (1994). *Eğitim bilimleri bölümü öğrencilerinin empatik beceri ve empatik eğitim düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması*. Ç. Ü. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri'nde sunulmuş bildiri, Çukurova Üniversite, Adana.
- Akın, H. (2007). *Çukurova Üniversitesi fen-edebiyat fakültesi ve eğitim fakültesi öğrencilerinin temel biyoetik konuları*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Akıncı, Ş. (1996). *Türk Özel Hukuku'nda insan kökenli biyolojik madde, organ /doku nakli kavramı ve bundan doğan hukuki sonuçlar*. Ankara: Yetkin.
- Akış, M., Katırcı, E., Uludağ, H. Y., Küçükklılıç, B., Gürbüz, T., Türker, Y., & Gül, H. (2008). Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ-doku bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları. *S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 15(4), 28-33.
- Akkoyun, F. (1982). Empatik anlayış üzerine. *Ankara University Journal of Faculty of Education Science (JFES)*, 15(2), 63-69.

- Alper, D. (2007). *Psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin duygusal zeka düzeyleri iletişim ve empati becerilerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Altıntaş, E. (2019). *Kocaeli ilinde yaşayan bireylerin organ bağışına ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altıntaş E. G. (2007). *Din görevlilerinin organ nakli ve bağışına bakış açıları*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Aronson, E. (2012). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Kaknüs.
- Arslan, G. A. (2016). *Üniversite öğrencilerinin affetme davranışları, yaşam doyumları ve sürekli öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aşkın, M. (1986). Sosyal öğrenme kuramı açısından olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 147-153.
- Atzil-Slonim, D., Bar-Kalifa, E., Fisher, H., Lazarus, G., Hasson-Ohayon, I., Lutz, W, ...Rafaeli, E. (2019). Therapists' empathic accuracy toward their clients' emotions. *Journal of consulting and clinical psychology*, 87(1), 33.
- Avcı, D., Aydın, D., Özbaşaran, F. (2013). Hemşirelik öğrencilerinde empati-özgecilik ilişkisi ve özgeci davranışın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 108-113.
- Aydoğan, B. ve Kahraman, S. (2019). Mühendislik, psikoloji ve tiyatro bölümlerinde okumakta olan üniversite öğrencilerinde iletişim ve empati becerilerinin karşılaştırılması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 287-298.
- Banbal, G. K. (2010). *Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bandura, A. (1994). *Self efficacy: Encyclopedia of human behavior*. New York: Academic.
- Barker, L.R. (1999). *The social work dictionary*. Washington: NASW.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara: Feryal.
- Başarer, Z. (2018). *Üniversite öğrencilerinde minnettarlığın ve özgeci davranışın bazı değişkenlerle yordanması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Batson, C.D., Fultz J. & Schoenrade P.A. (1987). Distress and empathy: two qualitatively distinct vicarious with different motivational consequences. *Journal of Personality*, 55, 19-39.
- Batson, C. D. (1991). *The altruism question: Toward a social-psychological answer*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Batson, C. D. (1997). Self-other merging and the empathy-altruism hypothesis: Reply to Neuberg vd. (1997). *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 517–522.
- Bekkers, R., & De Graaf, N. D. (2005). *Field of education and prosocial behavior*. Netherlands: Utrecht University.
- Bergan, A. (1996). Ancient myht, modern reality: A brief history of transplantation. *The Journal of Biocommunication*, 24(4), 2-9.
- Boylu, M. A. (2020). *Üniversite öğrencilerinin özgeciliik düzeyleri ile empatik eğilim ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Bozoklar, A. (2011). Organ nakli ve koordinasyonunun tarihçesi. Ankara: Türkiye Organ Nakli Vakfı.
- Bölükbaş, N., Eyüpoğlu, A., & Kurt, P. (2004). Organ bağışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. *O.M.Ü. Tıp Dergisi*, 21(2), 73–77.
- Brems, C. (1988). Dimensionality of empathy and its correlates. *The Journal of Psychology*, 123(4), 329-337.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. & Köklü, N. (2020). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem.
- Can, F. (2016). *Organ bağışına onay veren ve vermeyen ailelerin bazı sosyal psikolojik değişkenler yönünden karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Can, F. (2017). Organ bağışında aile onayı üzerine bir gözden geçirme. *Nesne-Psikoloji Dergisi*, 5(9), 131-149.
- Can, G. ve Akdoğan, R. (2007, Eylül). *Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler*. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Carreon, D., Davidson, P., Andersen, R., Nakazono, T. (2011). Altruism in dental students. *Journal of health care for the poor and underserved*, 22(1), 56–70.
- Caymaz, B. ve Aydın, A. (2020). Öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşleri ve tutumları: Kastamonu ili örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 93-108.
- Chlopan, B., McCain, M., Carbonell, J. & Hagen, R. (1985). Empathy: Review of available measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(3), 635-653.
- Comte, A. (2015). *Pozitif felsefe dersleri ve pozitif anlayış üzerine konuşma* (E. Ataçay, Çev.). Ankara: BilgeSu.
- Covell, C. N., Huss, M. T. & Langhinrichsen-Rohling, J. (2007). Empathic deficits among male batterers: A multidimensional approach. *Journal of Family Violence*, 22(3), 165-174.
- Çetinkaya-Yıldız, E. ve Toprak, E. (2016). Psikolojik danışman adaylarının empatik eğilim, utangaçlık, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 6(2), 513-530.
- Darlington, P. J. (1978). Altruism: Its characteristics and evolution. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 75(1), 385-389.
- Davis, C. (1990). What is empathy, and can empathy be taught?, *Physical Therapy*, 70(11), 707-712.
- Davis, H. M. (1994). Empathy: A social psychological approach. *WCB Brown*, 3(163), 176-201.
- Davis, M. H. & Franzoi, S. (1991). Stability and change in adolescent self consciousness and empathy. *Journal of Research in Personality*, 25, 70-87.
- Demir, B., & Kumkale, G. T. (2013). Individual differences in willingness to become an organ donor: A decision tree approach to reasoned action. *Personality and Individual Differences*, 55, 63–69.
- Demir, S. & Sakallı-Uğurlu, N. (2016, Kasım). *Ölüm belirginliği ve yardım hatırlatıcısı ile organ bağışını teşvik etme*. I. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Başkent Üniversitesi, Ankara.

- Demir, T. (2008). *Organ nakli ve diyaliz ünitesinde çalışan sağlık profesyonellerinin organ/doku bağıışı ve nakline yönelik yaklaşımlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, P. (2009). *Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki bilgi tutum ve davranışları*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Dontlu, A. Ç. (2004). Organ bağıışı ve naklinde etik, dinsel ve yasal yaklaşımlar. *Diyaliz Transplantasyon ve Yanık*, 15(2), 69-76.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayandırılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 155-190.
- Dökmen, Ü. (2020). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi.
- Dubiski, N. (2001). Durkheim's altruism as the source of his social holism: A discussion of the viability of a social basis for moral principles. *Electronic Journal of Sociology*, 5 (3).
- Dubois, B.L. & Miley, K.K. (2005). Empowering processes for social work practice, Social work an empowering profession. *Generalist Social Work*. <https://www.pearson.com/uk/educators/higher-education-educators.html> sayfasından erişilmiştir.
- Duru, E. (2002). *Öğretmen adaylarında kişi-durum yaklaşımı bağlamında yardım etme davranışı, empati ve düşünme stilleri ilişkisi ve bu değişkenlerin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Düzenli, Y. (2005). İslami kaynaklar açısından organ nakli. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, 13, 125-130.
- Edirne T. (2004). Türkiye'de organ ve doku nakli uygulamaları sonuç ve strateji önerileri. *Türkiye Klinikleri J Med*, 24(3), 261-266.
- Ekinci Ö. (2009). *Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Elçioğlu, Ö.Ş. (2003). *Organ aktarımı ve etik, çağdaş tıp etiği*. Erdemir, A.D., Öncel, Ö. ve Aksoy, Ş. (Ed.). İstanbul: Nobel Tıp.
- Elmalı, O. (2010). Bazı Tanrısız dinler örneklemesiyle etik yaptırım üzerine. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/Journal of Graduate School of Social Science*, 3(1), 181-191.
- Eren, E. E. (2016). *Psikoloji bölümü öğrencileri ile farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin empati düzeyleri, iletişim becerileri ve stresle başa çıkma tarzlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ergül, H. F. (1995). *Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin benlik algı düzeyi ile empatik eğilim ve empatik beceri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Erkuş, A. (1994). *Psikoloji terimleri sözlüğü*. Ankara: Doruk.
- Ersanlı, K. (2012). *Düşündüklerim paylaştıklarım*. Samsun: DH.
- Fenichel, O. (1945). *The psychoanalytic theory of neurosis*. New York : Norton.
- Filiz, A. (2009). *Farklı lise türlerindeki öğrencilerin empatik eğilimleri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Kartal İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Freedman, J. L. (1998). *Sosyal psikoloji* (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge.
- Freud, A. (2013). *Ben ve savunma mekanizmaları* (Y. Erim, Çev.). İstanbul: Metis.
- Fromm, E. (1995). *Sevme sanatı*. (Y. Salman, Çev.). İstanbul: Payel.
- Genç, M., Orhan, U., Baykurt, Ö., Özel, E., İkinci, N., Gürbüz, E., Türk, M. (2020). Organ ve doku bağışı konusunda ortaokul öğrencilerinin kararlarının ve informal muhakeme örüntülerinin incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 337-353.
- Genç, M., Orhan, U., Baykurt, Ö., Özel, E., İkinci, N., Gürbüz, E., & Türk, M. (2020). Organ ve doku bağışı konusunda ortaokul öğrencilerinin kararlarının ve informal muhakeme örüntülerinin incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 337-353.
- Genç, R. (2009). Türkiye'de ve dünyada organ transplantasyon cerrahisi: Transplantasyon lojistiğinin yönetimi. *Ulusal Cerrahi Dergisi*, 1, 40-44.
- Gir, O. (2006). *Türk Ceza Yasası'nın organ aktarımı ile ilgili maddelerinin tıp etiği açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Goleman, D. (2001). *Duygusal zekâ* (O. D. Tekin, Çev.). İstanbul: Bilim.
- Göz, F. & Şalk, G.Ş. (2007). Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağıışı ile ilgili düşünceleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 5, 77-88.
- Guttman, H. A. & LaPorte, L. (2000). Empathy in families of women with borderline personality disorder, anorexia nervosa and a control group. *Family Process* 39(3), 345-358.
- Gülay, H. (1996). Böbrek nakline hazırlık. *Aktüel Tıp Dergisi*, 1, 42-44.
- Gülbahçe, A. ve Özkurt, S. (2016). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık programını tercih edecek olan öğrencilerin empatik eğilim ve empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-15.
- Güler, Ç. ve Gazioğlu, E. (2008). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinde öznel iyi olma hali, psikiyatrik belirtiler ve bazı kişilik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 107-114.
- Gürkan, A. (1998). Organ transplantasyonu ve hemşirelik bakımı. *Hemşirelik Forumu Dergisi*, 1(4), 178-182.
- Gürkan, G. (2018). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının organ nakli ve bağıışı konularındaki argümantasyon becerileri, epistemolojik inançları, konu alan bilgileri ve tutumlarının incelenmesi*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Güzel, A. (2011). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin biliş üstü becerilerinin çeşitli değişkenler bakımından karşılaştırılması ve empati eğilimleri ile olan ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Haberal, M., Bilgin, N., Karakayalı, H., Başaran, Ö. (2002). Organ bağıışı ve transplantasyonun etik, dinsel ve yasal yönü. *Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık Dergisi*, 13(1-2), 1-7.
- Hakeri H. (2014). *Tıp, etik, din, sosyoloji ve hukuk bağlamında organ nakli sorunlar ve çözüm önerileri kongresi*, Hayat Vakfı, Malatya.
- Hançerlioğlu, O. (2006). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Remzi.
- Hodgson, L. K. & Wertheim, E. H. (2007). Does good emotion management aid forgiving? Multiple dimensions of empathy, emotion management and forgiveness of self and others. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24(6), 931-949.

- Hoffman, M. L. (1978). Psychological and biological perspective on altruism. *International Society for The Study of Behavioural Development*, 1(4), 323-339.
- Hoffmann, M. L. (1987). The contribution of empathy to justice and moral judgment. *Cambridge University*, 47-80.
- İkiz, E. (2006). *Danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- İşmen, A. E. ve Yıldız, S. A. (2005). Öğretmenliğe ilişkin tutumların özgecilik ve atılganlık düzeyleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 151-166.
- Jolliffe, D. ve Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, 29, 589-611.
- Jung, C. G. (2015). *Kişiliğin gelişimi* (D. Olgaç, Çev.). İstanbul: Pinhan.
- Kaner, S. (1991). *Gerçeklik terapisinin ve psikodramanın antisosyal davranış gösteren gençlerin benlik algıları ve empati düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kanıcı, M. (2009). *Organ ve doku nakli amaçlı organ temininde yaşanan zorluklar, yasal sıkıntılar, bu kapsamda ortaya çıkan suçlar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Karadağ, E. & Mutaftçılar, I. (2009). İlk ve ortaöğretim okulu öğretmenlerinin özgecilik düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 28, 75-92.
- Kararımk, Ö. (2011, Eylül). *Psikolojik danışma adaylarında empati*. 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulmuş bildiri, Burdur.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karataş, M. (1998). *Organ ve Doku Naklinde Hukuki ve Cezai Yönden Değerlendirilmesi*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kasapoğlu, A. (2004). Kur'an'da iki zıt karakter: Şuhh (bencillik) ve isâr (özgecilik). *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(21), 125-147.
- Kasapoğlu, F. (2013). *Üniversite öğrencilerinde iyilik hali ile özgecilik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Kavurmacı, M., Karabulut, N., & Koç, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 15-21.
- Kaya, M. & Aydın, C. (2011). Üniversite öğrencilerinin dini inanç ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30(30), 15-42.
- Kayıkçı, N.A. (2010). *Lise öğrencilerinin organ bağıışına bakışı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, B. (2007). Zihin teorisi ve ahlaklılık kazanımı arasındaki ilişki. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 73-79.
- Khoddami-Vishteh, H.R., Ghorbani, F., Ghasemi, A.M., Shafaghi, S. & Najafizadeh, K. (2011). Attitudes toward organ donation: a survey on Iranian teachers. *Transplantation Proceedings*, 43(2), 407-409.
- Kırılmaz, H. & Güler, P.B. (2019). Benlik saygısı ve organ bağıışı tutumu ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *İnsan & İnsan*, 6(20), 239-262.
- Kurdek, L. A. & Rodgon, M. M. (1975). Perceptual, cognitive and affective perspective taking in kindergarten through sixth-grade children. *Developmental Psychology*, 11(5), 643.
- Litvacki, W., McDougall, D., & Romney, M. D. (1997). The structure of empathy during middle childhood and its relationship to prosocial behavior. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 120(30), 303-324.
- Merçin, L. (2005). Piaget ve Kohlberg'in ahlak (moral) gelişim kuramlarının özellikleri ve karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5-76.
- Metin, S. (2014). *Tıp, etik, din, sosyoloji ve hukuk bağlamında organ nakli sorunlar ve çözüm önerileri kongresi*. Malatya: Hayat Vakfı.
- Milaniak I., Wilczek-Ruzyczka, E., Wierzbicki, K., Sadowski, J., Kapelak, B. & Przybylowski, P. (2016). Evaluation of the motivation to consent to and to refuse organ donation among participants of educational meetings concerning organ transplantation. *Transplantation Proceedings*, 48(5), 1332-1336.
- Myers, D. G. (2017). *Sosyal psikoloji* (S. Akfırat, Çev.). Ankara: Nobel.
- Myyrg, L. & Helkama, K. (2001). University students' value priorities and emotinal empathy. *Education Psychology*, 21(1), 28-40.

- Oktar, S. (2018). *Üniversite öğrencilerinin özgecilik, kişilik özellikleri ve sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Oliner, S. (2003). *Extraordinary acts of ordinary people*. Boulder, Colorado: Westview.
- Onatır, M. (2008). *Öğretmenlerde özgecilik ile değer tercihleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdin, G. (2019). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik ve Özgecilik Düzeylerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özer, N., Sarıtaş, S., & Karaman, Ö.Z. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13, 2-5.
- Pecukonis, E. V. (1990). A cognitive/affective empathy training program as a function of ego development in aggressive adolescent females. *Adolescence*, 25 (97), 59-76.
- Polat, H. T., Turan, G. B. ve Mankan, T. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve tutumlarının incelenmesi. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 24-33.
- Recepoğlu, E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Special Issue (1)*, 311-326.
- Ríos, A., Febrero, B., López-Navas, A., Martínez-Alarcón, L., Sánchez, J., Guzmán, D., Ramírez, P. and Parrilla, P. (2012). Knowledge of the brain-death concept among secondary school teachers. *Transplantation Proceedings*, 44(6), 1486-1488.
- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir (F. Akkoyun, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(16), 103-124.
- Rushton, J. P., Chrisjohn, R. D. ve Fekken, G. C. (1981). The altruistic personality and self report altruism scale. *Person and Individual Differences*, 2, 293-302.
- Sanadhya, R., Sharma, R. D., Sushil, C. S. (2010). A comparative study of altruism among the boys and girls of joint and nuclear families. *J Ment Health Hum Beh*, 15(2), 88-90.
- Scott, N. & Seglow, J. (2007). *Altruism Concepts in the social sciences*. Open University, Buckingham.

- Shu, J., Fok, T., Mussen, L., Mohamed, M., Weernink, C., Abbott, C., Wall, W. and Luke, P.P. (2011). Impact of the educational resource one life many gifts on attitudes of secondary school students towards organ and tissue donation and transplantation. *Transplantation Proceedings*, 43(5), 1418-20.
- Smith A. (2006). Cognitive empathy and emotional empathy in human behavior and evolution. *The Psychological Record*, 56, 3-21.
- Soysal, A. ve Kaya, N. (2019). Üniversite öğrencilerinin organ bağıışı ile ilgili bilgi, tutum ve davranış düzeyleri: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Yönetimi bölümü öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 717-743.
- Stotland, E., Sherman, E. S., & Shaver, K. G. (1971). *Empathy and birth order: Some experimental explorations*. University of Nebraska, Lincoln.
- Şahin, Y. (2015). *Üniversite öğrencilerinin mutluluk, iyimserlik ve özgeciliik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Şapulu, Y. (2011). *Yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin organ/doku bağıışı ve nakline yönelik bilgi, tutum ve yaklaşımlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şengün, M. & Kaya, M. (2007). Ahlaki olgunluk ölçeğı: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(25), 51–64.
- Şentürk E. N. (2014). *Organ, doku nakli ve organ bağıışının boyutları: Türkiye uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston, MA: Pearson.
- Tarhan, N. (2019). *Değerler psikolojisi ve insan: Güzel insan modeli*. İstanbul: Timaş.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., & Sears, D. O. (2015). *Sosyal psikoloji* (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge.
- Tekes, B. ve Hasta, D. (2015) Özgeciliik ölçeğı: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 3(6), 55-75.
- Tekinalp, B. (2020). *Eğitimde pozitif psikoloji uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.

- Terzioğlu, A. (1993). Organ transplantasyonu ve getirdiği etik sorunlar. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği- Hukuku Dergisi*, 1, 35-51.
- Tetik, S., ve Cebesoy, Ü. B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin organ bağışına ve nakline yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(3), 486-506.
- Tiltay, M. A. ve Torlak, O. (2015). Ardım kurumlarına bağışın sosyal yönü: Özgeci ve bencil bağış motivasyonlarının gizli bağış üzerindeki etkisi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 23-39.
- Topbaş, E. & Bingöl G. (2016). Türkiye’de kadavra donörden gerçekleştirilen organ nakline etki eden faktörler. *Nefroloji Hemşireliği Dergisi*, 11(2), 77-88.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö., & Çapa-Aydın, Y. (2010). Temel empati ölçeği Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 174-182.
- Tosun, C. (2015). *Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranış düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Türk Dil Kurumu. (2016). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.
- Ulus, L. (2015). *Annelere uygulanan empati eğitim programının bağışlama ve empati düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Uzuntarla, Y. (2016). Genç yaş grubunun organ bağışına yönelik düşünce ve bilgi düzeylerinin verilen eğitime göre karşılaştırılması. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*, 25(3), 296-301.
- Ümmet, D. (2012). *Üniversite öğrencilerinde özgecilik davranışının transaksyonel analiz ego durumları ve yaşam doyumu bağlamında incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Vyskocilova, J., Prasko, J. & Slepecky, M. (2011). Empathy in cognitive behavioral therapy and supervision. *Activitas Nervosa Superior Rediviva*, 53(2), 72-83.
- Wilson, O. (1975). *Sociobiology, the new synthesis*. Cambridge.: Harvard University.
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M. Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö.F., & Korkmaz, A. (2008). Bir sağlık meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.

- Yelpaze, İ. & Yakar, L. (2020). Özgecılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişki: Bilişsel esnekliğin aracı rolü. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(1), 142-162.
- Yıldız, T., Yıldırım, A.A., Asıl, A., Birginal, G., Görgülü, M., Özdemir, N., Köybaşı, Y., & Yıldırım, B. (2015). Sosyal hizmet öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ve organ bağışı tutumları arasındaki ilişki, *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 5, 34-45.
- Yılmaz, E. (2006). *Sağlık çalışanlarının organ nakli ve bağışına ilişkin düşünceleri*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, , Eskişehir.
- Yöntem, M. K. (2015). Özgecılık. B. Ergüner Tekinalp & Ş. Işık Terzi (Ed.). *Eğitimde pozitif psikoloji uygulamaları* içinde (s. 319-357). Ankara: Pegem.
- Yöntem, M. K. & İlhan, T. (2013). Benlik kurguları ve otantikliğin özgecılık üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 2291-2302.
- Yöntem, M. K., Öktem, İ., & Artuç, S. (2017). Lise öğrencilerinin psikolojik doğum sırasının özgecılık üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(4), 623-640.
- Yurdakök, M. (2002). Transplantasyon tarihi. *Katkı Pediatri Dergisi*, 23(5-6), 461-468.
- Yüksel, A. (2004). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 341-354.
- Yürür, G. (2008). *Canlıdan organ nakli konusuna kuşaklar arası yaklaşım farkları: İstanbul da ortaöğretim öğrencileri ve velileri ile yapılan bir anket çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zambak M. (2014). *Tıbbi, sosyal ve sağlık çalışanları açısından organ nakli*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK 1. Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.04.2022-E.333773

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-604.01.02-333773
Konu : Değerlendirme ve Onay

08.04.2022

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Başkanlığı - Öğretim Üyesi

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Büşra TONGA'nın, Dr.Öğr.Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR'ün danışmanlığında yürüttüğü *"Üniversite Öğrencilerinde Organ Bağışına İlişkin Tutumlar, Empati ve Özgeciliği Arasındaki İlişkiler"* adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 05.04.2022 tarih ve 07 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2022 - 472

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste

DAĞITIM

Gereği:

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR

Bilgi:

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu

EK 2. Gazi Üniversitesi İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.10.2022-E.471841

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığı

Sayı : E-44569636-044-471841
Konu : Uygulama İzin Yazısı (Büşra
TONGA)

03.10.2022

GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 03.10.2022 tarihli ve 89377925-044- 464292 sayılı yazı.

Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Büşra TONGA, Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR'ün danışmanlığında yürüttüğü " Üniversite Öğrencilerinde Organ Bağışına İlişkin Tutumlar, Empati ve Özgeciliğin Arasındaki İlişkiler" konulu tez çalışması kapsamında Bölümümüz Anabilim Dallarına uygulama yapma talebi eğitim - öğretim programımızı aksatmamak kaydı ile uygun görülmüştür.
Bilgilerinize ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Fatma AÇIK
Bölüm Başkanı

Bu belge elektronik ortamda imzalıdır. Bu belge elektronik ortamda imzalıdır.

EK 3. Hacettepe Üniversitesi İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 06.12.2022-E.525164

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.10.2022-E.478480

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı

Ek-1

Sayı : E-90955707-044-00002445910
Konu : Anketler (Büpra TONGA)

7.10.2022

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Büpra TONGA'nın, Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR'ün danışmanlığında yürüttüğü "Üniversite Öğrencilerinde Organ Bağışına İlişkin Tutumlar, Empati ve Özgencilik Arasındaki İlişkiler" başlıklı tez çalışması için Fakültemiz bünyesinde uygulama yapması Dekanlığınız tarafından uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Mustafa Umut TOSUN
Rektör a.
Dekan

EK 4. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 06.12.2022-E.525154

Evrak Tarih ve Sayısı: 05.12.2022-E.525641

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : E-75265783-605.99-157735
Konu : Anketler (Bübra TONGA)

Ek-3
02.12.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 26.09.2022 tarihli ve 17311665-044.08.01-E.463553 sayılı yazısı.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Bübra TONGA, Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR'ün danışmanlığında yürüttüğü "Üniversite Öğrencilerinde Organ Bağışına İlişkin Tutumlar, Empati ve Özgecilik Arasındaki İlişkiler" başlıklı tez çalışmasını Üniversitemizde yapması Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bulgilerini ve gereğini arz/rica ederim.

Büyramın ÖZTÜRK
Rektör a.
Genel Sekreter

Dağıtım:
Gereği:
Gazi Üniversitesi Rektörlüğüne
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

Bilgi:
İşletme Fakültesi Dekanlığına

Büs b

EK 5. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı,

Aşağıda kişisel bilgilerinizle ilgili bazı sorular bulunmaktadır. Bu sorulara vereceğiniz yanıtlar tamamen gizli kalacak ve sadece yüksek lisans tez araştırması kapsamında kullanılacak olup hiçbir kurum veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Bu nedenle adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Soruların doğru ya da yanlış cevabı bulunmamaktadır. Soruları atlamamanız ve kendinizi doğru yansıtabilecek biçimde size en uygun olan seçeneği işaretlemeniz önem taşımaktadır. Vereceğiniz samimi cevaplar ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Büşra Tonga – Felsefe Grubu Eğitimi

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

2. Yaşınız:

3. Okulunuz:

4. Fakülteniz:

5. Sınıf düzeyiniz:

6. Annenizin eğitim düzeyi

() Okuma yazması yok

() Önlisans (2 Yıllık)

() İlköğretim

() Lisans

() Lise

() Lisansüstü

7. Babanızın eğitim düzeyi

() Okuma yazması yok

() Önlisans (2 Yıllık)

() İlköğretim

() Lisans

() Lise

() Lisansüstü

8. Aile içinde ya da yakın çevrenizde organ bağış alan kişi/kişiler var mı?

() Evet () Hayır

9. Aile içinde ya da yakın çevrenizde bağışta bulunan kişi/kişiler var mı?

() Evet () Hayır

10. Organ bağış yaptınız mı?

() Evet () Hayır

11. Aile içinde ya da yakın çevrenizde nakil bekleme listesinde bulunan kişi/kişiler var mı?

() Evet () Hayır

EK 6. Temel Empati Ölçeği

Aşağıda size uyan ve uymayan özellikler sıralanmıştır. Lütfen her maddeye NE ÖLÇÜDE KATILIP KATILMADIĞINIZI uygun kutuyu X ile işaretleyerek belirtiniz. Lütfen cevap verirken olabildiğince dürüst olunuz.

1= Kesinlikle katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3= Ne katılıyorum ne katılmıyorum 4= Katılıyorum 5= Kesinlikle katılıyorum					
	1	2	3	4	5
1) Arkadaşımın duyguları beni pek etkilemez.					
2) Üzgün olan bir arkadaşımınla vakit geçirdikten sonra genellikle üzgün hissederim.					
3) Arkadaşım başarılı olduğunda onun ne kadar mutlu olduğunu anlayabilirim.					
4) İyi bir korku filmindeki karakterleri izleyince korkarım.					
5) Başkalarının duygularından hemen etkilenirim.					
6) Arkadaşlarımın korktuğunu anlamakta güçlük çekerim.					
7) Başka insanları ağlarken gördüğümde üzülmem.					
8) Başka insanların ne hissettikleri beni çok fazla ilgilendirmez.					
9) Birisi kendini kötü hissettiğinde onun neler hissettiğini genellikle anlayabilirim.					
10) Arkadaşlarımın korktuğunu genellikle anlarım.					
11) Televizyonda ya da filmlerde üzüntülü bir şeyler izlerken çoğunlukla ben de üzülürüm.					
12) İnsanların ne hissettiğini çoğunlukla onlar bana söylemeden anlayabilirim.					
13) Kızgın birini görmek hislerimi etkilemez.					
14) İnsanların neşeli olduğunu genellikle anlarım.					
15) Bir şeylerden korkmuş arkadaşlarımla birlikteyken ben de korkarım.					
16) Arkadaşımın kızgın olduğunu genellikle hemen fark ederim.					
17) Arkadaşlarımın hissettiklerine çoğunlukla kendimi kaptırırım.					
18) Arkadaşımın mutsuzluğu bana hiçbir şey hissettirmez.					
19) Arkadaşımın hissettiklerinin genellikle farkında değilimdir.					
20) Arkadaşlarımın mutlu oldukları anları anlamakta zorlanırım.					

EK 7. Özgecılık Ölçeği**ÖZGEÇİLİK ÖLÇEĞİ**

	Hiçbir zaman	Nadiren	Arada sırada	Sıklıkla	Her zaman
1. Bir yabancıya aracını kardan çıkarması için yardım ederim.					
2. Bir yabancıya yol tarif ederim.					
3. Bir yabancınn parasını bozarım.					
4. Bir hayır işi için para yardımında bulunurum.					
5. İhtiyacı olan ya da benden isteyen bir yabancıya para veririm.					
6. Bir hayır işi için eşya ya da giysi bağışlarım.					
7. Bir hayır işi için gönüllü olarak çalışırım.					
8. Kan bağışlarım.					
9. Bir yabancıya eşyalarını taşımasında yardım ederim. (ör., kitap, koli vb.)					
10. Bir yabancı için asansörün kapısını açık tutarak bekletirim.					
11. Bir sırada (ör., fotokopi makinesi, market vs.) başkasının önüne geçmesine izin veririm.					
12. Bir yabancıyı arabamla bir yere götürürüm.					
13. Bir bankada ya da markette satış sorumlusu benden daha az ücret aldığında onu uyarırım.					
14. İyi tanımadığım bir komşuma benim için değeri olan bir şeyi ödünç veririm (ör., tabak, araç gereç vs.).					
15. Hayır işi için satılan kart vb. ürünleri iyi bir neden için olduğu düşüncesiyle satın alırım.					
16. Ondan iyi olduğum konularda çok da yakın olmadığım bir okul arkadaşına ödevini yapmasına yardım ederim.					
17. Benden istemese bile komşumun evcil hayvanına ya da çocuğuna karşılık beklemeden bakıveririm.					
18. Yaşlı ya da engelli bir yabancıya caddeyi karşıdan karşıya geçmesi için yardım teklif ederim.					
19. Otobüs ya da metroda ayakta duran bir yabancıya yerimi vermeyi teklif ederim.					
20. Bir tanıdığa evini taşımasında yardım ederim.					

EK 8. Organ Bağış Tutum Ölçeği

Organ bağış tutumuna yönelik ölçek

Bu bölümde sizin organ bağışına ilişkin tutumlarınızı öğrenmek istiyoruz.

Organ bağış, kişinin öldükten sonra, doku ve organlarının başka insanların tedavisinde kullanılmasına izin vermesidir. Soruları cevaplarken, bu tanımı göz önünde bulundurarak, verilen 7 seçenekten sizin düşüncenizi en iyi yansıtanı işaretleyiniz.

1. Genel itibariyle, organ bağışının önemli olduğunu düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

2. Organ bağışını destekliyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

3. Bence organ bağışında bulunmak mantıklıdır.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

4. Organlarımı bağışlarsam kendimi iyi hissederim.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

5. Bir insanın hayatını uzatmak için organ bağışının yapılmasının gerekli olduğunu düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

6. Organ bağışlamanın yanlış bir davranış olduğunu düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

7. Organ bağışına karşıyım.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

8. Genel itibariyle, organ bağışına bakış açım olumludur.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

9. Organ bağışlamanın doğal olmadığını düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

10. Organ bağışının yanlış bir sağlık yöntemi olduğuna inanıyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
----------------------------	--------------	-----------------------	------------	----------------------	-------------	---------------------------

- 12.....3.....4.....5.....6.....7
- 11. Organlarımı bağışlarsam kendimi huzursuz hissederim.**
- | Kesinlikle
Katılmıyorum | Katılmıyorum | Biraz
Katılmıyorum | Kararsızım | Biraz
Katılıyorum | Katılıyorum | Kesinlikle
Katılıyorum |
|----------------------------|--------------|-----------------------|------------|----------------------|-------------|---------------------------|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
- 12. Organ bağışlamayı insanlığa yapılan bir fayda olarak görüyorum.**
- | Kesinlikle
Katılmıyorum | Katılmıyorum | Biraz
Katılmıyorum | Kararsızım | Biraz
Katılıyorum | Katılıyorum | Kesinlikle
Katılıyorum |
|----------------------------|--------------|-----------------------|------------|----------------------|-------------|---------------------------|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |

Organ bağışı ölçeğinin niyetleri

1. Organ bağışı ile ilgili daha fazla bilgi edinmek istiyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.....	2.....	3.....	4.....	5.....	6.....	7.....

2. Organlarımı bağışlama isteğimi ailemle paylaşmayı düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.....	2.....	3.....	4.....	5.....	6.....	7.....

3. Büyük ihtimalle yakın gelecekte organ bağışçısı olacağım.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.....	2.....	3.....	4.....	5.....	6.....	7.....

4. Yakın gelecekte organ bağışı konusunda daha fazla bilgi sahibi olmayı düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.....	2.....	3.....	4.....	5.....	6.....	7.....

5. Yakın gelecekte organ bağışçısı olmayı ailemle konuşmayı düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.....	2.....	3.....	4.....	5.....	6.....	7.....

6. Yakın gelecekte organlarımı bağışlamayı düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.....	2.....	3.....	4.....	5.....	6.....	7.....

Organ bağışı ölçeğine ilişkin dini kısıtlamalar

Lütfen, aşağıdaki her bir ifadeye ne derece katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

1. Dini inanışına göre organ bağışlamak yasaktır.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

2. İncam organ bağışısı olmama izin verir.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

3. Organ bağışı dinimizce desteklenen bir davranıştır.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

EK9. Temel Empati Ölçeği İzni

Ölçek İzni

Gelen Kutusu x

Büşra Tonga <

Alıcı: cigdem ▾

1 Ara 2021 Çar 14:22

Çiğdem hocam merhaba, ben Gazi Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Büşra Tonga. Eğer izniniz olursa "Organ Bağışında Empati ve Özgeciliği" adlı tezim için "Temel Empati Ölçeği" adlı çalışmanızdaki ölçeği kullanmak istiyorum. En kısa zamanda dönüşünüzü bekliyorum. İyi çalışmalar dilerim.

Topcu Uzer, Cigdem - (cigdem)

Alıcı: ben ▾

7 Ara 2021 Sal 04:57

Merhaba Busra,

E-mailiniz gozumden kacmis, lutfen kusura bakmayin. Ekte olcegi, puanlama yonergesini ve ilgili makaleyi gonderiyorum.

Kolayliklar dilerim,
Cigdem

Cigdem Topcu-Uzer, Ph.D.
Postdoctoral Researcher
College of Education
University of Arizona
Tucson, AZ 85721

Pronouns: she/her/hers

EK 10. Özgecılık Ölçeği İzni

Özgecılık Ölçeği Türkçe Formu:

Tekes, B. & Hasta, D. (2015) *Özgecılık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), 3(6). [http://doi.org/ 10.7816/nesne-03-06-03](http://doi.org/10.7816/nesne-03-06-03).

*Ölçeğin kullanılması için izin alınmasına gerek yoktur.

**Ölçeğin kullanıldığı araştırmanın referans bilgilerinin gönderilmesi beklenmektedir.

İletişim adresi: |

EK 11. Organ Bağış Tutum Ölçeği İzni

Ölçek İzni

Gelen Kutusu x

Büşra Tonga <

Alıcı: basardemir ▾

1 Ara 2021 Çar 14:02

Başar hocam merhaba, ben Gazi Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Büşra Tonga. Eğer izniniz olursa "Organ Bağışında Empati ve Özgecilik" adlı tezim için "Individual differences in willingness to become an organ donor: A decision tree approach to reasoned action" adlı çalışmanızdaki ölçeğinizi kullanmak istiyorum. En kısa zamanda dönüşünüzü bekliyorum. İyi çalışmalar dilerim.

Başar Demir

Alıcı: ben ▾

2 Ara 2021 Per 09:20

Merhaba Büşra,

Ben açık olarak yayınlanmış bir ölçüm aracının ticari bir amaç olmadığı sürece izin almadan kullanılabileceğine ve etik kurulların bu talebinin yersiz olduğuna inanıyorum. Bu ve bundan sonraki herhangi bir çalışmada benim çalışmalarındaki herhangi bir ölçeği kullanmak için izin almana gerek yok. Dilediğince kullanabilirsin.

Tezinde kolaylıklar,

Başar Demir

Akdeniz Üniversitesi

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...